

KADONNEEN KASVUN METSÄSTÄJÄT

EVAn arvo- ja asennetutkimus 2013

Ilkka Haavisto

Kustantaja: Taloustieto Oy
Ulkoasu: Monentekijät Oy/Kirsi Sundell
Painopaikka: Unigrafia Oy, Helsinki 2013
ISBN 978-951-628-576-7
ISBN 978-951-628-577-4 (PDF)

Esipuhe

Suomalaiset ovat kriiseissä parhaimmillaan, sanotaan. Mitä tiukempi paikka, sitä herkemmin suomalaiset allekirjoittavat yhteisiä tavoitteita ja ovat valmiita tinkimään henkilökohtaisesta mukavuudestaan.

Tämä näyttäisi edelleenkin pitävän paikkansa. Sitä mukaa kun kriisitietoisuus kasvaa, näyttäisi kohoavan myös kansalaisten halu tinkiä nykyhetkestä tulevaisuuden hyväksi. Tosin samaan hengenvetoon on huomautettava, että suomalaisten kriisitietoisuus ei ole vielä erityisen korkealla.

Mutta merkittävä periaatteellinen liikahdus on tapahtunut, ja tämä signaali on tärkeä. EVAn uuden arvo- ja asennetutkimuksen väkevin löydös liittyy eläkeikärajaan.

Suomalaisten odotettavissa oleva elinikä kasvaa. Tämä on realiteetti, jonka tunnustavat kaikki. Nyt tämä realiteetti alkaa olla kypsä muuttumaan poliittisiksi päätöksiksi. Joka toinen suomalainen hyväksyisi eläkeiän alarajan noston vähintään kahdella vuodella.

Kansalaiset ovat myös huomattavan valmiita auttamaan yrityksiä verokannustimilla, siis yhteisöveroa laskemalla. Sen sijaan työaikakelloon he eivät halua kajota.

Epäluulo poliittista järjestelmää kohtaan on yhä suurta, mutta hyviäkin uutisia on tarjolla. Vieraantumisen aallonpohja näyttäisi olevan ohi: passiivisuus tai politiikan hylkääminen ei ole enää politiikkakritiikin ainoa muoto. Nuoretkin ilmoittavat yhä useammin löytävänsä puolueista kanavan tavoitteilleen.

Entä mikä vaikutus katuaktivismilla ja kapitalismikriittisillä liikkeillä on ollut käsityksiin työstä ja kilpailusta? Tuloksista päätellen ei kovinkaan suuri. Yritysten toimintaa pidetään tärkeänä ja yrittäjät saavat erittäin voimakkaan tuen. Markkinatalouden kritiikki ei ole kadonnut mihinkään, mutta kärkevin arvostelu on muuttunut epävarmuudeksi markkinoiden toimivuudesta.

Esitän parhaat kiitokseni raportin kirjoittajalle, tutkimuspäällikkö Ilkka Haavistolle, sekä Yhdyskuntatutkimus Oy:n Pentti Kiljuselle, joka on antanut erittäin arvokasta apua data-analyysin ja tulosgrafiikan tuotamisessa.

Helsingissä 12.3.2013

Matti Apunen

Johtaja

EVA

SISÄLLYS

Esipuhe

1 Johdanto	7
2 Valmius talouspolitiikan rytminvaihdoksiin	9
2.1 Kriisitietoisuus on vasta orastavaa	11
2.2 Kannat talouspolitiikan uudistusehdotuksiin	17
2.3 Pysyvätkö suomalaiset työlinjalla?	25
2.4 Maahanmuutto: apua vai harmia?	32
3 Kilpailukykyä etsimässä	37
3.1 Yritysten kilpailukyky kuntoon	37
3.2 Kustannusten karkaaminen vai innovatiivisuuden puute?	41
3.3 Mutta olemmeko menettämässä pelin?	45
4 Suhtautuminen yritystoimintaan	49
4.1 Hyvät, pahat ja markkinat	49
4.2 Yrittäjää tarvitaan, yrittäjää epäillään	53
4.3 Valtio-omistajassa on sitä jotain	57
4.4 Yritykset ja julkiset palvelut	59
5 Poliitiikan toimintakyky	66
5.1 Suomalaisten tulevaisuudenusko	66
5.2 Puoluepolitiikka edelleen käymistilassa	71
5.3 EU:n nauttima luottamus yhä vahvaa	75
Taustatietoja tutkimuksesta	85
Liite: kysymyslomake vastausjakaumineen	87

1 Johdanto

Paperilla Suomi on yksi maailman kilpailukykyisimmistä talouksista. Väki on hyvin koulutettua. Yhteiskunnan instituutiot ja infrastruktuuri ovat korkeaa luokkaa. Innovaatioihin ja kehittämiseen panostetaan paljon.

Tästä huolimatta taloutemme ei kasva. Vientiyrityksemme menettävät markkinaosuuksia kilpailijoille. Vaihtotase on pakkasella pitkästä aikaa. Eihän sen näin pitänyt mennä.

Kadonnutta kasvua on julkisessa keskustelussa etsitty jo jonkin aikaa. Jotkut puheenvuoroja käyttäneet ovat arvelleet sen löytymisen olevan kiinni vain vientimarkkinoiden kysynnän elpymisestä. Toiset ovat olleet sitä mieltä, että pelkkä odottelu ei riitä, sillä olemme hinnoitelleet itsemme ulos kansavälisestä kilpailusta.

On käynyt myös yhä selvemmäksi, että Suomella on rakenteellisia ongelmia.

Yritystaloudessa painopiste on vahvasti perinteisillä toimialoilla, jotka hakevat vielä huomisen menestystuotteitaan. Investointeja uuteen ei tehdä riittävästi ja tuottavuuden kasvu on hidasta. Monet suurimmissa

yrityksistämme tekevät hyvää tulosta, mutta kasvavat muualla, joskus aivan toisella puolella maailmaa.

Julkinen taloutemme on puolestaan useimpiin Euroopan maihin verrattuna vielä toistaiseksi

hyvässä kunnossa, mutta edessä meitä odottaa vaikea pitkän aikavälin julkisen talouden kestävyysongelma. Lähestymme sitä syöden koko ajan ratkaisun eväitä – ottamalla vuosi vuodelta enemmän velkaa.

Mikäli arviot taloustilanteesta pitävät paikkansa, elämme muutoksen aikoja. Suomen talous tarvitsee talouden kasvua ja kilpailukykyä tukevia rakenteellisia uudistuksia sekä yrityksissä että julkisella sektorilla. Jotta muutos todella lähtisi liikkeelle, osan uudistuksista pitäisi olla tuntuvia. Jotkut uudistuksista saattavat olla kivuliaitakin.

Tässä tilanteessa tiedoilla kansalaismielipiteestä on kysyntää. Millaisin uudistuksiin kansalaiset ovat valmiita? Miten kasvuun saataisiin vauhtia? Millaisia päätöksiä yritykset tarvitsisivat poliittisilta päätöksentekijöiltä ja työmarkkinajärjestöiltä? Mitä suomalaiset yritykset voisivat itse tehdä kilpailukykyänsä kohentamiseksi? Miten työntekijät voisivat osallistua talkoisiin?

Tämä raportti tuo julki suomalaisten vastauksia näihin kysymyksiin. Se pureutuu kansalaisten käsityksiin kilpailukykyongelmien syistä ja mahdollisista ratkaisuista. Se selvittää, millaisia talouskasvua vahvistavia politiikkatoimenpiteitä suomalaiset olisivat valmiita hyväksymään.

**Mikäli arviot taloustilanteesta
pitävät paikkansa, elämme
muutoksen aikoja**

Oma katsauksensa luodaan myös poliittisen järjestelmän tilaan sekä suomalaisten yritystoimintaa koskeviin asenteisiin. Molemmat aihepiirit ovat keskeisiä arvioitaessa lähitulevaisuuden muutoksia. Päätöksiä talouskasvun vahvistamisesta ei saada aikaan, mikäli poliittinen järjestelmä yskii. Yritysten kilpailukykyä vahvistavien toimenpiteiden legitimizeetti vahvistuu, jos kansalaiset uskovat yritysten menestyksen tuovan menestystä ja vaurautta myös koko Suomelle.

Raportti nojaa pitkään tutkimustraditioon, jonka puitteissa EVA on selvittänyt suomalaisten arvoja ja asenteita säännöllisesti jo miltei kolmenkymmenen vuoden ajan, vuodesta 1984 lähtien.

2 Valmius talouspolitiikan rytminvaihdoksiin

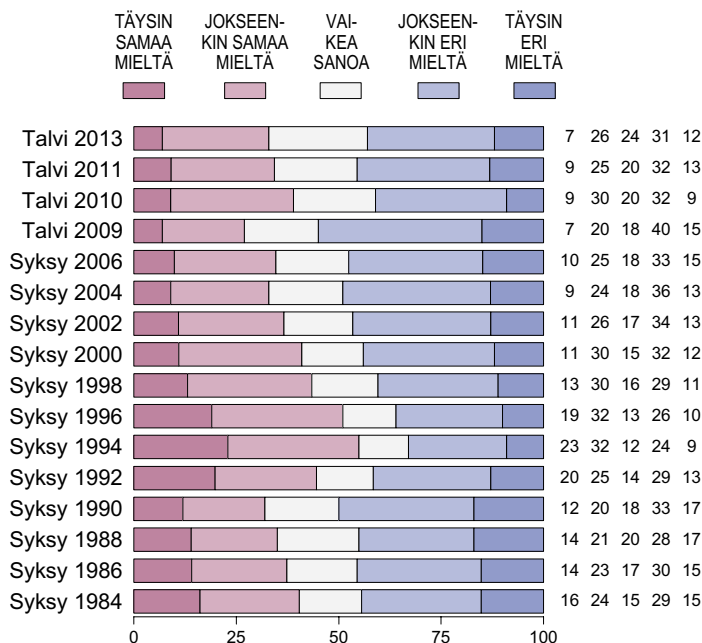
Julkisessa keskustelussa on viime aikoina väitetty usein, että Suomi on yhteiskunnallisessa ja taloudellisessa mielessä vedenjakajalla. Maamme ikääntyy vauhdilla ja suurten ikäluokkien eläköityminen on parhaillaan täydessä käynnissä, oltiin siihen sitten valmiita tai ei.

Talous ei juuri kasva, eikä vika ole yksin ulkomaisessa kysynnässä. Vikaa on myös siinä, mitä meillä on tarjota. Laman jälkeistä talouskasvua puolitoista vuosikymmentä siivittäneet vientiteollisuuden alat elävät muutoksen aikaa. Julkinen talous velkaantuu nopeasti. Suomi tarvitsee nyt talouskasvua, uusia alkuja.

Äkkiseltään katsoen näyttää kuitenkin siltä, että suomalaisten kriisietietoisuudessa olisi kohennettavaa. Kolmannes (33 %) suomalaisista katsoo, että ihmisten hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain taloudelliseen kasvuun (**kuvio 1**). Kymmenen prosenttiyksikköä suurempi joukko (43 %) on kuitenkin toista mieltä.

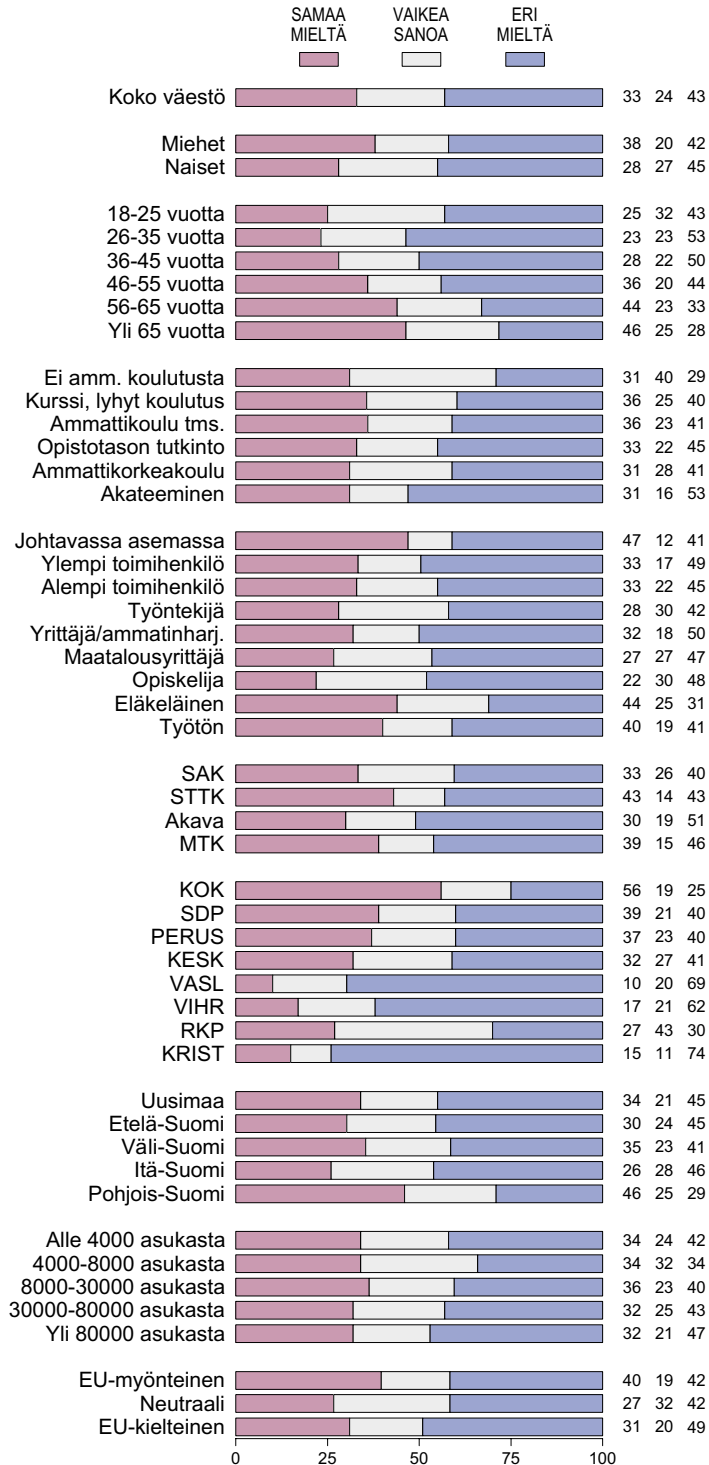
Talouskasvun arvostuksella on ollut tapana kohentua taloudellisesti huonoina aikoina. Vastaavasti mitä paremmin taloudessa on mennyt, sitä

Kuvio 1. "IHMISTEN HYVINVOINNIN JATKUMINEN VOI PERUSTUA VAIN TALOUDELLISEEN KASVUUN" (%).

Arvo- ja asennetutkimus / EVA 2013

Kuvio 2. "IHMISTEN HYVINVOINNIN JATKUMINEN VOI PERUSTUA VAIN TALOUDELLISEEN KASVUUN" (%).

Arvo- ja asennetutkimus / EVA 2013

enemmän kansalaiset ovat halunneet kiinnittää huomiota hyvinvoinnin muihin ulottuvuuksiin ja kyseenalaistaa pelkän aineellisen kasvun merkitystä.

Tätä taustaa vasten nyt saadut lukemat näyttävät pikemmin kohen-
tuvien kuin huononevien aikojen luvuilta. Usko kasvuun hyvinvoinnin
välttämättömänä edellytyksenä on käytännössä yhtä suurta kuin kaksi
vuotta sitten ja lähellä koko mittausajan keskiarvoa.

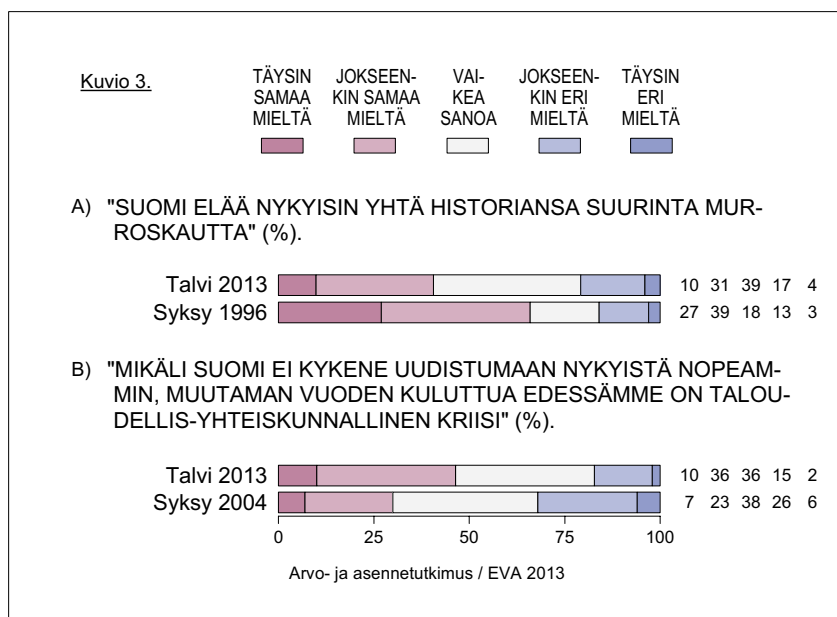
Mielipide-erot väestöryhmien välillä ilmenevät jo perinteiseen tapaan
siten, että talouskasvun arvostus korostuu vastaajan iän kasvaessa, mutta
kasvun arvot kyseenalaistetaan koulutustason noustessa (**kuvio 2**).

Puolueiden äänestäjäryhmistä vihreiden, vasemmistoliiton ja kristil-
lisdemokraattien kannattajat torjuvat vahvasti käsityksen siitä, että kas-
vu olisi hyvinvoinnin jatkumiselle välttämätöntä. Muiden puolueiden
kannattajilta ei löydy asiaan selkeää mielipidesuuntaa – lukuun ottamatta
kokoomuksen äänestäjiä, joiden enemmistö pitää kasvua hyvinvoinnille
välttämättömänä.

2.1 Kriisitietoisuus on vasta orastavaa

Yksiselitteinen vastaus jää puuttumaan myös arvioitaessa sitä, millaisessa
saranavaiheessa Suomi parhaillaan on. Kahden viidesosan (41 %) mieles-
tä maamme elää nykyisin yhtä historiansa suurinta murroskautta, mutta
käytännössä yhtä moni (39 %) ei osaa tai halua ottaa asiaan kantaa (**kuvio
3A**).

Jotain erityistä saattaisi kuitenkin suomalaisten mielestä olla nyt ta-
pahtumassa. Tästä kertoo se, että ainoastaan viidennes (21 %) tohtii tor-
jua väittämän.

Näkymät ovat kansalaisille kuitenkin sumuisia ja luvut olennaisesti vaisumpia kuin reilut viisitoista vuotta sitten. Tuolloin Suomi eli hektisiä hetkiä EU:n tuoreena ja uudella itsevarmuudella eteenpäin kiiruhtavana jäsenmaana, jonka talous oli laman jälkeen lähtenyt ripeään kansainvälistymiseen ja kasvuun.

Samansuuntainen vastaus saadaan toisesta, astetta kovemmasta kriisietietoisuuden mittarista: Hieman alle joka toinen (46 %) arvelee, että mikäli Suomi ei kykene uudistumaan nykyistä nopeammin, muutaman vuoden kuluttua edessämme on taloudellis-yhteiskunnallinen kriisi (**kuvio 3B**).

Väittämän kiistää vain vajaa viidennes (17 %), mutta jälleen suuri osa vastaajista, reilu kolmannes (36 %), ei osaa tai halua ottaa asiaan kantaa.

Kriisivisio on kuitenkin nyt olennaisesti vahvempi kuin kymmenisen vuotta sitten.

Väestöryhmittäiset tulokset kertovat, että kriisietietoisuuden lämpömittari käy huomattavasti kuumempuna porvaripuolueita, eli ko-

koomusta, keskustaa ja RKP:tä äänestävien parissa. Talousasenteiltaan tämänkin kyselyn tuloksissa muutoin lähellä vasemmistoa olevat perussuomalaiset liittyvät tässä kohdin porvareiden rintamaan.

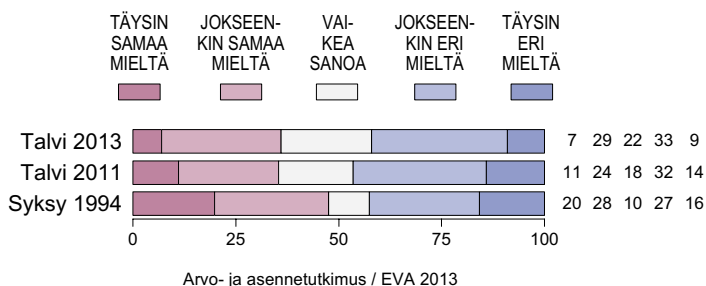
Kriisietietoisuuden lämpömittari käy kuumempuna porvaripuolueita äänestävien parissa

Kansalaiset varpaillaan leikkausten edessä

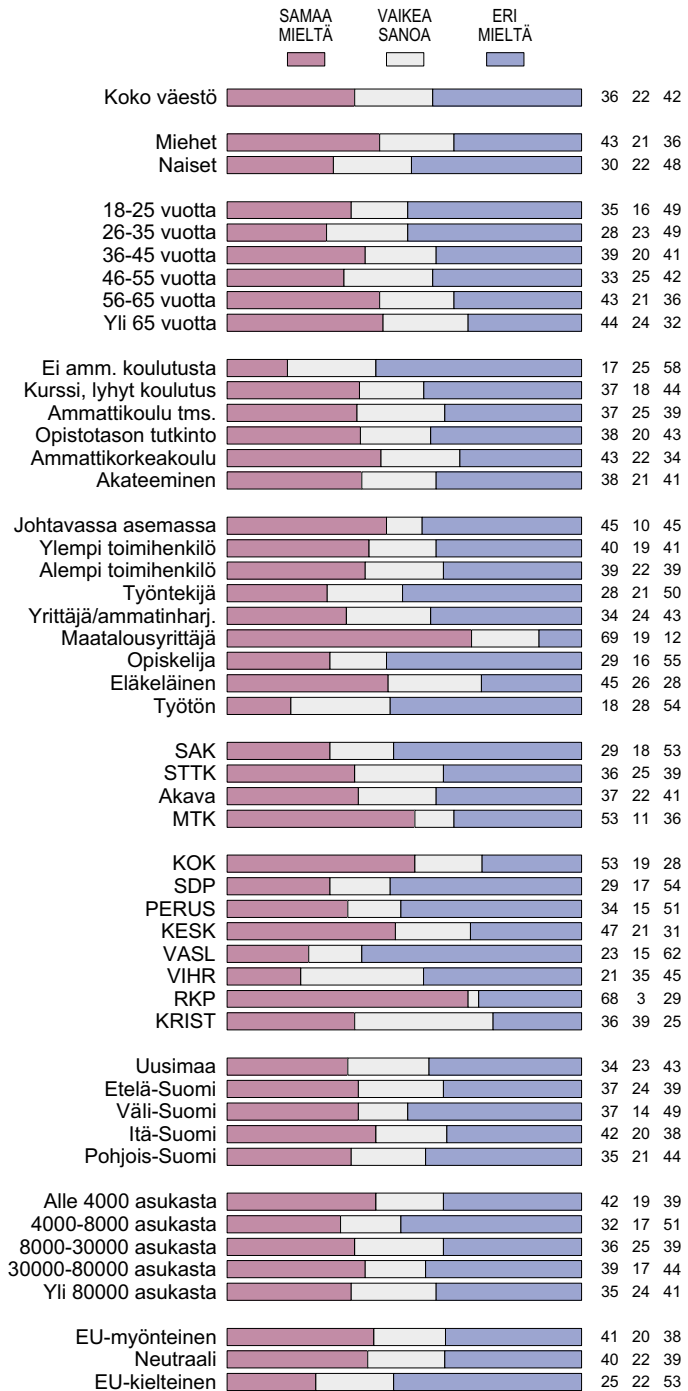
Tuoreet esimerkit Euroopasta ovat kertoneet todeksi sen, minkä suomalaiset saivat oppia jo 1990-luvun alun lamassa. Valtion velkaantumisella on rajansa. Rajan tarkka paikka riippuu useista tekijöistä, mutta yhtä kaikki sen ylittäminen johtaa umpikujaan: luottokelpoisuuden mentyä valtio ei enää saa lainaa markkinoilta järkevillä ehdoilla.

Suomen valtionvelka on vielä kohtuullisella tasolla, mutta sen kasvuvauhti on nopeaa. Vuonna 2013 valtio aikoo ottaa 18 miljoonaa euroa uutta velkaa joka päivä – sunnuntait, juhannus, jouluaatto ja itsenäisyys-

Kuvio 4. "MAAMME NOPEASTI KASVANUT VALTIONVELKA ON PAKKO SAADA PIKASESTI KURIIN RIIPPUMATTA SIITÄ MILLAISIA ETUJEN JA HYVINVOINNIN LEIKKAUKSIA SIITÄ KANSALAISILLE SEURAA" (%)

Kuvio 5. "MAAMME NOPEASTI KASVANUT VALTIONVELKA ON PAKKO SAADA PIKAISESTI KURIIN RIIPPUMATTA SIITÄ MILLAISIA ETUJEN JA HYVINVOINNIN LEIKKAUKSIA SIITÄ KANSALAISILLE SEURAA" (%).

Arvo- ja asennetutkimus / EVA 2013

päivä mukaan lukien. Siksi meilläkin on jo vaadittu velkaantumisen pysäyttämistä ja leikkauslistojen esiin kaivamista.

Kansalta ei kuitenkaan saada selkeää kantaa siihen, mitä pitäisi tehdä. Leikkauksiin kansalla ei luonnollisesti ole suurta intoa, mutta enemmistö ei myöskään kiistä tilanteen vakavuutta.

Leikkauksiin ei ole suurta intoa, mutta enemmistö ei kiistä tilanteen vakavuutta

Reilu kolmannes suomalaisista (36 %) pitää tilannetta uhkaavana ja on sitä mieltä, että maamme nopeasti kasvanut valtionvelka on pakko saada pikaisesti kuriin riippumatta siitä millaisia etujen ja

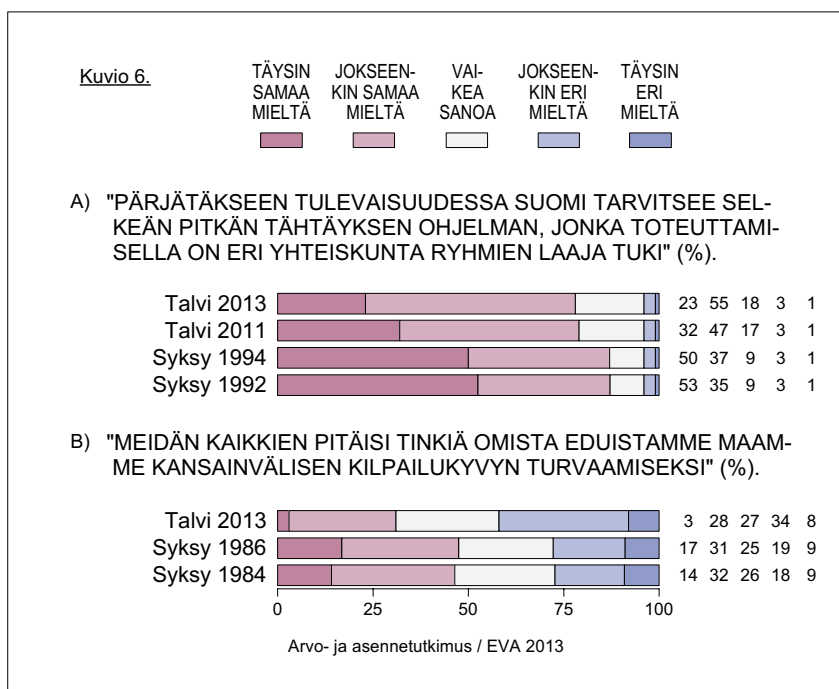
hyvinvoinnin leikkauksia siitä kansalaisille seuraa (**kuvio 4**). Hieman useampi (42 %) kuitenkin torjuu nopeiden leikkausten tarpeellisuuden.

Kysymys velkaantumisen taittamisen edellyttämistä toimista jakaa kansalaisia sekä väestöryhmien välillä että niiden sisällä. Miehet olisivat selvästi naisia valmiimpia lähtemään leikkaamaan. Porvaripuolueiden kannattajat näkevät tilanteen selvästi vasemmistoa, perussuomalaisia ja vihreitä vaikeampana (**kuvio 5**).

Löytyykö valmiutta tinkimiseen ja sopimiseen?

Yleisellä periaatetasolla yksimielisyys on kuitenkin laajaa. Valtaenemmistö (78 %) yhtyy ajatukseen siitä, että pärjätäkseen tulevaisuudessa Suomi tarvitsee selkeän pitkän tähtäyksen ohjelman, jonka toteuttamisella on eri yhteiskuntaryhmien laaja tuki (**kuvio 6A**). Hyvin harvat (4 %) ovat tällaista tavoitetta vastaan.

Vajaa viidennes (18 %) ei ota asiaan kantaa, mikä viitannee pieneen epäilykseen siitä, olisiko kuvatun kaltainen konsensus enää saavutetta-

vissa. Vertailu parinkymmenen vuoden takaisin lama-ajan mittauksiin kertoo, että tuolloin konsensusohjelmaa peräänkuulutti vielä nykyistäkin suurempi joukko.

Toive näyttäisi kuitenkin olevan sellainen, että kenenkään ei tarvitsisi luopua juuri mistään näissä talukoissa. Vain kolme kymmenestä (31 %) yhtyy ajatukseen siitä, että meidän kaikkien pitäisi tinkiä omista eduistamme maamme kansainvälisen kilpailukyvyn turvaamiseksi (**kuvio 6B**). Neljä kymmenestä (42 %) kiistää ajatuksen ja varsin moni ei ota kantaa.

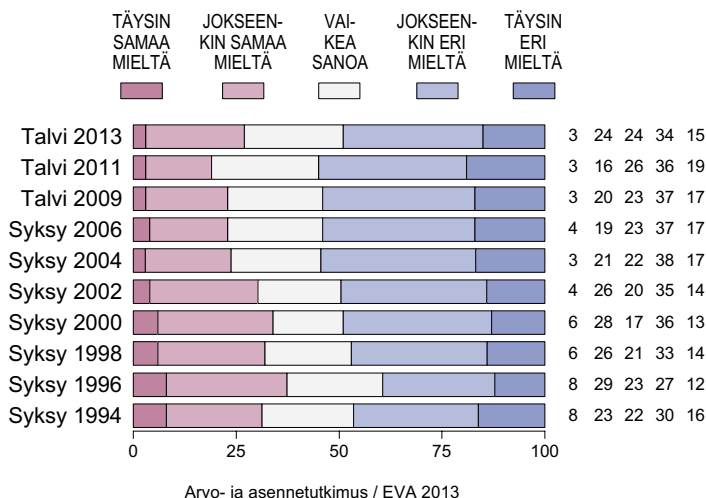
Kysymys jakaa mielipiteitä voimakkaasti useimmissa ryhmissä. Selkeimmin tinkimisvaateen torjuvat SAK:n jäsenet (57 % eri mieltä), mitä saattavat osaltaan selittää tiedonkeruun aikana liikkeellä olleet puheet palkanalennuksista.

Vertailutieto lähes kolmenkymmenen vuoden takaa kertoo, että nykyinen tinkimisvalmius kilpailukyvyn kohentamiseksi on huomattavasti tuolloista vähäisempää. Vaikka elämmekin toisenlaisessa maailmassa, asenteita voidaan valottaa myös kulloinkin vallinneita taloudellisia olosuhteita vasten. 1980-luvun puolivälissä taloudessa ei mennyt hullummin. Lisäksi kuuluisaa D-vitamiinia, valuuttakurssipolitiikkaa, voitiin periaatteessa käyttää kilpailukyvyn palauttamiseen yön yli.

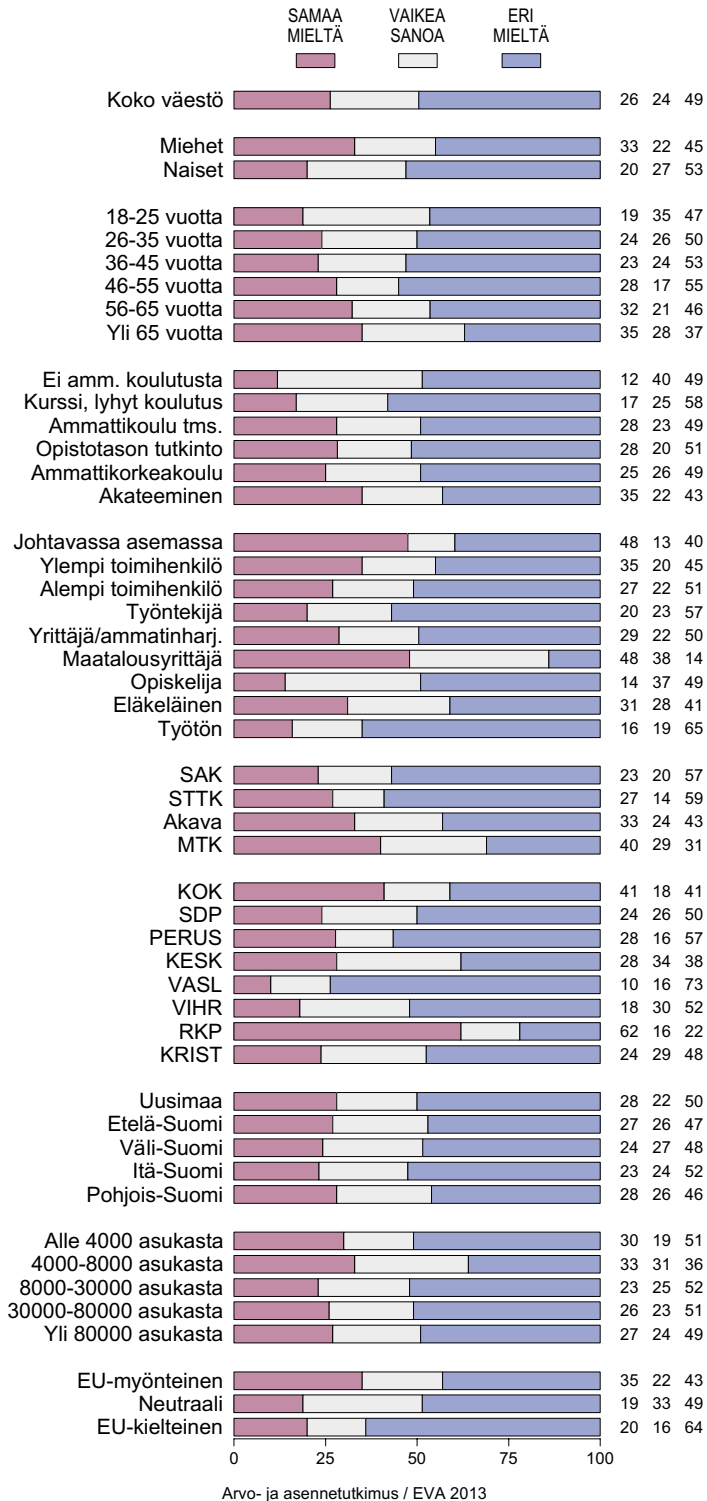
Mutta mikä on muuttunut, jos ennen kohtuullisen hyvinäkin aikoina oltiin valmiita kansallisiin kilpailukykytalkoihin? Löytyykö suomalaisille enää yhteistä nimittäjää, ovatko kaikki enää samassa veneessä?

Reilu neljännes (27 %) katsoo, että työntekijöiden ja työnantajien edut ovat Suomessa nykyään pitkälti yhteneväiset (**kuvio 7**). Joka toinen (49 %) torjuu teesin.

Kuvio 7. "TYÖNTEKIJÖIDEN JA TYÖNANTAJIEN EDUT OVAT SUOMESSA NYKYÄÄN PITKÄLTİ YHTENEVÄISET" (%).

Kuvio 8. "TYÖNTEKIJÖIDEN JA TYÖNANTAJIEN EDUT OVAT SUOMESSA NYKYÄÄN PITKÄLTI YHTENEVÄISET" (%).

Vaikka luvut eivät kovin mairittelevilta näytäkään, osoittavat ne vahvistunutta uskoa yhteisiin etuihin. Edellisen mittauskerran kaikkien aikojen pohjalukemista on tultu näkyvä harppaus ylöspäin. Vielä on kuitenkin liian aikaista sanoa, onko kyseessä käänne, vaiko vain normaaliin asenteiden vaihteluun liittyvä korjausliike.

Varautuneisuuteen tulkinnassa ohjaa myös se, että mitä alemmas työpaikan hierarkiassa mennään, sitä ohuemmaksi usko yhteisiin etuihin käy (**kuvio 8**). Sopimiseen tarvitaan aina sekä molemmat osapuolet että näiden välinen luottamus. Yhteinen näkemys kriisin uhasta lähentää, mutta riittääkö se, että huoli vasta orastaa?

2.2 Kannat talouspolitiikan uudistusehdotuksiin

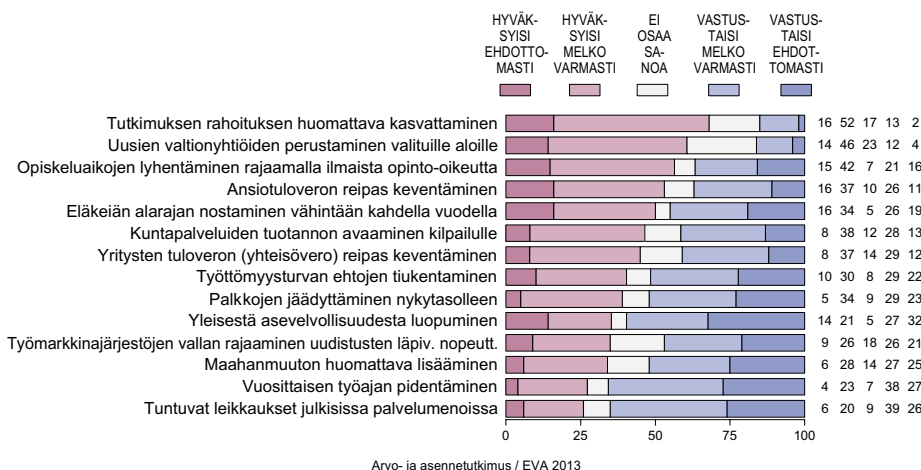
Viime aikoina on käynyt yhä selvemmäksi, ettei Suomen taloudellisissa vaikeuksissa ole kyse pelkästä ohimenevästä suhdannekuopasta eikä liioin muiden maiden ongelmista johtuvista syistä.

Meille on kertynyt kokonainen vyyhti omia ongelmia ratkottavaksi. Siihen kuuluu yritysten toimialoilla ja markkinoilla tapahtuneita muutoksia, yritysten kilpailukykyongelmia, tuottavuuskehityksen sakkaamista, julkisen palvelutuotannon ongelmia, työllisyysasteen heikkenemistä ja monia muita asioita.

Ongelmien ratkominen edellyttäne tulevina vuosina syvälle käyviä yhteiskunnallisia uudistuksia ja rakennemuutoksia, joista jotkut voivat olla kivuliaitakin. Kaiken lisäksi päätöksiä pitäisi saada aikaan mieluummin heti kuin joskus myöhemmin.

Tämänkertaisessa tutkimuksessa selvitettiin myös yksityiskohtaisemmin suomalaisten kantoja julkisessa keskustelussa esillä olleisiin uudistusehdotuksiin. Kansalaisten tuli arvioida neljäätoista eri toimenpidettä sen mukaan, missä määrin he voisivat hyväksyä niiden toteuttamisen (**kuvio 9**).

Kuvio 9. MISSÄ MÄÄRIN VOISI HYVÄKSYÄ TALOUSKASVUN VAHVISTAMISEEN TÄHTÄÄVIEN YHTEISKUNNALLISTEN UUDISTUSTEN JA RAKENNEMUUTOSTEN TOTEUTTAMISEN (%).

Tulokset vahvistavat osittain käsityksen, että päättäjien pitää kerätä rohkeutta ja valmistautua tekemään sellaisiakin ratkaisuja, jotka eivät välttämättä ole valitsijoiden mieleen. Kansalaisten linja on kuitenkin kaukana täystyrmäyksestä. Monet ehdotuksista saavat laajaa tukea. Muutama yllätyskin mahtuu joukkoon.

Joka toinen hyväksyisi eläkeiän noston

Tuloksista ehkä kaikkein yllättävin löydetään listan sijalta viisi. Joka toinen suomalainen (50 %) olisi valmis hyväksymään eläkeiän alarajan nostamisen vähintään kahdella vuodella. Hieman tätä pienempi joukko (45 %) vastustaisi ikärajan nostoa.

Tähän asti eläkeiän nostaminen ei ole saanut sympatiaa osakseen. Nyt saatu tulos saattaa indikoida käännettä.

Tähän asti eläkeiän alarajan nostaminen ei ole juurikaan saanut sympatiaa

osakseen sitä eri tavoin ja erilaisin kysymyksin kartoittaneissa mielipidetutkimuksissa. Esimerkiksi EVAn vuoden 2011 arvo- ja asennetutkimuksessa 78 % piti sitä huonona keinona lisätä tehdyn työn määrää. Nyt saatu tulos saattaa indikoida käännettä suomalaisten suhtautumisessa eläkeiän nostoon.

Kysymys kuitenkin jakaa väestöryhmiä voimakkaasti. Eläkeiän nostamisen hyväksyntä kasvaa koulutustason ja sosioekonomisen aseman noustessa (**kuvio 10**). Esimerkiksi SAK:n jäsenistä kaksi kolmasosaa vastustaisi eläkeiän nostoa, mutta STTK:n jäsenistä joka toinen ja Akavalaisista jo kuusi kymmenestä hyväksyisi sen.

Puolueiden kannattajakuntien mielipiteet ovat kuin aikamatka vuoteen 2009 takaisin ”Rukan hangille”. Edellisessä hallituksessa istuneiden puolueiden kannattajat hyväksyisivät toimenpiteen kirkkain luvuin, silloisen opposition kannattajat puolestaan hylkäisivät sen.

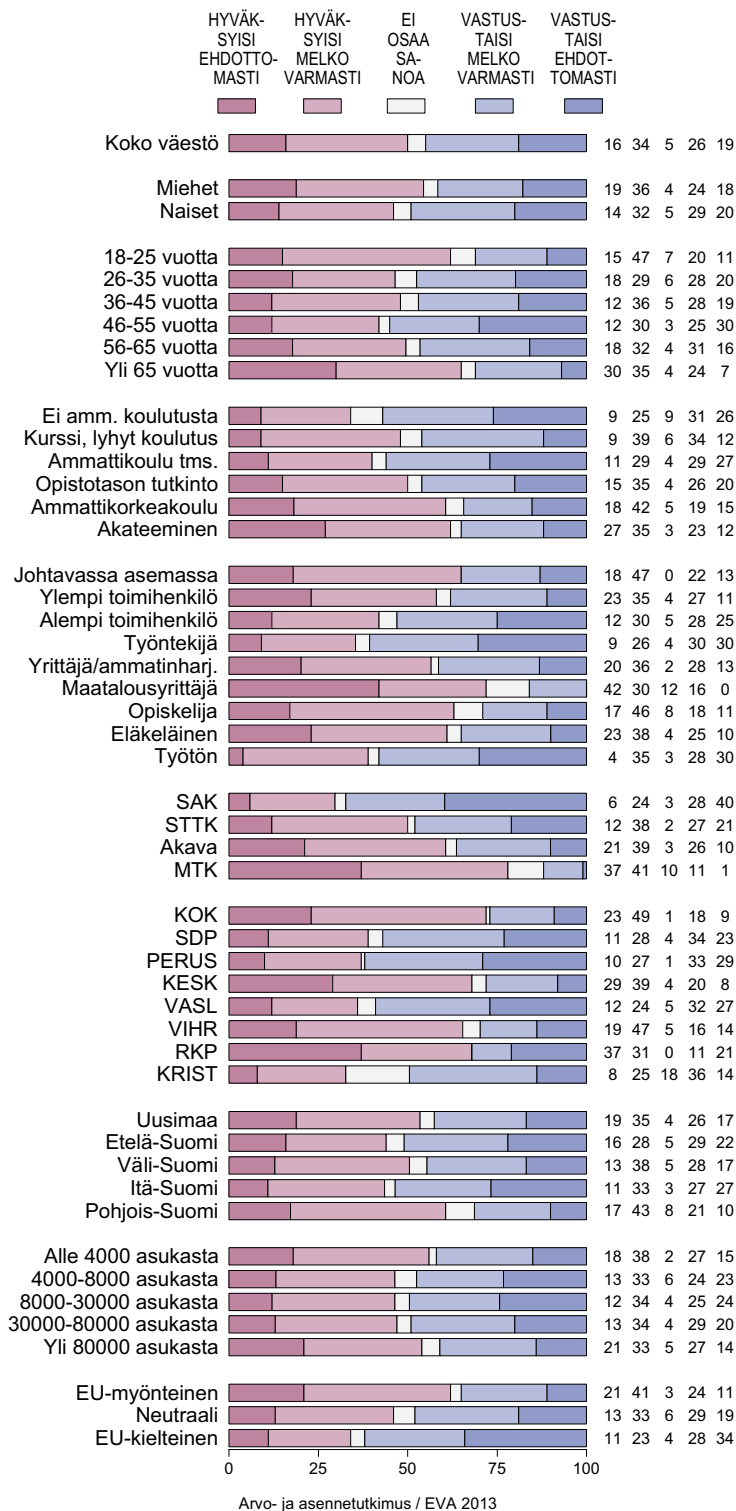
Merkillepantavaa on kuitenkin se, että eläkeiän nosto saa merkittävää hyväksyntää myös niiden puolueiden riveissä, joissa enemmistö torjui ehdotelman. Esimerkiksi sosiaalidemokraateista tai perussuomalaisista noin neljä kymmenestä olisi näin arvioiden valmis eläkeiän nostoon parilla vuodella.

Toinen räväkkä avaus todetaan listan sijalla kolme. Enemmistö, miltei kuusi kymmenestä (57 %) olisi valmis pyrkimään opiskeluaikojen lyhentämiseen rajaamalla ilmaista opinto-oikeutta. Menettelyä vastustaa runsas kolmannes (37 %). Tiukin vastustus tiivistyy neljään populaatioiltaan osittain päällekkäiseen väestöryhmään: opiskelijoihin, alle 25-vuotiaisiin sekä vihreitä tai vasemmistoliittoa äänestäviin.

Listan kärkeen, sijoille 1,2 ja 4 sijoittuu sellaisia toimenpiteitä, jotka eivät edellytä kansalaisilta suoria uhrauksia ja ovat siten väestön enemmistölle verraten helppoja hyväksyä.

Tällaisia ovat muun muassa tutkimuksen rahoituksen huomattava kasvattaminen (68 % hyväksyisi) sekä uusien valtionyhtiöiden perusta-

Kuvio 10. MISSÄ MÄÄRIN VOISI HYVÄKSYÄ: ELÄKEIÄN ALARAJAN NOSTAMINEN VÄHINTÄÄN KAHDELLA VUODELLA (%).

minen valituille aloille (60 %). Näitä toimenpiteitä vastustaisi vain noin kuudesosa kansasta.

Enemmistölle (53 %) sopisi myös ansiotuloveron reipas keventäminen, jota tosin vastustaisi jo vajaat neljä kymmenestä (37 %) ilmeisesti peläten, ettei suuri veroale tulisi olemaan ilmainen lounas, vaan voisi johtaa verotulojen ja sitä myötä julkisten palveluiden ja tulonsiirtojen leikkauksiin.

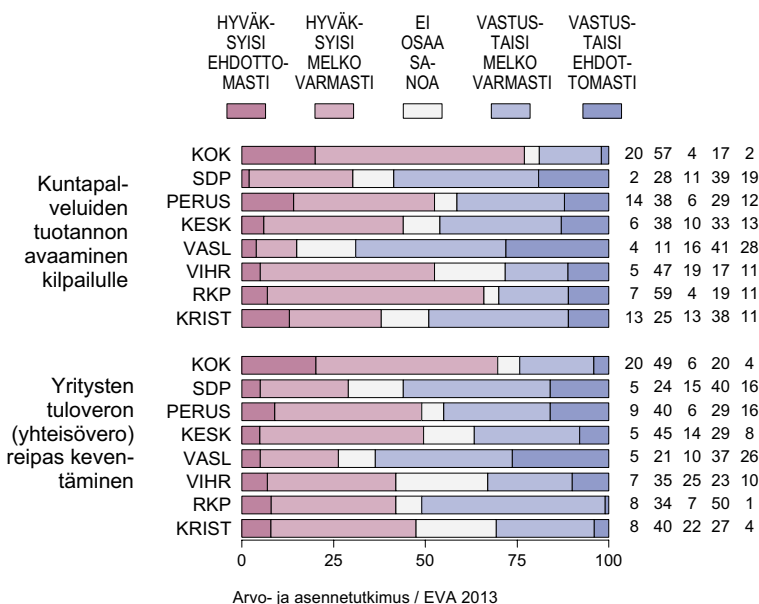
Ovi raollaan yhteisöveron kevennykselle

Listan sijoilla kuusi ja seitsemän tulee kaksi toimenpidettä, joiden kohdalla suhtautuminen painottuu hienoisesti hyväksynnän suuntaan. Kuntapalveluiden tuotannon avaaminen kilpailulle (46 % hyväksyisi) ja yhteisöveron reipas keventäminen (45 %) eivät saa enemmistöltä suoraan vihreää valoa, mutta näitä ehdotuksia vastustavia on kuitenkin hyväksyjää vähemmän.

Kumpaisenkin toimenpiteen kohdalla vastausten väestöryhmittäinen jakauma on hyvin samankaltainen. Kokoomusta äänestävät kannattavat niitä voimakkaasti, vasemmistopuolueiden kannattajat vastustavat. Muiden puolueiden kannattajat jakautuvat tai nojaavat hentoisesti hyväksynnän suuntaan (**kuvio 11**).

Kaikkia ehdotuksia kansalaiset eivät kuitenkaan kelpuuta. Työttömyysturvan ehtojen tiukentaminen sopisi neljälle kymmenestä (40 %) mutta joka toinen (51 %) jättäisi ehdot ennalleen. Luvut ovat miltei

Kuvio 11. MISSÄ MÄÄRIN VOISI HYVÄKSYÄ ERI TOIMENPITEIDEN TOTEUTTAMISEN (%).

identtiset viime aikoina paljon puheena olleen palkkojen jäädyttämisen kohdalla (39 % hyväksyy, 52 % vastustaa).

Listan häntäpäättä lähestyttäessä ehdotukset alkavat saada enemmän torjuntaa. Yleisestä asevelvollisuudesta luopuisi reilu kolmannes (35 %), mutta kuusi kymmenestä (59 %) ei näkisi moisessa keinossa työllisyysasteen kohentamiseksi järkeä. Maahanmuuton huomattavan lisäämisen hyväksyisi kolmannes (34 %) mutta enemmistö (52 %) vastustaisi tätäkin keinoa.

Kysymys työmarkkinajärjestöjen asemaan kajoamisesta polarisoi kantoja paljon. Reilu kolmannes (35 %) olisi valmis rajaamaan työmarkkinajärjestöjen valtaa uudistusten läpiviennin nopeuttamiseksi. Hieman alle puolet (47 %) vastustaisi tällaista toimenpidettä viidenneksen ollessa vailla kantaa.

Tulosta ei voida pitää suoranaisena epäluottamuslauseena työmarkkinajärjestöille, mutta jonkinlaisena huomautuksena kylläkin. Monia on jäänyt mietityttämään se, miten ja miksi monen työmarkkinajärjestöjen hoitoon uskotun asian hoito on jäänyt seisomaan sumaan vuodesta toiseen.

Listan tyveen jää kaksi ehdotusta: vuosittaisen työajan pidentäminen (27 % hyväksyy, 65 % vastustaa) sekä julkisten palvelumenojen tuntuva leikkaaminen (26 %, 65 %) torjutaan jo melko kategorisesti, yksittäisiä väestöryhmiä lukuun ottamatta. Vain yrittäjäväestön enemmistöllä ei olisi mitään sitä vastaan, että (muidenkin) työaikaa pidennettäisiin. Kokoomusta äänestävien ryhmä on puolestaan ainoa, jonka enemmistölle

sopisivat tuntuvat leikkaukset palvelumenoissa (**kuvio 12**).

Pääministeripuolue kokoomusta äänestävät ovat muutoinkin selvästi muita väestöryhmiä valmiimpia rajuhinkin rakennemuutostoimenpiteisiin.

Päätöksentekokyvyn kannalta näyttää takaperoiselta, että pääministeripuolueen jälkeen kaikkein valmiimpia rakennemuutuksiin ollaan oppositiossa

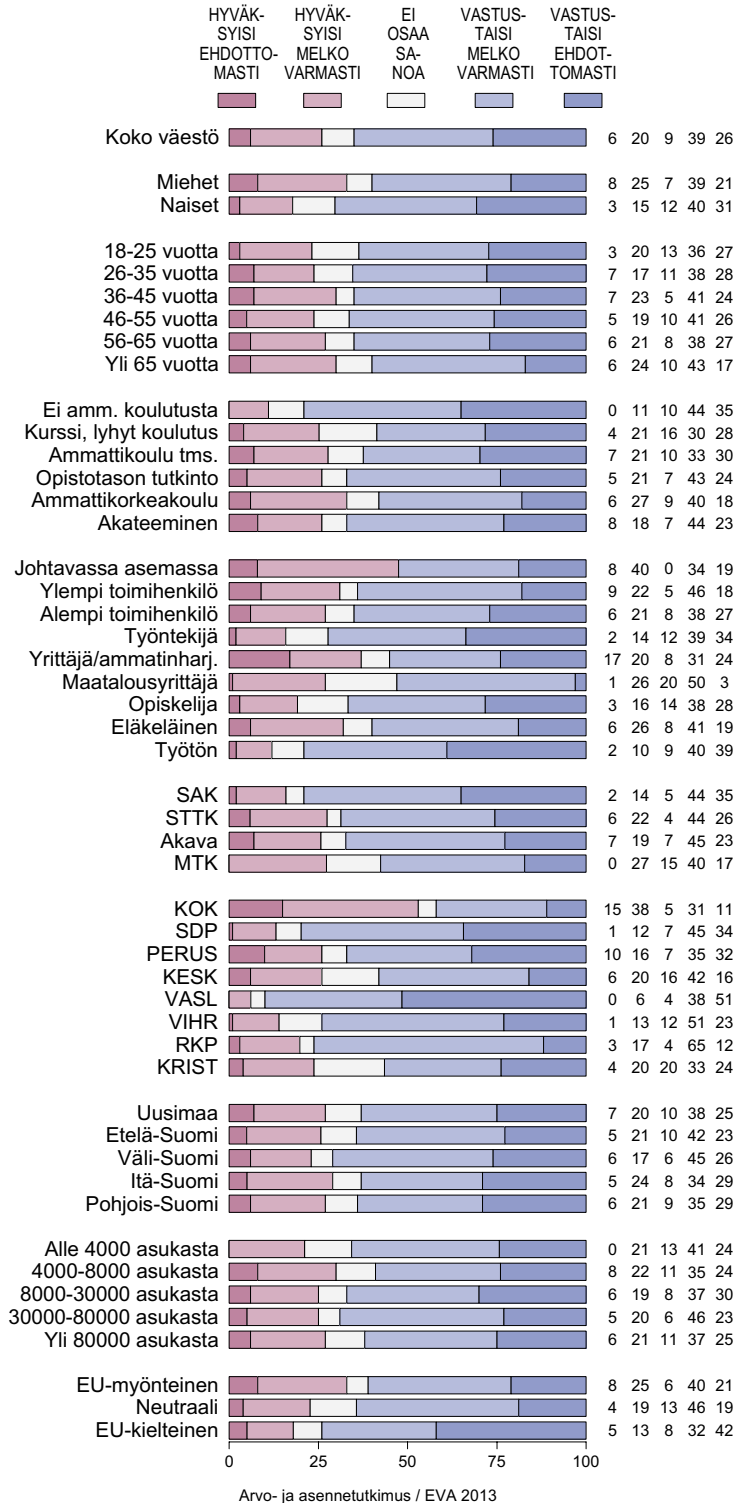
Kuvio 13 havainnollistaa eri väestöryhmien ”kokonaissietokyvyn” summaamalla, kuinka monta tiedustelluista neljästätoista toimenpiteestä ryhmään kuuluvat henkilöt ovat keskimäärin valmiita hyväksymään.

Rakennemuutosten sieto kasvaa koulutustason noustessa ja sosioekonomisen aseman kohenemisen myötä. Miehet ovat näkyvästi naisia valmiimpia uudistuksiin.

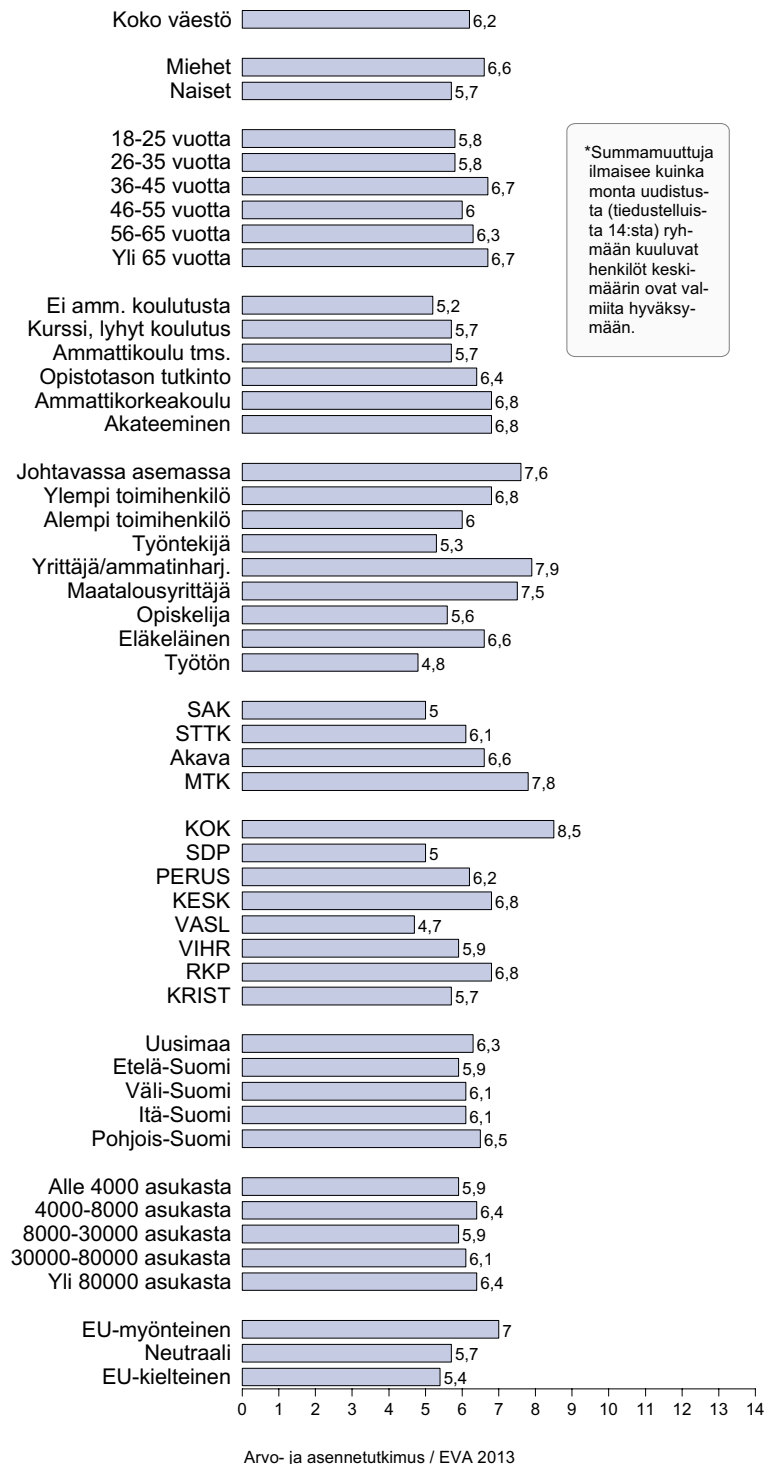
Puolueiden kannattajaryhmien kohdalla ei voida välttyä vaikutelmalta siitä, että yksi ryhmä haluaisi johtaa, mutta toiset eivät ole kovin kiinnostuneita seuraamaan. Päätöksentekokyvyn kannalta näyttää takaperoiselta, että pääministeripuolueen jälkeen kaikkein valmiimpia rakennemuutuksiin ollaan oppositiossa.

Toisaalta kaikkein varautuneimmissakin ryhmissä ollaan valmiita keskimäärin viiden toimenpiteen hyväksymiseen. Olisi hyvä alku talouden rakennemuutukselle, mikäli päätöksentekijämme saisivat nuijittua pöytään näinkin monta raskaan sarjan toimenpidettä.

Kuvio 12. MISSÄ MÄÄRIN VOISI HYVÄKSYÄ: TUNTUVAT LEIK-
KAUKSET JULKISISSA PALVELUMENOISSA (%).

Kuvio 13. MISSÄ MÄÄRIN VOISI HYVÄKSYÄ RAKENNEUUDISTUKSIA: VÄESTÖRYHMIEN 'KOKONAISSETOKYKY' (summa-muuttujakeskiarvot*).

Verokilpailua vai ei?

Edellä nähtiin, että monille suomalaisille sopisivat sekä palkkaveron alennukset, että mahdollisesti myös yhteisöveron reipaskin alentaminen.

Käytännössä tämä tarkoittaisi maamme aktivoitumista uudelleen kansainvälisessä verokilpailussa, jossa Suomi ei enenkään ole ollut pelkkä sivustakatsoja: Parina viime vuosikymmenenä palkkaverotusta on kevennetty pitkäjänteisesti, yritysverotus on yritetty pitää kilpailukykyisenä ja pääomatuloverotus on pidetty eriytettynä palkkojen verotuksesta.

Taluskriisi merkitsi jonkinlaista erätaukoa kansainvälisessä verokilpailussa. Suomessakin ehdittiin joiltain osin jo kiristää näitä yritys-toiminnalle keskeisiä veroja. Verokilpailu kuitenkin jatkuu. Viimeksi Ruotsi alensi yhteisöverokantaansa tuntuvasti. Monien mielestä Suomi

tarvitsee nyt nopeita linjauksia yritystoiminnan verotuksen tulevaisuudesta.

Verokilpailuun kriittisesti suhtautuvat ovat puolestaan huomauttaneet, että ilmiöön

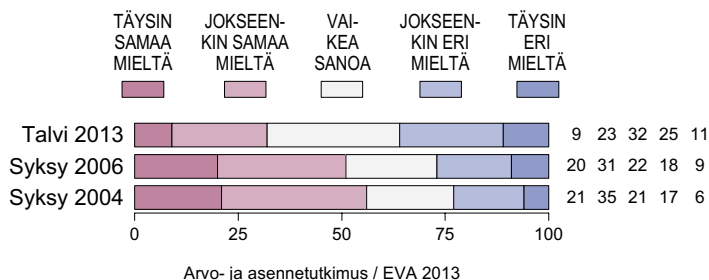
liittyy myös epäterveitä piirteitä ja olisi kaikkien valtioiden intresseissä pyrkiä hillitsemään ainakin aggressiivisimpia verokilpailun muotoja.

Kansalta ei kuitenkaan saada selkeää osviittaa edes siitä, pitäisikö verokilpailuun osallistua vai ei. Vain kolmannes (32 %) katsoo, että Suomen pitäisi osallistua nykyistä voimakkaammin kansainväliseen verokilpailuun ja alentaa niin palkka-, yritys- kuin pääomaverotustaankin tuntuvasti (**kuvio 14**). Reilu kolmannes (36 %) on eri mieltä asiasta ja lähes yhtä moni (32 %) ei ota asiaan kantaa.

Suomalaisten verokilpailua ennen tukenut kanta näyttää nyt hajonneen. Siinä missä ennen taluskriisiä hieman useampi kuin joka toinen tuki verokilpailuun osallistumista, on enemmistö nyt sulanut osin epä-tietoisuudeksi, osin verokilpailun vastustukseksi.

Kansalta ei saada osviittaa siitä, pitäisikö verokilpailuun osallistua

Kuvio 14. "SUOMEN PITÄISI OSALLISTUA NYKYISTÄ VOIMAKKAAMMIN KANSAINVÄLISEEN VEROKILPAILUUN JA ALENTAA NIIN PALKKA-, YRITYS- KUIN PÄÄOMAVE-ROTUSTAANKIN TUNTUVASTI" (%).

2.3 Pysyvätkö suomalaiset työlinjalla?

Talouden tulevan menestyksen edellytys on se, että Suomessa tehdään paljon työtä. Tämä on tärkeää etenkin julkisen talouden kannalta. Työn tarjonnan perusmuuttujana on työikäisen väestön määrä. Riittävä määrä käsipareja ei kuitenkaan yksin auta, vaan ne on saatava myös töihin. Työllisyysasteeseen vaikuttavat monet eri asiat, joista perimmäisin on yksilöiden työhalu.

Kelpaako työelämän laatu?

Suomalaisten tyytyväisyydestä ja töissä viihtymisestä on käyty viime vuosina runsaasti keskustelua, jonka ytimessä on ollut kysymys työelämän muutoksesta.

Keskustelun valtavirran mukaan työelämä on muuttunut menneisiin aikoihin verrattuna huonoon suuntaan. Näin ajattelevien mielestä työstä on tullut aiempaa kiireisempää, epävarmempaa ja vaativampaa. Tämä näkemys on kuitenkin myös kiistetty. Monien mielestä työelämäkeskustelu on uponnut liiankin syvälle synkistelyn syövereihin.

Suomalaisten mielestä työelämä on jo pitkään ollut aivan liian stressaavaa. Kolme neljästä (76 %) ajattelee, että suomalaisilla työpaikoilla työskennellään nykyisin ylikierroksilla ja niin kovan paineen alla, että monet ihmiset palavat ennenaikaisesti loppuun (**kuvio 15A**). Vaikka väittämään yhtyy hieman aiempaa harvempi ja vakuuttuneisuus työn liiallisesta kuormittavuudesta on vähä vähältä vähentynyt, ei tuloksesta ole epäselvyyttä. Vain harvat (12 %) tohtivat olla eri mieltä asiasta.

Tuloskokonaisuus on paradoksaalinen: liian kovan paineen alla työskentelevät suomalaiset ilmoittavat olevansa tyytyväisiä työhönsä

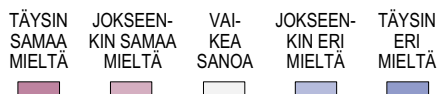
Toisaalta, tiedusteltaessa suoraan tyytyväisyyttä omaan työhön, ilmoittaa kuusi kymmenestä (62 %) olevansa tyytyväinen työhönsä nykyisen työnantajansa palveluksessa. Vain 14 % kertoo olevansa tyytymätön (**kuvio 15B**).

Jos vastauksia tarkastellaan ainoastaan niiden osalta, jotka ovat työelämässä, on työhönsä tyytyväisten osuus käytännössä yhtä suuri kuin töissä loppuun palamisen uhkaa korostavien määrä.

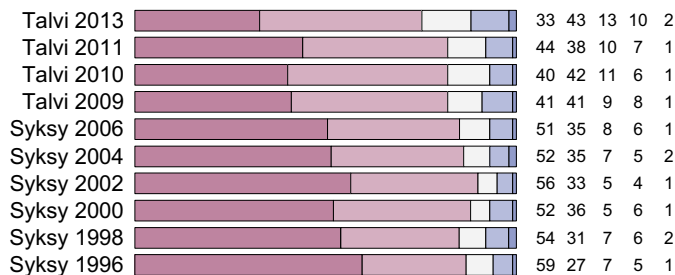
Vaikka kysymykset eivät tarkkaan ottaen mittaakaan samaa asiaa, on niiden muodostama tuloskokonaisuus paradoksaalinen: yleisesti ottaen aivan liian kovan paineen alla työskentelevät suomalaiset ilmoittavat kaikes-ta huolimatta yksilöinä olevansa henkilökohtaisesti tyytyväisiä työhönsä.

Ristiriitaa selittää kysymyksenasetteluun ja vastaamiseen liittyvä taustapsykologia. Yhtyminen yleisluontoiseen huoleen työelämän liiallisesta kuormittavuudesta on verraten helppoa, vaikka omakohtaisia kokemuksia ilmiöstä ei välttämättä olisikaan. Vastaavasti kysyttäessä suoraan tyytyväisyyttä omaan työhön, saattaa kynnys vastata kielteisesti olla varsin korkealla. Totuus työelämän laadusta löytyneekin näiden tulosten välimaastosta.

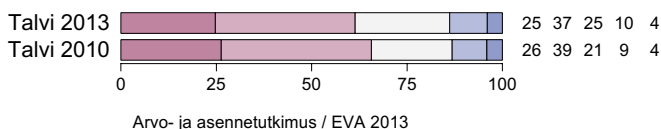
Kuvio 15.

A) "SUOMALAISILLA TYÖPAIKOILLA TYÖSKENNELLÄÄN NYKYISIN YLIKIERROKSILLA JA NIIN KOVAN PAINEEN ALLA, ETTÄ MONET IHMISET PALAVAT ENNENAICAISESTI LOPPUUN" (%).

B) "OLEN TYYTYVÄINEN TYÖHÖNI NYKYISEN TYÖNANTAJANI PALVELUKSESSA" (%)*.

*Jakaumat laskettu koko väestöstä, joten mukana ovat myös työelämän ulkopuolella olevat.

Työnteon kannustimet ovat muuttuneet

Verotuksella on tunnetusti työnteon kannustavuuteen liittyvä vaikutus, vaikka taloustieteilijät eivät olekaan täysin yksimielisiä vaikutuksen suuruudesta. Edellä todettiin, että monet suomalaiset näkisivät mielellään, että ansiotuloverotusta kevennettäisiin.

Ei ole kuitenkaan varmaa, johtaisiko veroale siihen, että ainakaan töissä olevat ihmiset lisääisivät työntekoaan. Näin voidaan päätellä kansalaisten omaa käyttäytymistään koskevista arvioinneista. Reilu kolmannes (35 %) katsoo, että korkea tulovero vähentää heidän työhalujaan, mutta jo lähes joka toinen (48 %) torjuu teesin (**kuvio 16A**).

Väittämän torjuvia on nyt ensimmäistä kertaa enemmän kuin sen hyväksyviä. Tämä saattaa välillisesti liittyä viimeaikaisiin kriisipuheisiin, jossa kaikkia on vaadittu osallistumaan talkoisiin yhteisen hyvän turvaamiseksi. Palkkaveron alennuksia ei juuri nyt nähdä välttämättä kovin realistisinä. ”Iloisen veronmaksajan” asenne on omaksuttu erityisen hyvin akateemisesti koulutettujen ja paremmassa sosio-ekonomisessa asemassa olevien parissa.

Lisäksi tätä nykyä työntekoon saattavat motivoida rahan ohella enenevässä määrin myös muut, työn sisältöön ja merkitykseen liittyvät asi-

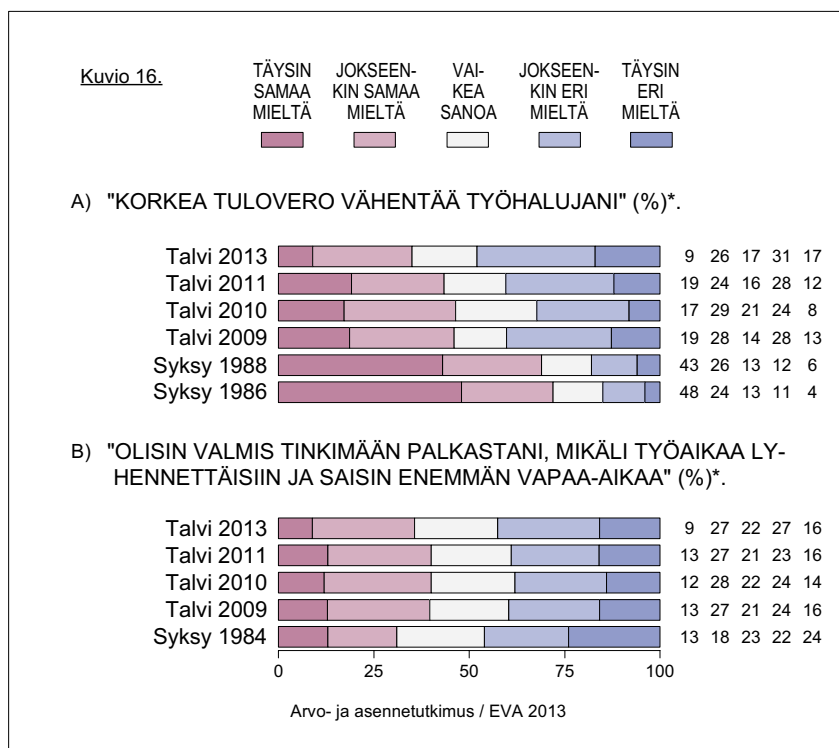
at. Tämä selittää osittain tuloksissa näkyvää, huomattavan suurta eroa neljännesvuosisadan takaisin mittauksiin. Arvojen muutoksen lisäksi kyseinen ero johtunee kuitenkin myös siitä, että 1980-luvulla työn verotus oli myös faktisesti nykyistä kireämpää.

Toinen viimeaikainen työnteon arvoihin liittyvä teema on liittynyt niin sanottuun ”downshiftaukseen” tai ”leppoistamiseen”. Kyse on suunnitelmallisesta palkkatyön tekemisen vähentämisestä ja aineellisesta elintasosta tinkimisestä, jolla tavoitellaan parempaa elämänlaatua.

EVA:n Arvo- ja asennetutkimuksessa mielenkiintoa tällaiseen ajankäytölliseen painopistemuutokseen tiedusteltiin ensimmäisen kerran jo liki kolmekymmentä vuotta sitten. Tuolloin noin kolme kymmenestä ilmoitti ajatuksen omalla kohdallaan kiinnostavaksi.

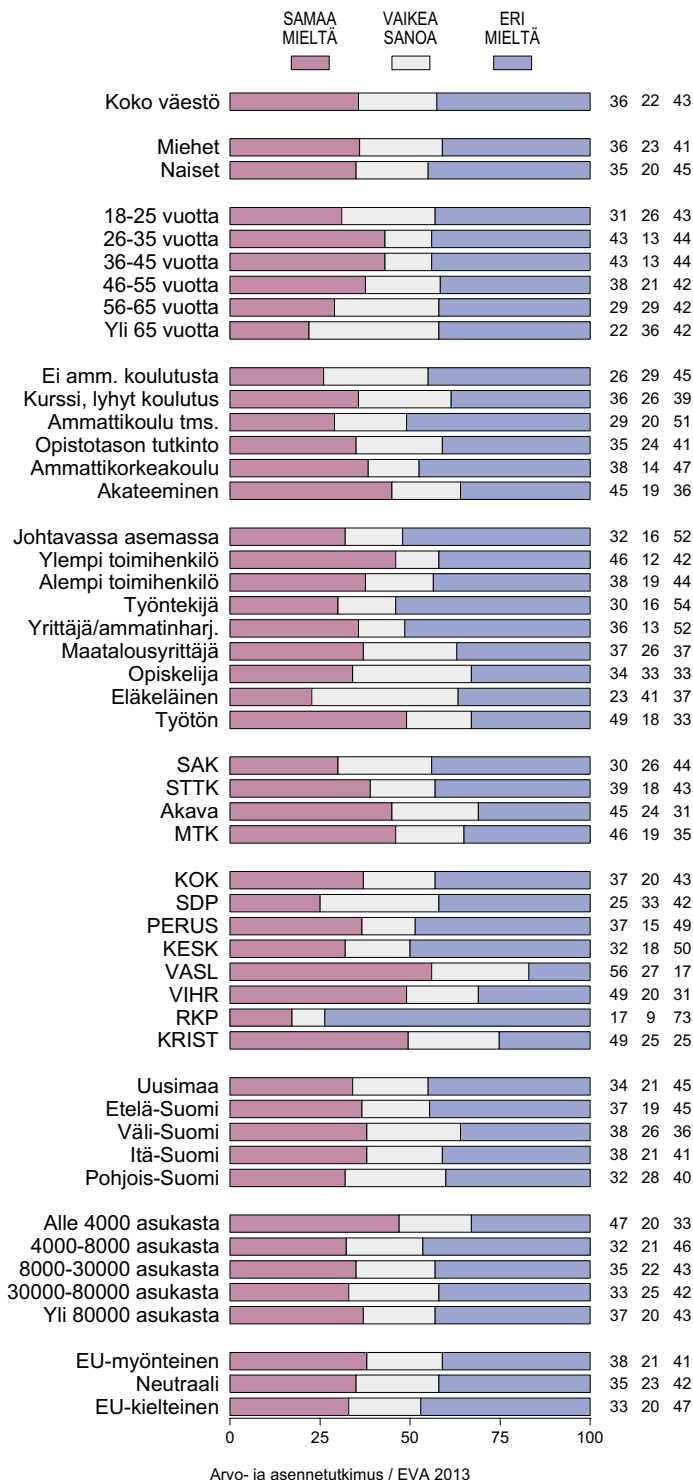
Nyt reilu kolmannes (36 %) ilmoittaa olevansa valmis tinkimään palkastaan, mikäli työaika lyhennettäisiin ja vapaa-aika lisääntyisi (**kuvio 16B**). Reilut neljä kymmenestä (43 %) ei kuitenkaan olisi valmis vaihtokauppaan.

Downshiftauksen suosio on hienoisesti notkahtanut tasolta, jolla se on pysynyt vakaasti viime vuosien mittauksissa. Tarkasteltaessa väestöryhmittäisiä vastauksia huomataan, että downshiftaus kiinnostaa sitä enemmän, mitä korkeammin koulutetuista ja nuoremmista vastaajista on kysy-

*Jakaumat laskettu koko väestöstä, joten mukana ovat myös työelämän ulkopuolella olevat.

Kuvio 17. "OLISIN VALMIS TINKIMÄÄN PALKASTANI, MIKÄLI TYÖAIKAA LYHENNETTÄISIIN JA SAISIN ENEMMÄN VAPAA-AIKAA" (%).

mys – tutkimuksen nuorinta ikäluokkaa lukuun ottamatta. Nuorimpien ryhmässä työllisyysasteikin on tosin muita ryhmiä alempi (**kuvio 17**).

Vaikka downshiftaajia löytyy kaikista väestöryhmistä, neljän suurimman puolueen kannattajat kallistuvat enemmän tai vähemmän selkeästi työlinjan suuntaan. Myönteisimmin downshiftaukseen suhtautuvat taas talouskasvun kritiikillekin suopeimmat vasemmistoliiton, vihreiden sekä kristillisdemokraattien äänestäjät. Maamme kahden vasemmistopuolueen kannattajien välinen mielipide-ero näyttäisi olevan juuri tässä asiassa huomattavan suuri.

Myönteisimmin downshiftaukseen suhtautuvat talouskasvun kritiikillekin suopeimmat ryhmät

Seuraava jonossa maksaa eläkkeen

Leppoistamista kohtaan on suunnattu viime aikoina myös ankaraa kritiikkiä. Kriitikkojen mukaan downshiftauksen yhteensopivuus pohjoismaisen hyvinvointivaltion mallin kanssa on huono.

Hyvinvointivaltio on jakojärjestelmä, jossa yhteisen aineellisen hyvinvoinnin taso riippuu tehdyn työn määrästä ja tuottavuudesta. Downshiftaajat saattavat yhtäältä päätyä tällaisessa järjestelmässä osittain vapaamatkustajiksi, toisaalta heidän elämäntapavalintansa voisi johtaa elintason alenemiseen niidenkin kohdalla, jotka eivät ole koskaan tällaista valintaa halunneet tehdä.

Työeläkejärjestelmä on yksi yhteisesti kustannetuista hyvinvointijärjestelmistämme. Se perustuu ajatukselle sukupolvien välisestä sopimuksesta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kulloinkin työiässä olevat pääosin maksavat eläkkeellä olevien eläkkeet. Niinpä kunkin sukupol-

ven pärjääminen eläkkeellä riippuu pitkälti siitä, pysyvätkö myös heidän jälkeläisensä työlinjalla.

Kolmannes (34 %) ajattelee, että tulevaisuudessa maamme eläkejärjestelmät romahtavat

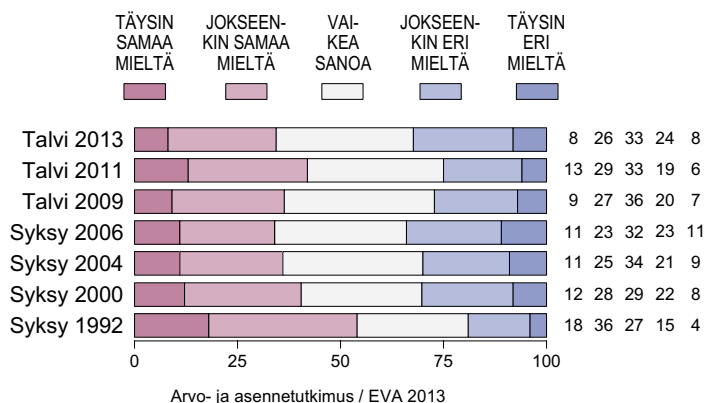
EVA on mitannut suomalaisten luottamusta eläkejärjestelmäämme kohtaan yli kahdenkymmenen vuoden ajan. Sekä epäluottamus että -tietoisuus järjestelmän kunnosta ovat koko ajan olleet varsin laajalle levinneitä.

Edelleen kolmannes (34 %) ajattelee, että tulevaisuudessa maamme eläkejärjestelmät romahtavat eikä edes 'jo ansaittuja' eläkkeitä kyetä maksamaan ja toinen kolmannes (33 %) on epätietoinen asiasta. Jäljelle jäävä kolmannes (32 %) uskoo eläkejärjestelmien pysyvän pystyssä (**kuvio 18a**).

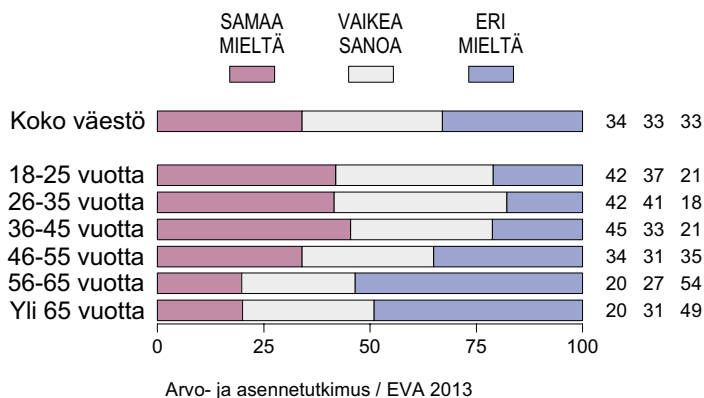
Ikäryhmistä eläkejärjestelmän toimivuuteen luottavat lähinnä yli 55-vuotiaat, joiden eläkkeet ovat pääosin jo maksussa. Sitä vastoin alle 45-vuotiaiden ikäryhmissä eläkelupauksen pitävyyteen luottaa vain joka viides (**kuvio 18b**).

Eläkeiän nostamishdotuksia on perusteltu suomalaisille muun muassa sillä, että suomalaiset elävät nykyään paljon vanhemmiksi kuin aiem-

Kuvio 18a. "TULEVAISUUDESSA MAAMME ELÄKEJÄRJESTELMÄT ROMAHTAVAT EIKÄ EDES 'JO ANSAITTUJA' ELÄKKEITÄ KYETÄ MAKSAMAAN" (%).

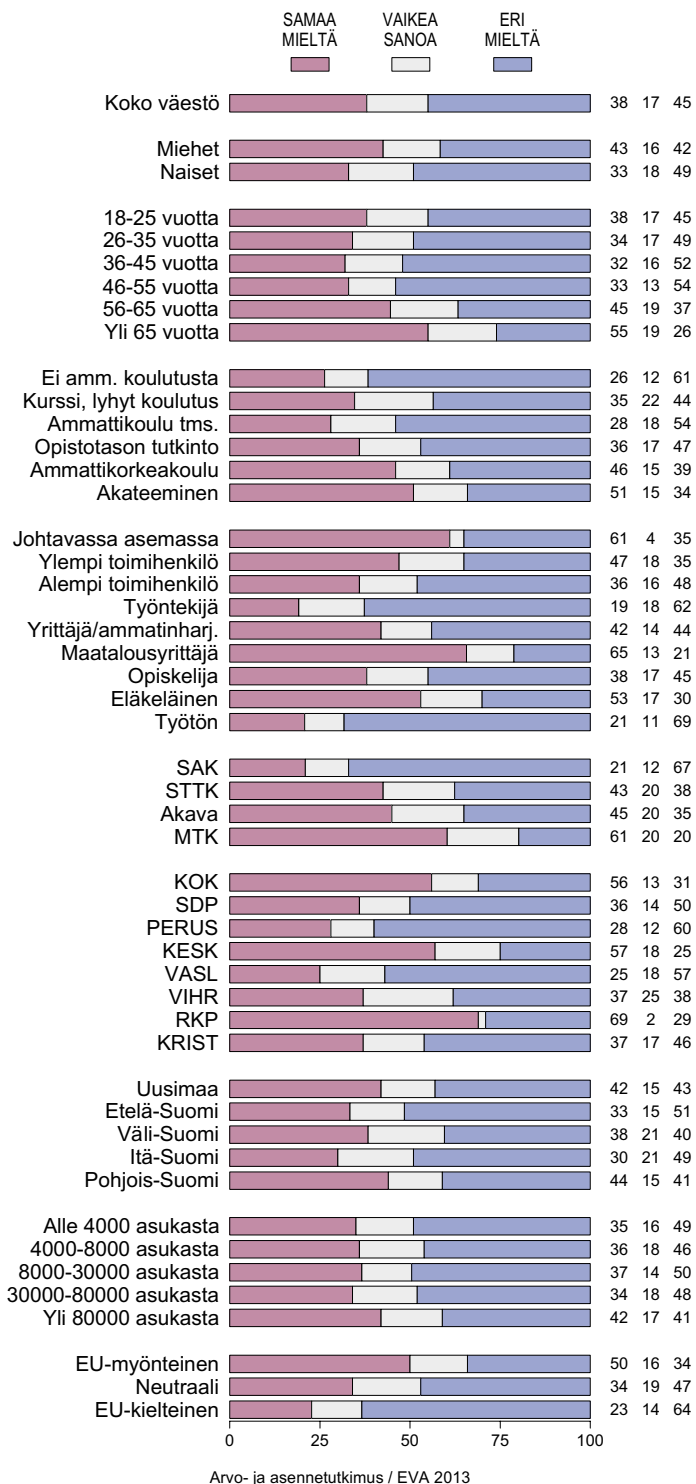
Kuvio 18b. "TULEVAISUUDESSA MAAMME ELÄKEJÄRJESTELMÄT ROMAHTAVAT EIKÄ EDES 'JO ANSAITTUJA' ELÄKKEITÄ KYETÄ MAKSAMAAN" (%).

min. Eläkeasiantuntijat ovat jo pitkään huomauttaneet, että eläkkeiden talousyhtälö ei voi mennä yhteen, jos osaa elinajan pidentymisestä ei jyvitetä työssäoloaikaan.

Yksi mahdollinen eläkeuudistus olisikin sitoa eläkeiän kehitys kiinni eliniän kehitykseen. Kansalaiset eivät kuitenkaan niele tällaista ehdotusta purematta. Neljä kymmenestä (38 %) pitäisi luonnollisena, että eläkeiän alarajaa nostettaisiin sitä mukaa kun eliniät pitenevät, mutta hieman useampi (45 %) torjuu teesin (**kuvio 19**).

Kuvio 19. "KOSKA SUOMALAISET ELÄVÄT AIEMPAA PIDEMPÄÄN, ON VAIN LUONNOLLISTA, ETTÄ ELÄKEIÄN ALARAJAA NOSTETTAISIIN VASTAAVASTI" (%).

Ehdotus tosin jakaa väestöä voimakkaasti. Etenkin paremmin koulutetut, sosioekonomisesti paremmassa asemassa olevat sekä porvaripuolueita äänestävät pitävät ajatusta hyvänä.

Perusduunarille tällainen sopimus ei kuitenkaan kelpaisi. Vaikka edellä nähtiin, että joka toinen suomalainen voisi periaatteessa hyväksyä eläkeiän nostamisen vähintään kahdella vuodella, haluttaisiin päätösvalta eläkeiästä pitää jatkossakin käden ulottuvilla. Arvatenkin eläkeikäauto- maatin kyytiin lähteminen tuntuisi monesta suomalaisesta liian avoimen valtakirjan antamiselta eläkejärjestelmän vipuja käänteleville aktuaareille.

2.4 Maahanmuutto: apua vai harmia?

Kenties suurin yksittäinen rakenteellinen ongelma maamme taloudelle on väestön ikääntyminen. Julkista talouttamme uhkaava ns. kestävyysvaje juontuu juuri siihen.

Kun vanhusväestön osuus koko väestöstä kasvaa, myös niin sanotut ikäsidonnaiset menot kasvavat samalla kun verotulot vähenevät. Uhkana on, että julkiset menot ja tulot ajautuvat pidemmäksi aikaa epätasapainoon.

Siinä missä esimerkiksi verotuksen rakenteen voi teoriassa panna uusiksi vaikka yön yli, on väestörakenteeseen vaikuttaminen paljon vaikeampaa ja hitaampaa – yhtä keinoa lukuun ottamatta. Tämä keino on maahanmuutto, jonka suuruuteen Suomen kaltainen maa kykenee halutessaan vaikuttamaan. Tähän asti Suomen maahanmuuttopolitiikka on kuitenkin seurannut melko uskollisesti väestön asenteita maahanmuuttoa kohtaan. Nihkeät asenteet ovat merkinneet varovaista, melko torjuvaa maahanmuuttopolitiikkaa.

Käännös suhtautumisessa maahanmuuttoon vahvistuu – asenteet silti yhä penseitä

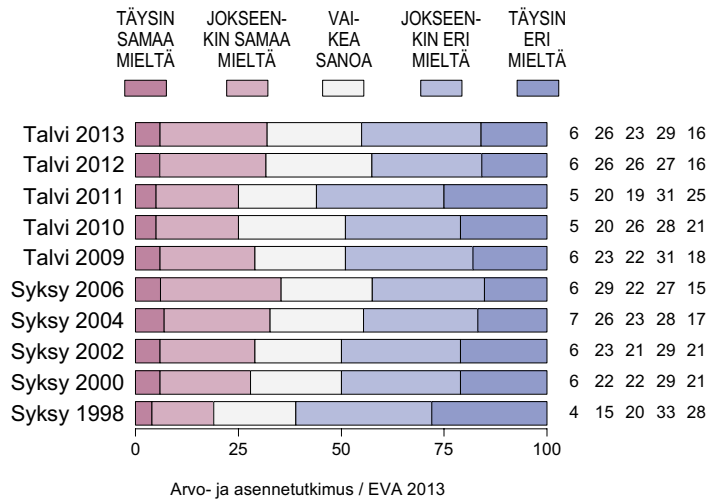
Kolmanneksen (32 %) mielestä maamme väestön ikääntyminen ja uhkaava vähentyminen edellyttävät ulkomaalaisten Suomeen muuton helpottamista (**kuvio 20**). Eri mieltä on reilut neljä kymmenestä (45 %). Jakauma on lähes sama kuin vuotta aiemmin.

Mielipideilmasto on palannut lähemmäksi maahanmuuttoasenteiden kehityksen pitkää trendiä

Luvut kertovat suomalaisten maahanmuuttokriittisyyden jatkumisesta. Toisaalta tulos vahvistaa viime mittauksessa havaitun käänteen. Vuosi sitten Suomi siirtyi pois raiteilta, jotka näyttivät vievän kohti jatkuvasti torjuvammiksi muuttuvia maahanmuuttoasenteita. Mielipideilmasto on palannut lähemmäksi maahanmuuttoasenteiden kehityksen pitkää trendiä, jolle on ollut leimallista asenteiden hidas avautuminen.

Sama pätee toiseen maahanmuuttoasenteita koskevaan mittariin, joka fokusoi talouden sijaan maahanmuuton mahdollisiin kulttuurisiin hyö-

Kuvio 20. "MAAMME VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN JA UHKAAVA VÄHENTYMINEN EDELLYTTÄVÄT ULKOMAALAISTEN SUOMEEN MUUTON HELPOTTAMISTA" (%).

* Vuoden 2012 tulos perustuu EVAn EU-asennetutkimukseen.

tyihin. Hieman alle joka toinen (46 %) arvelee, että ulkomaalaisten lisääntyvä muutto Suomeen tuo maahan hyödyllisiä kansainvälisiä vaikutteita (**kuvio 21**). Teesin torjuu reilu kolmasosa (35 %).

Vaikka kulttuurisia hyötyjä koskeva väittämä ei suoranaisesti ehdota-kaan maahanmuuton lisäämistä, voidaan tuloksia lukea siten, että suomalaisten mielestä maahanmuuton kulttuuriset hyödyt, ”kansainväliset vaikutteet”, ovat sellaisenaan painava peruste maahanmuuton lisäämiselle.

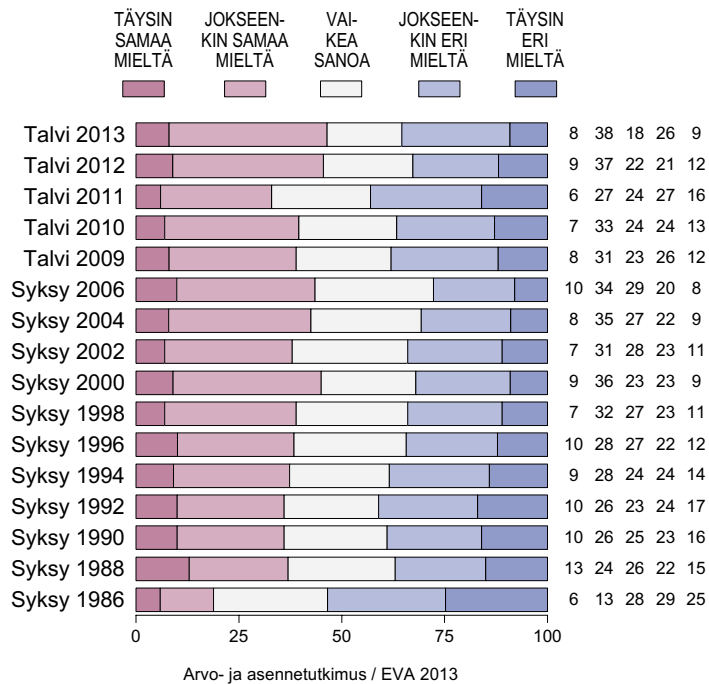
Rasismikeskustelu on täällä

Maahanmuuton oletettujen seurausten – hyötyjen ja haittojen – punninta on vain yksi tapa tarkastella suomalaisia maahanmuuttoasenteita. Toinen tapa lähestyä asiaa on pohtia, mitä suomalaisten varaukselliseksi tiedetty suhtautuminen ulkomaalaisiin ja maahanmuuttajiin perimmiltään ilmentää. Mistä se kertoo?

Runsaat neljä kymmenestä (44 %) pitää suomalaisten varauksellista suhtautumista ulkomaalaisia kohtaan viisaana varovaisuutena, ei tietämättömyytenä saati rasismina (**kuvio 22**). Lähes yhtä moni ja huomattavasti aiempaa useampi (40 %) kuitenkin torjuu teesin.

Maahanmuuttoasenteiden tämänkertainen, muutoin varsin vähäiseksi jäänyt muutos kiteytyy juuri tähän havaintoon. Ensimmäistä kertaa koko väittämän seuranta-aikana käsitys varauksellisuudesta viisautena ei

Kuvio 21. "ULKOMAALAISTEN LISÄÄNTYVÄ MUUTTO SUOMEN TUO MAHAMME HYÖDYLLISIÄ KANSAINVÄLISIÄ VAIKUTTEITA" (%)*.

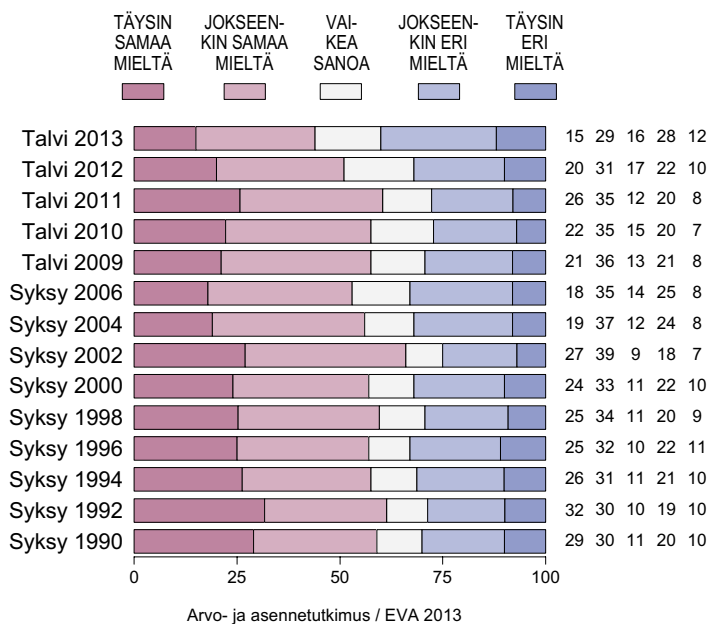
*Kysymysmuoto muuttunut seurannan aikana. Ennen vuotta 2009 väitämä kuului: "Ulkomaalaisten lisääntyvä työskentely Suomessa toisi maahan hyödyllisiä kansainvälisiä vaikutteita". Vuoden 2012 tulos perustuu EVAn EU-asennetutkimukseen.

saa taakseen väestön enemmistää. Yhä useampi näkee suomalaisten asennoitumisen ongelmallisena, jopa rasistisena.

Kun kantoja tarkastellaan väestöryhmittäin, nähdään, että suomalaisten suhtautumistapa nähdään lähes kautta linjan aiempaa useammin epäviisaana tai rasistisena (**kuvio 23**). Tämä koskee myös perussuomalaisia, joka on ainoa poliittinen ryhmä, jonka enemmistö tulkitsee varauksellisuuden viisaaksi varovaisuudeksi.

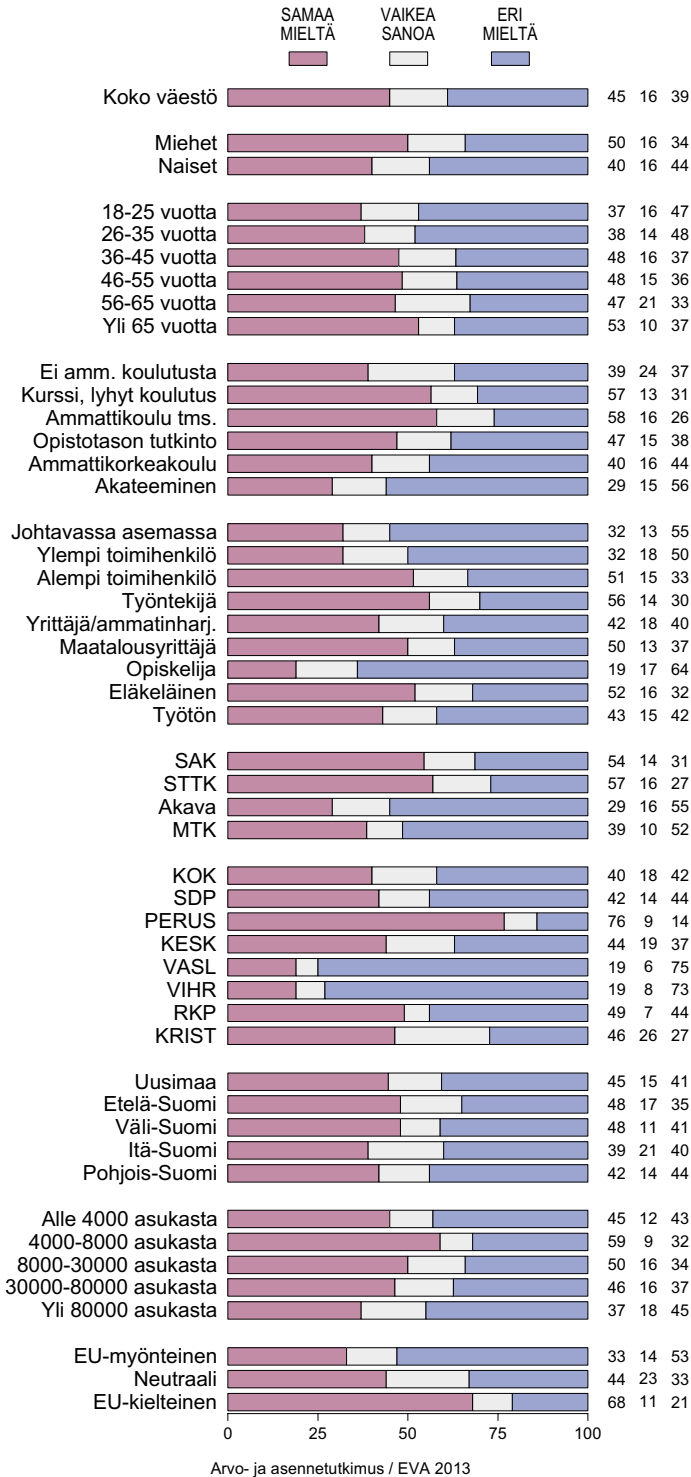
Vastaansa perussuomalaiset saavat tiukasti eri mieltä olevat vihreitä ja vasemmistoliittoa äänestävät. Muiden puolueiden äänestäjien vastauksista ei välity selkeää mielipidesuuntaa. Keskustelun maahanmuutosta voidaan odottaa jatkuvan vilkkaana.

Kuvio 22. "SUOMALAISTEN VARAUKSELLINEN SUHTAUTUMINEN ULKOMAALAISIA KOHTAAN ON VIISASTA VAROVAISUUTTA, EI TIETÄMÄTTÖMYYYTTÄ TAI RASIS-
MIA" (%)*.

* Vuoden 2012 tulos perustuu EVAn EU-asennetutkimukseen.

Kuvio 23. "SUOMALAISTEN VARAUKSELLINEN SUHTAUTUMINEN ULKOMAALAISIA KOHTAAN ON VIISASTA VAIKOAISUUTTA, EI TIETÄMÄTTÖMYYYTTÄ TAI RASIS-
MIA" (%).

3 Kilpailukykyä etsimässä

3.1 Yritysten kilpailukyky kuntoon

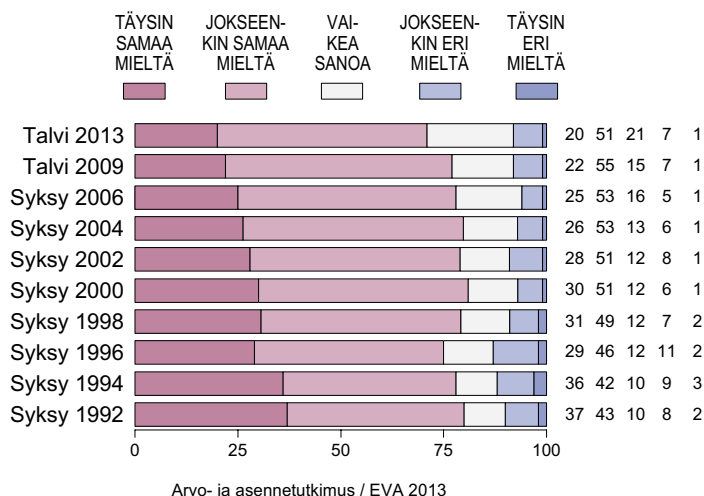
Suomi elää viennistä. Vanha slogan pitää edelleen paikkansa. Seitsemän kymmenestä (71 %) katsoo, että työllisyys ja sitä kautta muukin hyvinvointi maassamme riippuu ratkaisevasti vientiteollisuutemme kilpailukykyvystä. Vaikka usko vientiteollisuuden merkitykseen onkin hiipunut aavistuksen, vain harvat (8 %) kiistävät vientiteollisuuden kilpailukyvyn merkityksen (**kuvio 24**).

Viime aikoina on käynyt selväksi, että yritystemme kilpailukyky on heikentynyt. Viennissä ei ole totuttua imua ja kilpailijamaat ja niiden yritykset vetävät liian usein pidemmän korren vieden suomalaisilta markkinaosuuksia.

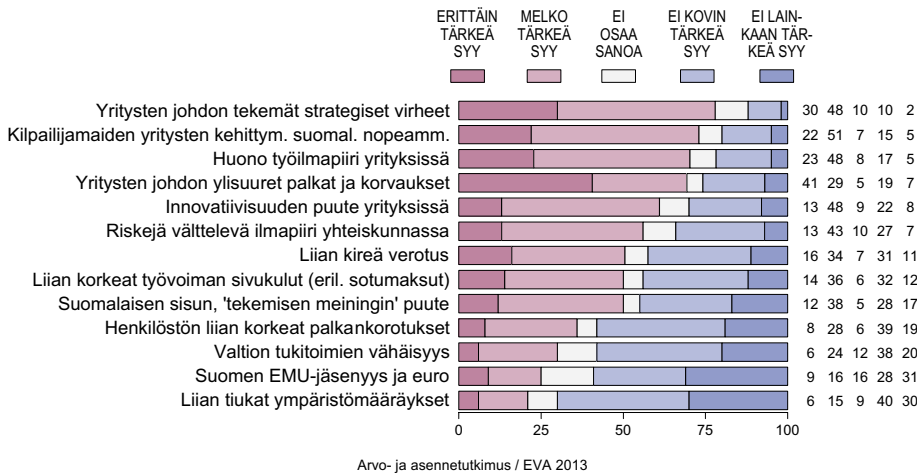
Mitä suomalaiset yritykset voisivat tehdä kilpailukykynsä kohentamiseksi? Millaisia päätöksiä yritykset tarvitsisivat poliittisilta päätöksentekijöiltä ja työmarkkinajärjestöiltä? Miten työntekijät voisivat osallistua talkoisiin?

Kansalaisten kantoja mielipiteitä näihin kysymyksiin luodattiin kolmetoistakohtaisella kysymyssarjalla kilpailukyvyn heikentymisen syistä. Palkkojen ja verojen kaltaisten suorien kustannustekijöiden lisäksi arvioita haettiin myös johtamisen ja työilmapiirin kaltaisten, subjektiivisten tekijöiden vaikutuksesta kilpailukykyyn (**kuvio 25**).

Kuvio 24. "TYÖLLISYYS JA SITÄ KAUTTA MUUKIN HYVINVOINTI MAASSAMME RIIPPUU RATKAISEVASTI VIENTITEOLLISUUTEMME KILPAILUKYVYSTÄ" (%)

Kuvio 25. ARVIOT SUOMALAISSYRITYSTEN KILPAILUKYVYN HEIKENTYMISEN SYISTÄ (%).

Yritysjohtajat saavat huutia

Kansan arviot osoittautuvat sangen kriittisiksi yritysten itsensä ja etenkin yritysjohdon osalta. Neljä viidestä tärkeimmäksi katsotusta kilpailukyvyyn heikentymisen syystä liittyy läheisesti yritysten johtoon ja johtamiseen. Valtaenemmistö (78 %) pitää yritysjohdon tekemiä strategisia virheitä vähintään melko tärkeinä syinä yritystemme kilpailukyvyyn heikentymiseen.

Seitsemän kymmenestä katsoo huonon työilmapiirin vaikuttaneen kilpailukyvyyn rapautumiseen

Eikä tässä kaikki. Seitsemän kymmenestä (71 %) katsoo huonon työilmapiirin vaikuttaneen kilpailukyvyyn rapautumiseen. Yhtä moni (70 %) pitää johdon ylisuuria palkkoja ja korvauksia yhtenä syynä. Kuusi kymmenestä (61 %) näkee yritysten innovatiivisuuden puutteen olevan kilpailukyvyyn heikentymisen takana.

Siinä missä suomalaiset antavat omien yritystemme luotsaajille hyvät arviot, suovat he kilpailijamaiden yrityksille tunnustusta hyvistä suorituksista. Miltei kolme neljästä (73 %) katsoo niiden yksinkertaisesti kehittyneen omia yrityksiämme nopeammin.

Johtoon kohdistetun kriittisyyden ohella syylistan alkupää välittää epäsuorasti toisenkin viestin: Kansan mielestä suomalaisyritysten kilpailukyky on ensi sijassa niiden omissa käsissä, kiinni yrityksistä itsestään ja niiden vastuuhenkilöistä.

Toimintaympäristö on pääosin kunnossa

Yritysten toimintaympäristö puolestaan on kansalaisten mielestä pääosin kunnossa. Ensimmäinen suoranaisesti yrityksen ulkopuoliseen toimintaympäristöön kuuluva tekijä katsotaan vasta kuudenneksi merkittävimmäksi.

Viime aikoina paljon julkisuudessa esillä olleet tekijät kuten henkilöstön palkkataso tai valtion elinkeinopolitiikan passiivisuus jäävät kilpailukyvn kuihduttajina listan häntäpäähän. Kolmannes (36 %) uskoo työntekijöiden liian suurten palkankorotusten syöneen kilpailukyvn, mutta lähes kuusi kymmenestä (58 %) torjuu käsityksen.

Kolmannes (36 %) uskoo työntekijöiden liian suurten palkankorotusten syöneen kilpailukyvn

Käsitykset palkankorotusten liiallisuudesta jakavat mielipiteitä sekä puolueiden äänestäjäryhmien välillä että niiden sisällä.

Porvaripuolueiden kannattajat kallistuvat hiuksenhienosti pitämään tehtyjä palkankorotuksia liian kalliina (**kuvio 26**). Samaa mieltä ovat muun muassa eläkeläiset sekä yrittäjäväestö, etenkin MTK:n jäsenet. Nämä ryhmät saavat kuitenkin vastaansa palkansaajaväestön eriävän mielipiteen.

Valtion tukitoimien riittävyttä arvioidaan samansuuntaisesti. Liian vähäisinä niitä pitää vajaa kolmannes (30 %), mutta miltei tuplasti suurempi joukko (58 %) torppaa käsityksen. Puolueiden äänestäjäryhmien enemmistöt kautta linjan antavat valtiolle synninpäästön.

Valuutankin vaikutus nähdään vähäiseksi. Vain neljännes (25 %) pitää EMU-jäsenyyttä ja euroa kilpailukyvn olennaisina rapauttajina. Kuusi kymmenestä (59 %) ei näe näissä suurempia ongelmia.

Vähämerkityksisimmäksi tekijäksi katsotaan ympäristömääräykset. Ainoastaan viidesosa (21 %) pitää niiden liiallista tiukkuutta syynä kilpailukykyongelmiin, valtaenemmistö (70 %) torjuu käsityksen. Näin huolimatta siitä, että esimerkiksi yksin rikkidirektiivin aiheuttamaa kilpailukyvn suoneniskua on vientiteollisuudessa sadateltu jo pitkään. Direktiivin on arvioitu aiheuttavan suomalaisyrityksille 500 miljoonasta aina miljardiin euroon aiheutuvat kustannukset.

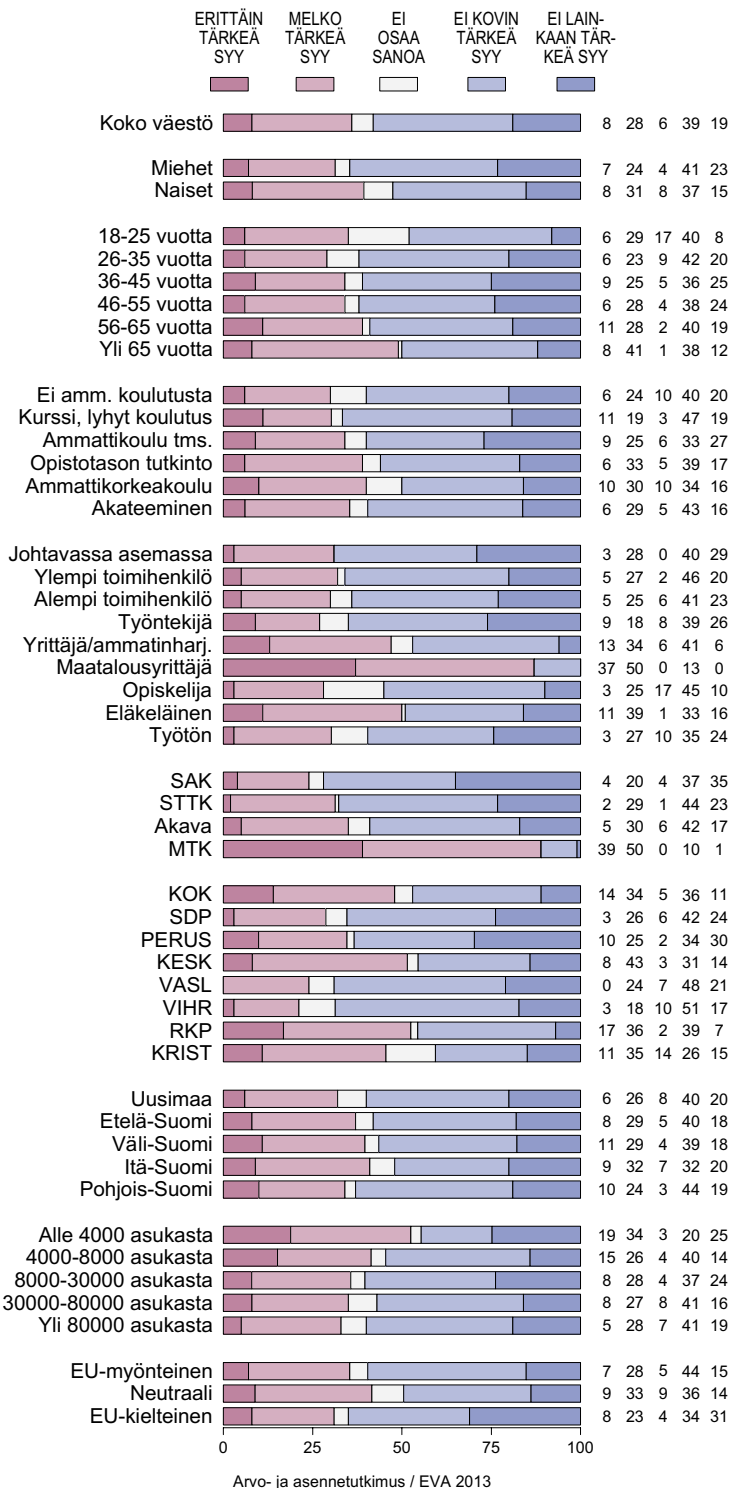
Meitä vaivaavat uskon puute ja verot

Jotain ongelmia toimintaympäristöstäkin kuitenkin löydetään. Nämä paikantuvat paljolti sosiaaliseen ja henkiseen ympäristöön. Monen mielestä sisukas suomalainen draivi, rohkea tekemisen meininki, on nykyisin hakusessa. Hanskat putoavat liian herkästi, kun ensimmäinen vaikeus tulee vastaan. ”Ei kannata yrittää”, annetaan liian usein vastaukseksi.

Enemmistö (56 %) arvelee riskejä välttelevän yhteiskunnallisen ilmapiiirin olevan yksi syy yritysten kilpailukyvn heikentymiseen. Käsitys liiaksi varman päälle pelaavasta Suomesta jaetaan melko laajalti eri väestöryhmissä ja vain kolmannes (34 %) on asiasta toista mieltä.

Vaikka varovaisuus on joskus viisautta, se ei saisi johtaa siihen, ettei edes yritetä. Joka toinen (50 %) näkee tässäkin ongelmia ja katsoo, että yritystemme kilpailukykyä nakertaa nyt Suomalaisen sisun, ”tekemisen meiningin” puute. Vaikka tästä huolissaan olevia löytyykin jokaisesta väestöryhmästä, lähes yhtä suuri (45 %), nuorempiin ja koulutetumpiin ryhmiin kallellaan oleva joukko kiistää teesin. Iän mukaisissa eroissa voi

**Kuvio 26. SUOMALAISYRITYSTEN KILPAILUKYVYN HEIKENTYMI-
SEN SYYT: HENKILÖSTÖN LIIAN KORKEAT PALKAN-
KOROTUKSET (%).**

nähdä merkkejä sukupolvien välisestä kuilusta: vanhemmat ikäryhmät näkevät sisun puutteen pulmien syyksi nuorempia useammin.

Ilmapiiritekkijöiden lisäksi myös toinen, paljon konkreettisempi toimintaympäristöön liittyvä kilpailukykytekijä nousee esille. Tämä teki-

jä on verotus, jonka liiallista kireyttä joka toinen (50 %) pitää kilpailukykyongelmana.

Verotuksen ohella yhtä moni (50 %) pitää liian korkeita työvoiman sivukuluja kilpailukykyyn riippana

Verotuksen ohella yhtä moni (50 %) pitää liian korkeita työvoiman sivukuluja kil-

pailukykyyn riippana. Näin ajattelevien mielestä verotus on liian kireää ja vielä sen päälle tulevat työvoiman sivukulut ovat liian korkeita. Kaikille jää luu käteen: työn hinta nousee liian kalliiksi samaan aikaan, kun pal- kasta työntekijän käteen jäävä siivu jää liian pieneksi.

Kysymys näiden tekijöiden ja kilpailukykyongelmien yhteydestä ja- kaa kuitenkin suomalaisia verraten paljon. Useampi kuin kaksi viidestä ei pidä verotuksen (42 % torjuu) tai työvoiman sivukulujen (44 %) tasoa olennaisena kilpailukykyongelmana.

Verotuksen tason vaikutusta kritisoivien joukkoon kuuluu niin yrit- täjiä kuin työntekijöitäkin, ja he äänestävät tavallista useammin kokoo- musta tai perussuomalaisia (**kuvio 27**). Vastakkaisella kannalla ollaan keskimääräistä useammin akateemisesti koulutettujen, johtavassa ase- massa olevien, vihreitä tai vasemmistoliittoa äänestävien piirissä.

3.2 Kustannusten karkaaminen vai innovatiivisuuden puute?

Kaiken kaikkiaan suomalaisten mielipiteet yritysten kilpailukykyyn vai- kuttaneista tekijöistä voidaan pelkistää kolmeen havaintoon:

Ensinnäkin johtamiselle ja johtajuudelle yrityksissä tulisi kansalaisten enemmistön mielestä tehdä jotain – iso osa kilpailukykyongelmista laite- taan suomalaisyritysten johtajien kontrolle.

Toiseksi, yritysten toimintaympäristö on suomalaisten mielestä eni- mäkseen kunnossa. Useimmissa keskeisissä kilpailukykytekijöissä, kuten työntekijöiden palkoissa, valuutassa, elinkeinopolitiikassa tai ympäristö-

regulaatiossa ei kansan enemmistön mielestä ole löydettävissä suurempaa vikaa.

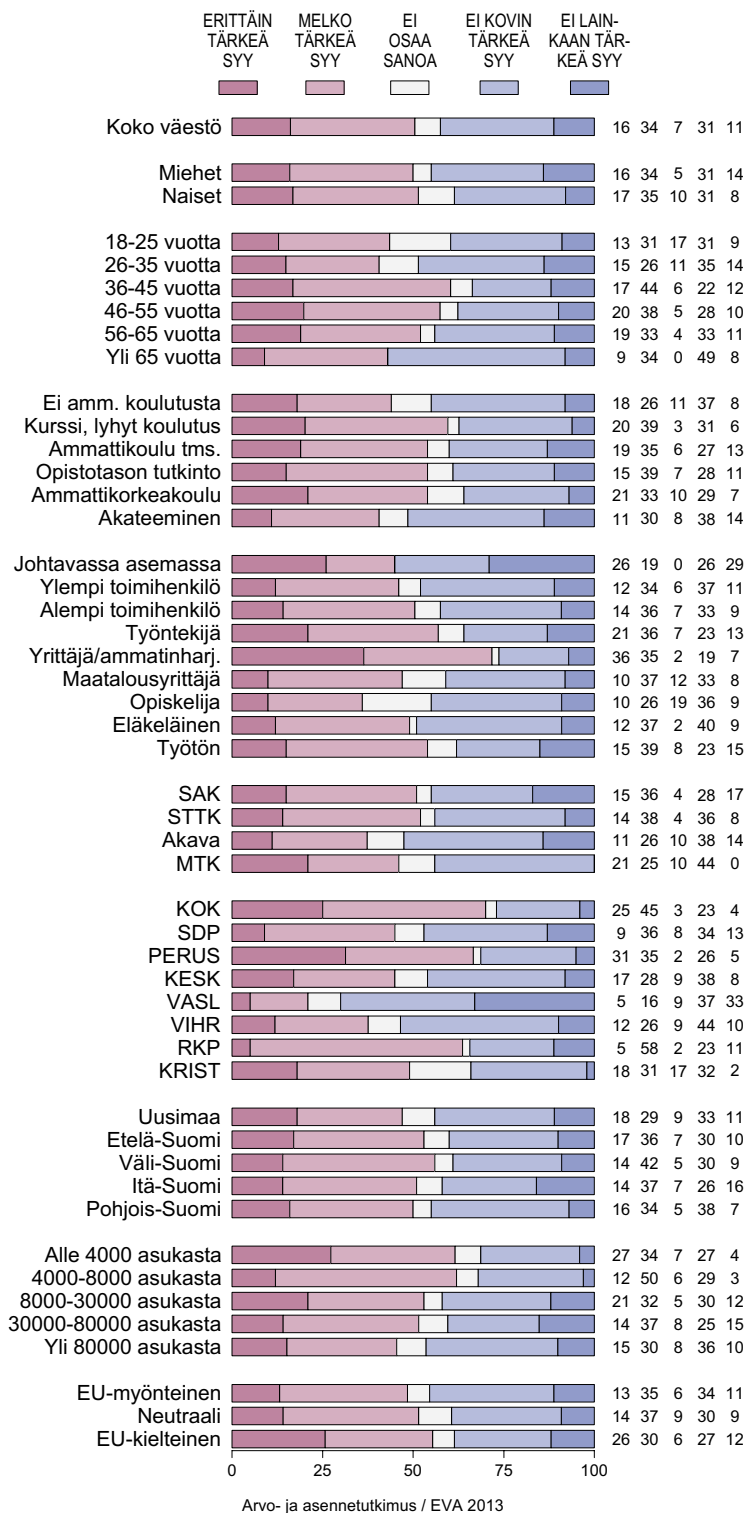
Kummasta on kyse: ovatko kustannukset Suomessa päässeet karkaamaan vai onko innovatiivisuutemme tylsistynyt?

Kolmanneksi, yritysten toimin- taympäristöstä löytyy kaksi asiaa,

jotka saattaisivat suomalaisen mielestä tarvita korjausliikkeitä. Toinen näistä liittyy jo liiaksi riskiä karttavaan yhteiskunnalliseen ilmapiiriin, toinen ns. verokiilaan ja sitä kautta työn teettämisen kustannukseen.

Nämä kaksi asiaa, riskinotto ja työn kustannukset liittyvät olennaises- ti myös ajankohtaiseen kilpailukykykeskusteluun. Julkisuudessa ja asian- tuntijoiden välillä on väitelty viime aikoina paljon siitä, kummasta on nyt kyse: ovatko kustannukset Suomessa päässeet karkaamaan vai onko innovatiivisuutemme tylsistynyt?

**Kuvio 27. SUOMALAISYRITYSTEN KILPAILUKYVYN HEIKENTY-
MISEN SYYT: LIIAN KIREÄ VEROTUS (%).**

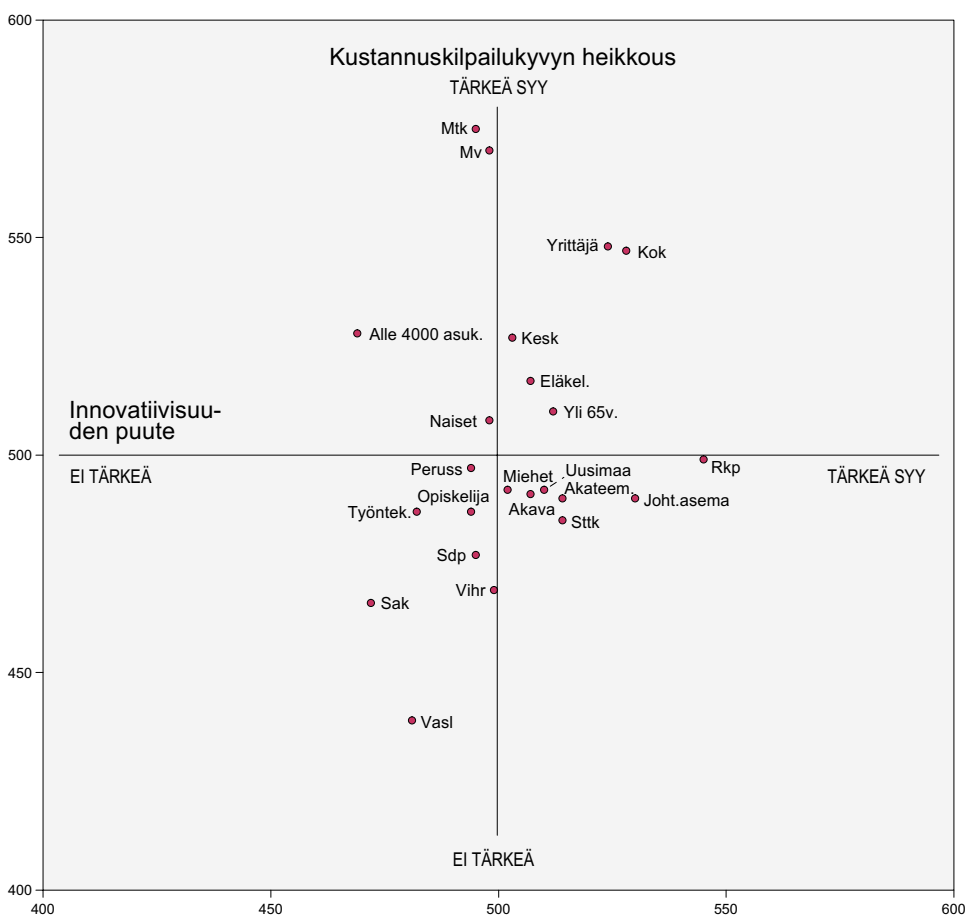
Eri väestöryhmien välisiä painotuseroja näiden tekijöiden välillä päästään tarkastelemaan faktorianalyysillä, joka selvittää kansan vastauksissa piilevät riippuvuudet eri kilpailukykytekijöiden välillä.

Kyselyssä mukana olleet tekijät jäsentyvät analyysissä neljäksi asennoitumiskokonaisuudeksi, joista **kuvioon 28** on otettu mukaan kaksi. Näistä ensimmäistä voidaan kutsua **kustannuskilpailukyvyn heikkoudeksi**, sillä siihen hakeutuvat työvoimakustannuksiin liittyvät käsitykset (liialliset palkankorotukset ja työvoiman sivukulut).

Toista kutsuttakoon **innovatiivisuuden puutteeksi**, sillä siihen sisältyvät kyselyssä mukana olleet innovatiivisuuteen ja riskinottoon liittyvät tekijät (innovatiivisuuden puute, riskejä välttelevä ilmapiiri, kilpailijamaiden yritysten parempi kehitys ja sisun puute).

Kun tulokset esitetään kartan muodossa, saadaan havainnollinen kuva eri väestöryhmien eroista toisiinsa sekä kartan keskipisteessä olevaan koko väestön keskimääräiseen asennoitumiseen.

Kuvio 28. SUOMALAISYRITYSTEN KILPAILUKYVYN HEIKENTYMISEN SYYT: ARVIOINTIEN PERUSULOTTUVUUDET (faktorit I ja II, faktoripistemääräkeskiarvot, akselien leikkauspiste = koko väestö keskimäärin).

Kartan oikeaan yläruutuun sijoittuvat ryhmät, jotka korostaisivat keskimääräistä enemmän sekä kustannusten karkaamista että innovatiivisuuden puutetta. Tähän kenttään kuuluvat ennen muuta kokoomuksen kannattajat ja yrittäjäväestö, mutta myös muun muassa eläkeläiset.

Oikeaan alaruutuun sijoittuvat ryhmät taas painottaisivat kustannuskilpailukyvyn ongelmia korkeintaan keskimääräisesti mutta innovaatiokoneen yskähtelyä keskivertoa enemmän. Paremmin koulutettu palkan-saajaväestö asuttaa tätä kenttää.

Vasempaan alaruutuun sijoittuvat ne ryhmät, jotka hakisivat kilpailukykyongelmien syitä ensi sijassa jostain muualta kuin kustannuksista tai innovatiivisuuden puutteesta. Tähän kenttään asettuvat muun muassa poliittinen vasemmisto sekä SAK:n jäsenet.

Johtajien palkat ja kilpailukyky

Oman tulkinnallisen huomionsa ansainnee vielä suomalaisten kanta yritysjohdon palkkaukseen. Näin siksi, että peräti neljä kymmenestä (41 %) pitää sitä erittäin tärkeänä ja 29 % melko tärkeänä syynä suomalaisyritysten kilpailukyvyn heikentymiseen. Mistä on kyse?

Kyse ei ainakaan pitäisi olla kustannuskilpailukyvystä, sillä tiedämme, että pelkkänä kustannuseränä johdon palkkaus on yrityksen kokonaiskuluissa yleensä vähäinen, kuin pisara meressä.

Kyse näyttäisi pikemmin olevan ilmapiiristä, siitä, että ylisuuriksi koettujen palkkojen ja korvausten koetaan olevan väärin. Näin siitä huolimatta, että yritysjohdon näkökulmasta asiassa ei välttämättä nähdä pulmaa. Periaatteessa johdon palkkaus on yrityksen omistajien ja sen johdon välinen asia. Palkkataso puolestaan määräytyy markkinoilla, ja Suomessa johdon korvaukset ovat olleet maltillisia useimpiin muihin länsimaihin

verrattuna. Käytännössä asiat eivät kuitenkaan ole aina olleet näin yksinkertaisia.

Yritysjohdon saamat korvaukset koetaan usein suhteettomiksi, esimerkiksi

yrityksen rivityöntekijän palkkaan verrattuna. Tämä on herättänyt paitsi huolta yhteiskunnallisen eheyden murtumisesta, myös syvää närkästystä, jopa epäilyksiä johdon aseman hyväksi käytöstä. Mutta mikä on aiheen yhteys kilpailukykyyn? Sitä voidaan lähteä hakemaan kahtaalta.

Yhtäältä kyse on ilmapiiristä: hedelmällinen ilmapiiri syntyy, jos sekä johtajat että työntekijät ymmärtävät toistensa työtä ja sen ehtoja, palkkaus mukaan lukien. Toisaalta jokseenkin kaikki tärkeimmiksi katsotut syyt (s. 38) alleviivaavat johdon merkitystä yritykselle. Johdon epäonnistuessa kaikki tuntevat seuraukset nahoissaan. Johdon onnistuessa yritys saattaa luoda käsittämättömiä määriä uutta arvoa. Mikä on oikea korvaus tällaisesta pestistä?

Hedelmällinen ilmapiiri syntyy, jos sekä johtajat että työntekijät ymmärtävät toistensa työtä ja sen ehtoja

3.3 Mutta olemmeko menettämässä pelin?

Edellä nähtiin, että liki kolme neljästä katsoo kilpailijamaiden yritysten kehittyneen omia yrityksiämme nopeammin. Kansainvälinen kilpailu ei ole vain kiristynyt, vaan talouden rakenteet ovat muuttuneet siten, että tuotantoa pilkotaan yhä pienempiin osiin. Erikoistuminen syvenee ja tuotantoketjujen heikoimmat lenkit vaihdetaan aiempaakin nopeammin uusiin.

Kysymys kuuluu: Pärjääkö Suomi?

Kansalta kysyttäessä tilanne ei näytä hyvältä. Kaksi kolmesta (67 %) on sitä mieltä, että talouden globalisaatio tarkoittaa käytännössä Suomelle

työpaikkojen kaikkoomista halvempiin maihin (kuvio 29). Vain kuudesosa (16 %) torjuu tämän käsityksen.

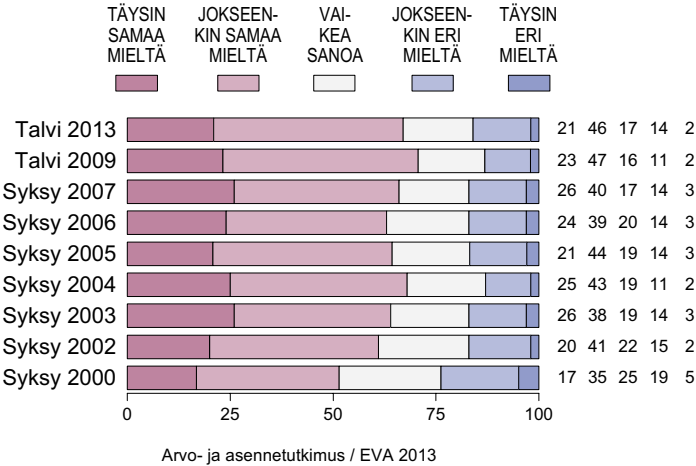
Suomalaisten käsitys asiasta on muuttunut 2000-luvun alkuvuosista

varsin vähän. Jos mahdollista, talouden kansainvälistymisen saldo nähdään vielä hieman synkempänä kuin vuosituhannen vaihteessa. Toisaalta huolta työpaikkojen siirtymisestä pois Suomesta pitäisi lievittää tieto siitä, että globalisaation myötä Suomeen pitäisi syntyä myös kokonaan uusia työpaikkoja.

Itse asiassa juuri tässä pitäisi olla koko talouden globalisaation idea: Kyllä, kehittyvät maat vievät meiltä työpaikkoja, mutta samalla meille syntyy uusia, korkeamman tuottavuuden ja osaamistason tehtäviä. Jos kaikki menee käsikirjoituksen mukaan, niin kaikki voittavat.

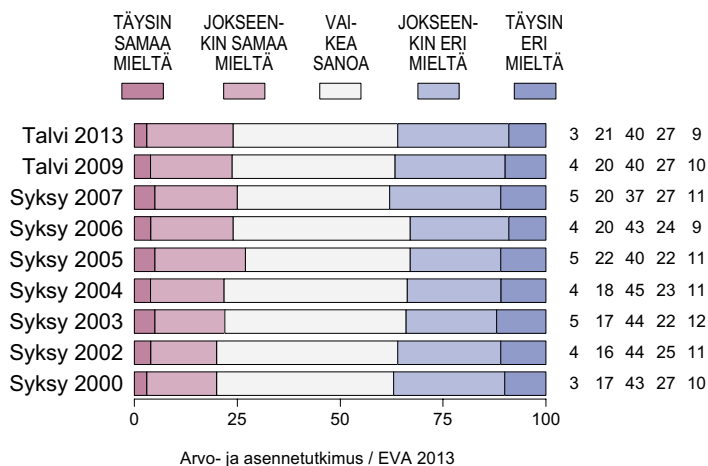
Jos mahdollista, talouden kansainvälistymisen saldo nähdään synkempänä kuin vuosituhannen vaihteessa

Kuvio 29. "GLOBAALISTUMINEN MERKITSEE SITÄ, ETTÄ NS. HALPATYÖVOIMAN MAAT VIEVÄT SUOMESTA ENENEVÄSTI TYÖPAIKKOJA" (%)*.

* Vuosien 2003, 2005, 2007 tulokset perustuvat EVAn EU-asennetutkimukseen.

Kuvio 30. "KANSAINVÄLISEN TALOUDEN ns. GLOBALISAATIO-KEHITYS JOHTAA HYVINVOINNIN MAAILMANLAAJUISEEN LISÄÄNTYMISEEN" (%)*.

*Vuosien 2003, 2005 ja 2007 tulokset perustuvat EVAn EU-asennetutkimukseen.

Kansalaisten mielestä olemme hoitaneet asioitamme kansainvälisessä taloudessa ja kaupassa liian lepsusti

Suomalaiset eivät kuitenkaan jaa tätä käsitystä. Talouden kansainvälistymisen hyödyllisyys kyseenalaistetaan. Neljännes (24 %) arvioi, että kansainvälisen talouden globalisaatio johtaa hyvinvoinnin maailmanlaajuiseen lisääntymiseen, mutta reilusti useampi (36 %) on eri mieltä (**kuvio 30**).

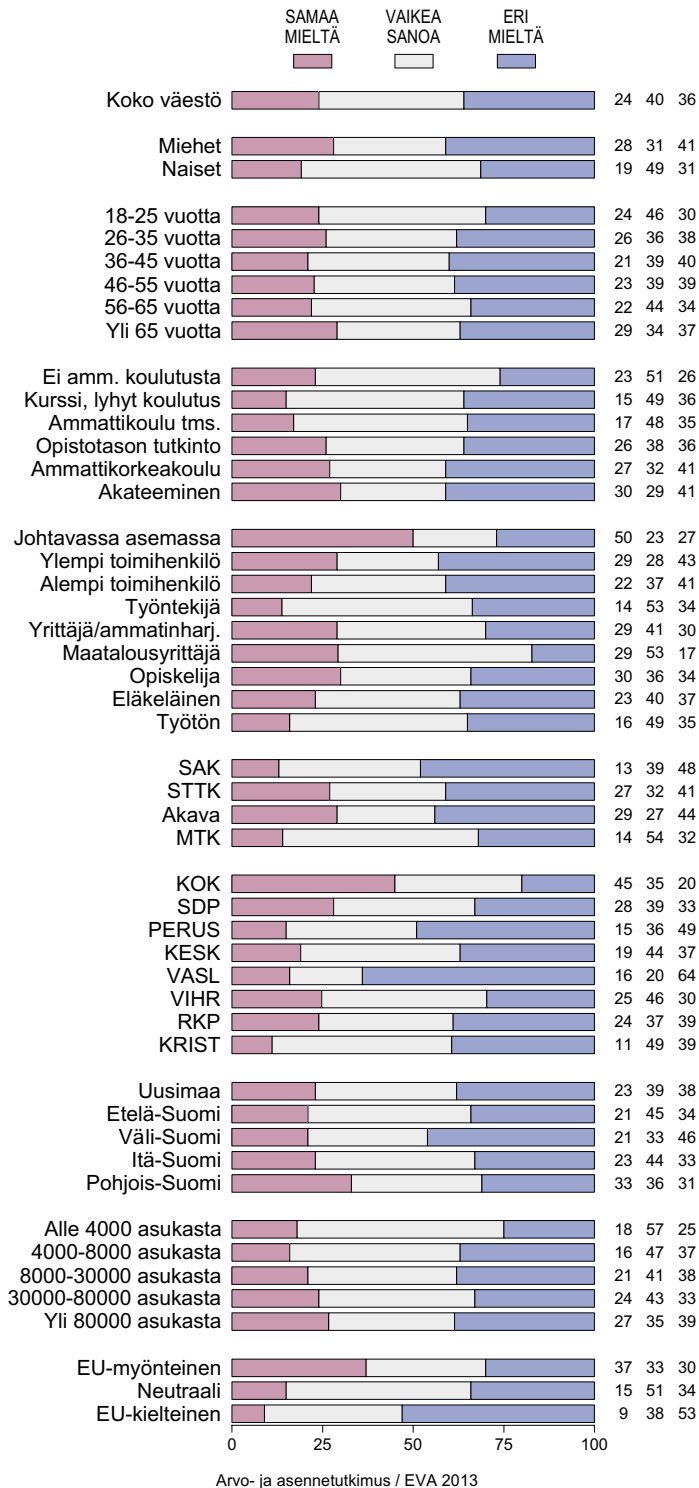
Ennen muuta globalisaatio on kuitenkin suomalaisille suuri tuntematon. Näin voidaan päätellä siitä, että kaikkein suurin vastaajaryhmä, neljä kymmenestä (40 %), ei osaa tai halua muodostaa mitään kantaa globalisaation hyötyihin. Väestöryhmistä vain johtavassa asemassa olevilla sekä kokoomusta äänestävillä on hieman vahvempi käsitys globalisaation myönteisyydestä (**kuvio 31**).

Mitä suomalaisten mielestä sitten pitäisi tehdä?

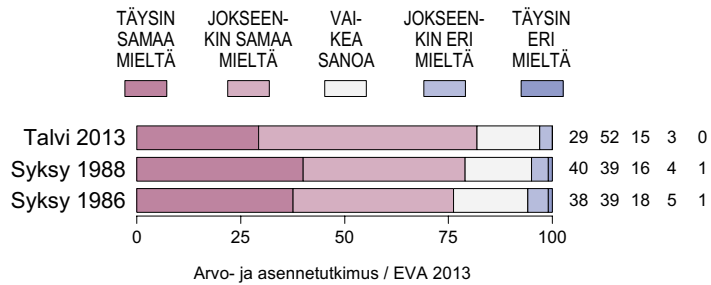
Kansalaisten mielestä olemme hoitaneet asioitamme kansainvälisessä taloudessa ja kaupassa liian lepsusti. Kahdeksan kymmenestä (81 %) katsoo, että suomalaisten tulisi ajaa nykyistä voimakkaammin etujaan kansainvälisessä kaupassa ja taloudessa (**kuvio 32**).

Vilkaisu aiempiin, neljännesvuosisata sitten tehtyihin mittauksiin osoittaa, että suomalaiset ovat aiemminkin vaatineet kauppapoliittista ryhtiliikettä. Nyt sen tarve nähdään, jos mahdollista, vieläkin akuutimpana. Käytännössä kukaan ei ole asiasta eri mieltä.

Kuvio 31. "KANSAINVÄLISEN TALOUDEN ns. GLOBALISAATIO-KEHITYS JOHTAA HYVINVOINNIN MAAILMANLAAJUISEEN LISÄÄNTYMISEEN" (%).

Kuvio 32. "SUOMALAISTEN ON NYKYISTÄ VOIMAKKAAMMIN AJETTAVA ETUJAAN KANSAINVÄLISESSÄ KAUPASSA JA TALOUDESSA" (%).

Vaikka vastausjakauma sisältääkin voimakkaan kannanoton, viestin täsmällisempi sisältö jää kuitenkin avoimeksi. Maassamme on varsin pitkään vallinnut käsitys, jonka mukaan vapaakaupan edistäminen on ollut kaikin tavoin intresseissämme. Sitäkään vaihtoehtoa ei kuitenkaan voida sulkea pois, että yhä useammat haluaisivat painaa jarrua ja alkaa asettaa rajoja talouden kansainvälistymiselle.

4 Suhtautuminen yritystoimintaan

4.1 Hyvät, pahat ja markkinat

Yritysten kilpailukyky on tärkeää jo yksistään siksi, että yli kaksi kolmasosaa suomalaisista työskentelee yrityksissä. Jos yritykset eivät menesty, työpaikat ja koko vaurautemme ovat uhattuina.

Taluskriisin pitkittyessä kriittisyys yritysmaailmaa kohtaan on kuitenkin kasvanut maailmalla. Kärkevimmissä puheenvuoroissa on ehditty asettaa kyseenalaisiksi niin koko länsimaisen kapitalistisen markkinatalouden malli kuin sen puitteissa toimivien yritysten toiminta. Työttömyyden lisääntyminen, tuloerojen kasvu, hyvinvointivaltioiden heikkeneminen, luonnon tuhoutuminen ja pankkien ylivalta ovat esimerkkejä yritysten syntilistalle yksin Euroopan maissa viime vuosina kirjatuista asioista.

Suomessa äänenpainot ovat olleet tasaisempia, mutta meilläkin vaikkapa irtisanomiset, verosuunnittelu, johtajien bonukset, ympäristö-ongelmat ja niin sanotut ”hyvä veli”-verkostot ovat olleet luupin alla. Yritystoiminnan perustavoitetta, voiton tekemistä, on pidetty tietyissä yhteyksissä arveluttavana.

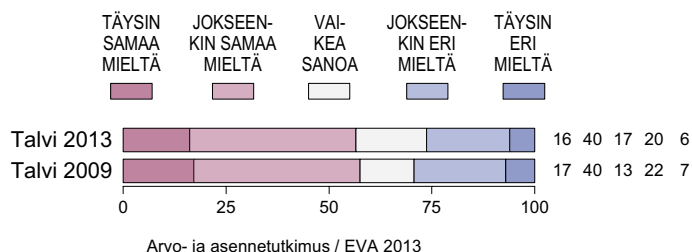
Onkin paikallaan selvittää, mitä suomalaiset ajattelevat yritystoiminnasta: Luottavatko he yrityksiin? Uskotaanko yritysten välisen kilpailun hyötyihin? Johtavatko markkinat oikeaan lopputulokseen?

Kilpailu on tärkeää, mutta markkinoissa jokin mättää

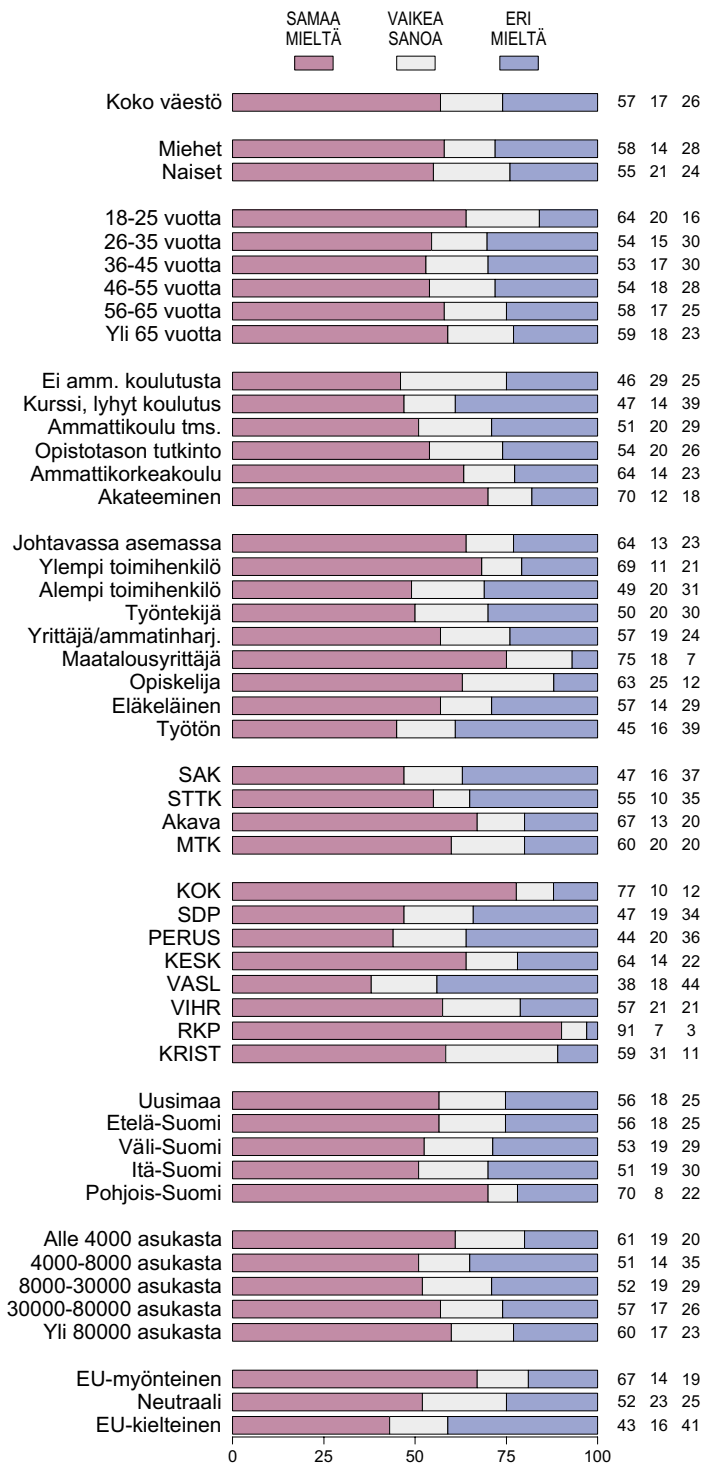
Suomalaisten enemmistö (56 %) arvioi, että suomalaisten yritysten menestys ja voitot hyödyttävät laajasti koko yhteiskuntaa (kuvio 33). Väitämän torjuu joka neljäs (26 %).

Väestön sisäiset näkemyserot ovat kuitenkin paikoin suuria. Puolueiden kannattajaryhmät jakaantuvat kolmeen kerrokseen: Kokoomuksen ja RKP:n kannattajat uskovat kaikkein vahvimmin siihen, että yritystemme menestys koituu kaikkien hyödyksi. Keskustan, vihreiden ja kris-

Kuvio 33. "SUOMALAISTEN YRITYSTEN MENESTYS JA VOITOT HYÖDYTTÄVÄT LAAJASTI KOKO YHTEISKUNTA" (%).

**Kuvio 34. "SUOMALAISTEN YRITYSTEN MENESTYS JA VOI-
TOT HYÖDYTTÄVÄT LAAJASTI KOKO YHTEISKUN-
TAA" (%).**

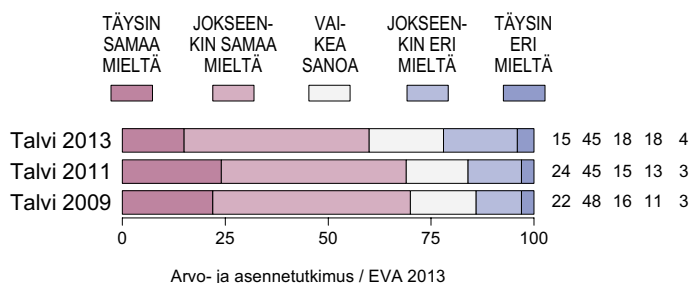

Arvo- ja asennetutkimus / EVA 2013

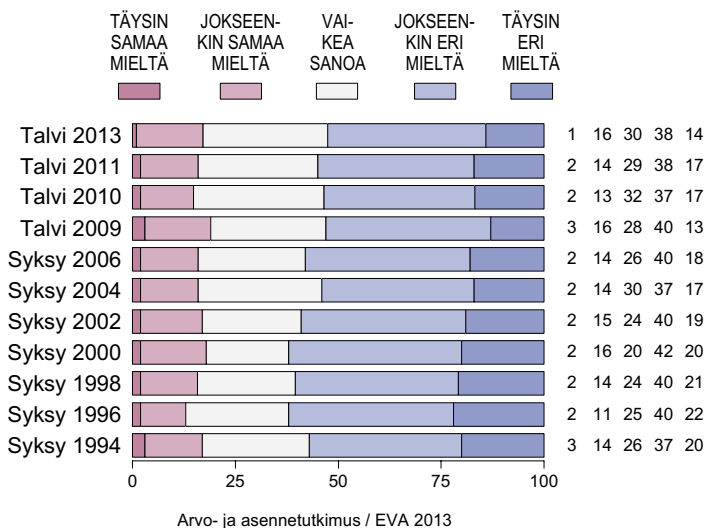
tillisdemokraattien äänestäjien enemmistöt yhtyvät väittämään. Sitä vastaan SDP:n, perussuomalaisten ja etenkin vasemmistoliiton kannattajat osoittautuvat muita skeptisemmiksi (**kuvio 34**).

Kuusi kymmenestä (60 %) ajattelee, että vapaa kilpailu markkinoilla on kansalaisen ja kuluttajan etu, sillä se tehostaa toimintaa ja laskee hintoja (**kuvio 35**). Usko kilpailun hyödyllisyyteen on kuitenkin heikentynyt näkyvästi edellisistä mittauseroista. Tästä huolimatta puoluekentällä ainoastaan vasemmistoliittoa äänestävien enemmistö ei allekirjoita väittämää. Koko väestöstä reilu viidesosa (22 %) torjuu käsityksen markkinakilpailun hyödyistä.

Kuvio 35. "VAPAA KILPAILU MARKKINOILLA ON KANSALAISEN JA KULUTTAJAN ETU, SILLÄ SE TEHOSTAA TOIMINTAA JA LASKEE HINTOJA" (%).

Kuvio 36. "MARKKINATALOUS TOIMII SUOMESSA NYKYISIN HYVIN KAIKKIEN KANSALAISTEN PARHAAKSI" (%).

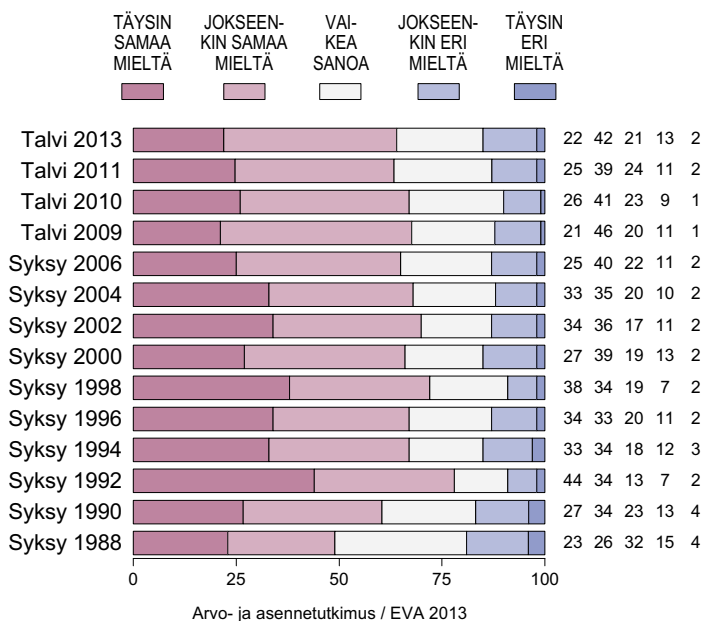
Käsitykset siitä, että yritystoiminta on tärkeää ja kilpailu hyödyllistä jaetaan siis varsin laajalti. Jokin markkinoiden toiminnassa on maassamme kuitenkin pielessä, sillä ainoastaan kuudesosa (17 %) on sitä mieltä, että markkinatalous toimii Suomessa nykyisin hyvin kaikkien kansalaisten parhaaksi (**kuvio 36**). Enemmistö (52 %) on toisella kannalla.

Pidemmän aikavälin katsannossa havaitaan, että suomalaisten käsitys markkinataloutemme toimivuudesta ei ole juurikaan muuttunut parissakymmenessä vuodessa. Vuosituhannen vaihteesta kriittisyys on vähentynyt hiljalleen kymmenisen prosenttiyksikköä, mutta se on muuttunut epätietoisuudeksi, ei käsitykseksi markkinoiden paremmasta toimivuudesta.

Markkinatalouden toimivuuden saama yleisarvosana ei täten ole häppöinen. Onkin luultavaa että kriittisistä löytyy sekä niitä, jotka toivoisivat enemmän ja toimivampaa markkinataloutta, että niitä, jotka haluaisivat vähemmän markkinataloutta ja enemmän esimerkiksi valtion toimeliaisuutta ja tulonsiirtoja.

Lisää markkinataloutta toivovien määrä ei oletettavasti kuitenkaan ole kovin suuri, sillä kaksi kolmesta (64 %) on sitä mieltä, että markkina-

Kuvio 37. "MARKKINAVOIMAT OHJAAVAT LIIKAA SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN TOIMINTAA" (%)*

*Kysymysmuoto muuttunut seurannan aikana. Vuosina 1988-2004 väittämä kuului: "Suomalainen yhteiskunta on antautunut liiaksi sokeiden markkinavaimien ja itsekkään voitontavoittelun ohjattavaksi".

voimat ohjaavat liikaa suomalaisen yhteiskunnan toimintaa (**kuvio 37**). Eri mieltä asiasta on melko pieni vähemmistö (15 %). Suomalaisten kannat asiaan ovat pysyneet lähes muuttumattomina jo pitkään.

4.2 Yrittäjää tarvitaan, yrittäjää epäillään

Talouden oppikirjat kertovat, että markkinatalouden toiminta rakentuu toimijoiden väliselle luottamukselle. Jokainen tavoittelee omaa etuaan, mutta markkinatalous ei ole nollasummapeliä, jossa aina joku häviää. Transaktiot markkinoilla päätyvät yleensä siihen, että kumpikin osapuoli saa haluamansa. Jos nämä ehdot eivät täyttyisi, kaupat loppuisivat lyhyeen.

Suomalaisten mielestä yritystoimintaan on kuitenkin kätkeyty pieni moraalittomuuden siemen.

Seitsemän kymmenestä (68 %) ajattelee, että yritysmaailmassa on enemmän ahneutta ja häikäilemätöntä oman edun tavoittelua kuin muualla yhteiskunnassa (**kuvio 38**). Väite on kova, mutta kaikista väestöryhmistä ainoastaan yrittäjät torjuvat väittämän, hekin niukimmalla mahdollisella enemmistöllä. Koko väestöstä vain viidennes (18 %) kyseenalaistaa käsityksen.

Mistä tulos kertoo?

Olisi hätiköityä olettaa, että suomalaiset pitäisivät jokaista yritysmaailmassa työskentelevää lähtökohtaisesti moraaliltaan epäilyttävänä. Näyttäisikin siltä, että vähintään yhtä paljon tulos kertoo suomalaisten vahvasta uskosta muiden yhteiskunnassa toimivien tahojen, kuten esimerkiksi virkamiesten moraaliin.

Kovin kehnona yritysmaailman moraalin tilaa ei pidettäne senkään vuoksi, että yrittäjyyden arvostus on erittäin vahvaa:

Kolme neljästä ajattelee, että mikäli maassamme suhtauduttaisiin myönteisemmin yrittämiseen, siitä hyötyisi koko yhteiskunta

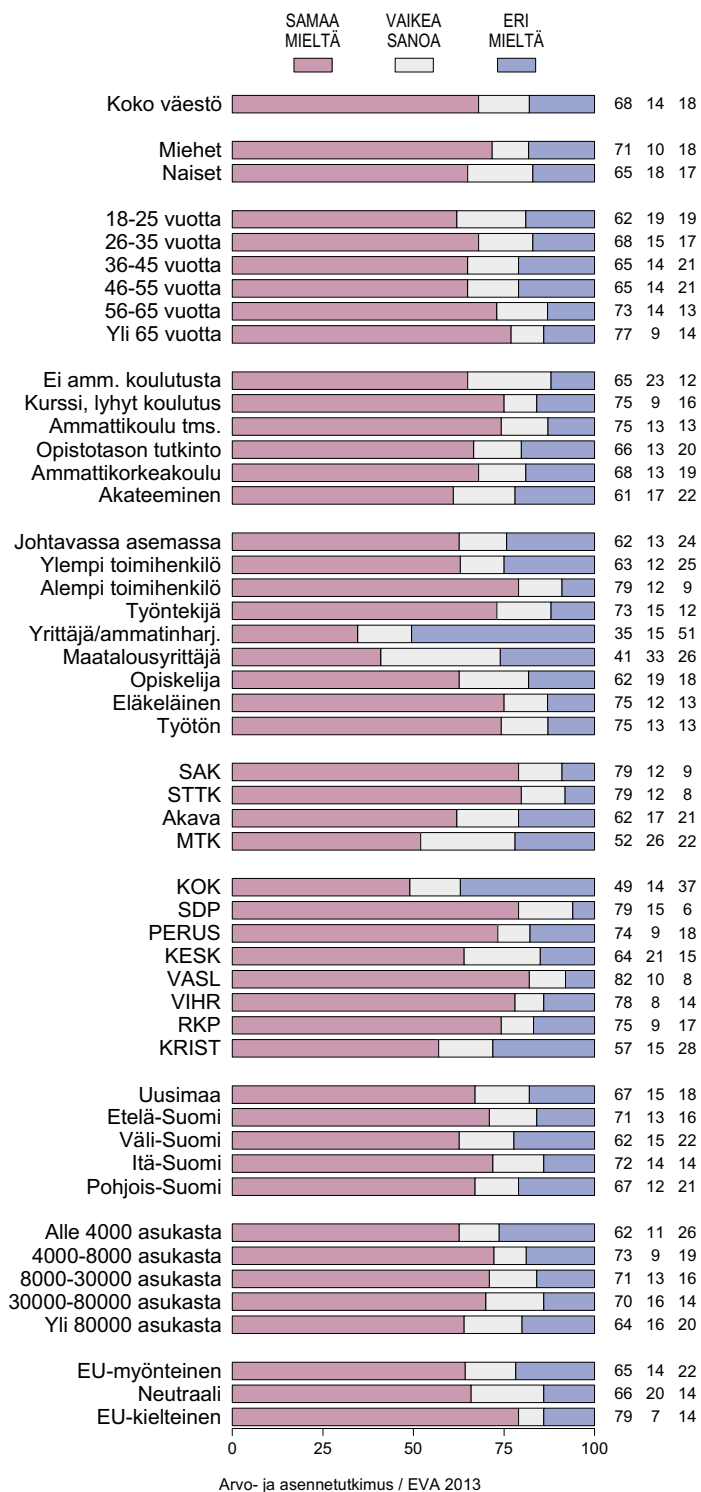
Kolme neljästä (75 %) ajattelee, että mikäli maassamme suhtauduttaisiin myönteisemmin yrittämiseen, siitä hyötyisi koko yhteiskunta (**kuvio 39**). Vain hyvin harvat (5 %) ovat toisella kannalla.

Väestön kannan voi tulkita paitsi periaatteelliseksi tueksi yrittäjille, myös huoleksi siitä, että yrittämiseen suhtaudutaan maassamme tällä hetkellä turhan kielteisesti.

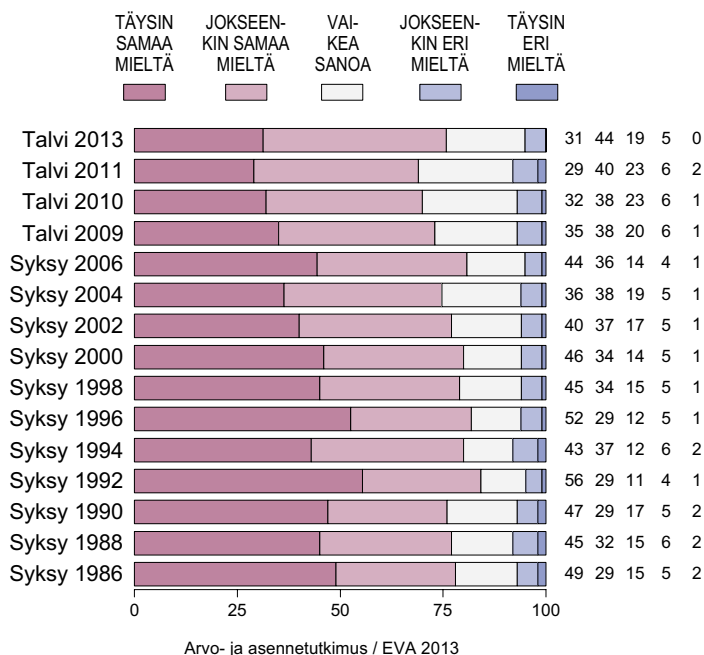
Myönteisempää suhtautumista yrittäjyyteen vaaditaan nyt hieman edellistä mittausta laajemmalla rintamalla. Toisaalta katsaus menneisiin vuosiin ja vuosikymmeniin kertoo, että usko yrittämisen hyötyihin on menneinä vuosina ollut nykyistä vahvempaa: Parikymmentä vuotta sitten väittämän varauksetta allekirjoittavien osuus oli paljonkin nykyistä suurempi

Mitä myönteisempi suhtautuminen yrittäjyyteen voisi sitten käytännössä tarkoittaa? Yksi usein esillä oleva ehdotus koskee esimerkiksi yrittäjäriskin ja työnantajavelvoitteiden kantamisen taakkojen huomioimista esimerkiksi verotuksessa.

Kuvio 38. "YRITYSMAAILMASSA ON ENEMMÄN AHNEUTTA JA HÄIKÄILEMÄTÖNTÄ OMAN EDUN TAVOITTE-LUA KUIN MUUALLA YHTEISKUNNASSA" (%).

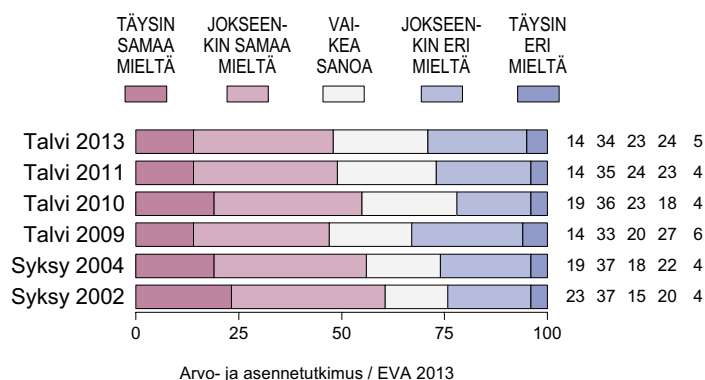

Kuvio 39. "MIKÄLI MAASSAMME SUHTAUDUTTAISIIN MYÖNTEISEMMIN YRITTÄMISEEN, SIITÄ HYÖTYISI KOKO YHTEISKUNTA" (%).

Noin joka toinen (48 %) ajatteleeekin, että yrittäjänä toimimiseen liittyy Suomessa niin suuria maksuja ja riskejä, että 'vain hullu' ryhtyy turvallisen palkkatyön sijasta yrittäjäksi (**kuvio 40**).

Kuvio 40. "YRITTÄJÄNÄ TOIMIMISEEN LIITTYY SUOMESSA NIIN SUURIA MAKSUJA JA RISKEJÄ, ETTÄ 'VAIN HULLU' RYHTYY TURVALLISEN PALKKATYÖN SIJASTA YRITTÄJÄKSI" (%).

Melko moni – kolme kymmenestä (29 %) – kuitenkin torjuu käsityksen yrittäjien tyhmänrohkeudesta. Vuosituhannen alkuvuosiin verrattuna jakauma on muuttunut hieman varautuneemmaksi oletettujen riskien suhteen. Mittari ei ehkä välttämättä tunnustelekaan ainoastaan arvioita yrittäjyyden riskipitoisuudesta vaan myös suhteuttaa ne käsityksiin palkkatyön kulloisestakin turvallisuudesta. Toki on myös mahdollista, että suomalaiset kokevat yrittäjän riskien ja maksujen myös reaalisesti keventyneen.

Rehottaako Suomessa harmaa talous?

Oli yrittäjä ”hullu” tai ei, siitä suomalaiset haluavat kuitenkin olla tarkkana, että maksut todella maksetaan ja velvoitteet hoidetaan.

Peräti kuusi kymmenestä (62 %) arvelee, että harmaa talous ja veronkierto ovat saaneet maassamme hälyttävät, koko yhteiskuntaa vahingoittavat

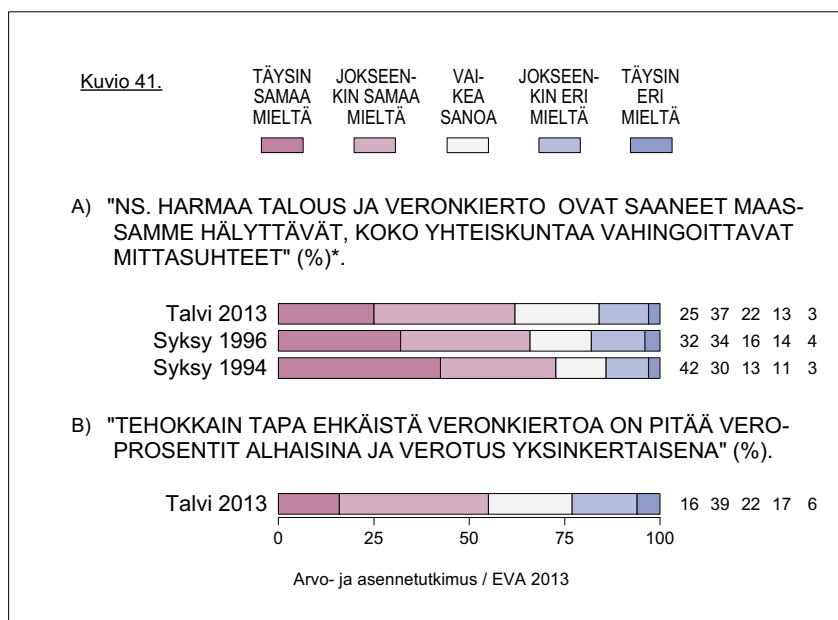
mittasuhteet (**kuvio 41A**).

Vain reilu kuudennes (16 %) vastaajista toppuuttelisi huolta.

Harmaa talous ja veronkierto ovat rikollista toimintaa, eikä Suo-

mi ole näille ilmiöille immuuni lintukoto. Silti lukuja voidaan pitää varsin rajuina, etenkin jos otetaan huomioon väittämän suorastaan hätääntynyt sävy. Suomalaisten veronmaksumoraalia pidetään kansainvälisesti vertail- len hyvänä, eikä meiltä liioin löydy laajaa korruptiota tai esimerkiksi Itali- an mafian kaltaisia yksittäisiä järjestäytyneitä harmaan talouden harjoitta- jia, joiden toiminta olisi kansantalouden mittakaavassa huomattavan laajaa.

Peräti kuusi kymmenestä (62 %) arvelee, että harmaa talous ja veronkierto ovat saaneet maassamme hälyttävät mittasuhteet

*Ennen vuotta 2013: "Ns. pimeä talous ja veronkierto..."

Näyttääkin siltä, että tulos kertoo suomalaisten nollatoleranssista talous- ja verovilppiä kohtaan. Samalla se ilmentäne paheksuntaa sinänsä laillista, mutta yhtä lailla verotuloja vähentävää verosuunnittelua, verojen välttämistä tai minimointia kohtaan.

Enemmistö ajattelee, että tehokkain tapa ehkäistä veronkiertoa on pitää veroasteet alhaisina

Harmaata taloutta vastaan voidaan käydä useilla keinoilla, jotka kuitenkin voidaan tiivistää kahteen pääasialliseen toimintalinjaan. Ensimmäises- sä tiivistetään valvontaa, lisätään raportointivelvollisuuksia ja kiristetään sanktioita, jotta vilpin tekijät saadaan aiempaa useammin kiinni ja edes- vastuuseen.

Toinen toimintalinja lähtee olettamuksesta, että myös verotuksen taso ja sen käytäntöjen sujuvuus vaikuttavat ilmoitushalukkuuteen.

Kansalaismielipide on yleensä suosinut rangaistusten kiristämistä. Tässä kohdin enemmistö (55 %) kuitenkin ajattelee, että tehokkain tapa ehkäistä veronkiertoa on pitää veroasteet alhaisina ja verotus yksinkertai- sena (**kuvio 41B**). Neljännes (23 %) on asiasta toista mieltä. Enemmistön torjumaksi teesi tulee vain vasemmistoliiton kannattajakunnassa.

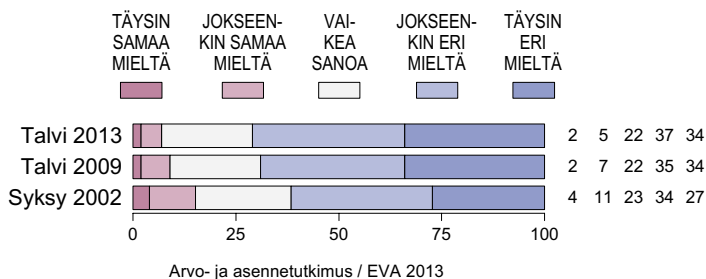
4.3 Valtio-omistajassa on sitä jotain

Suomalaisten mielestä yrittäjiin ja yrittäjyyteen pitäisi suhtautua myön- teisemmin. Rinnalla elää myös ilmeisen vahva usko siihen, että valtiol- la on myös yritystoiminnassa jotain sellaista annettavaa, jota yksityisillä yrittäjillä ei ole.

Ainoastaan marginaalisen pieni joukko (7 %) yhtyy vaatimukseen, jonka mukaan kaikki maamme valtionyhtiöt tulisi vähitellen myydä yk- sityisille. Toista mieltä – valtio-omistuksen tarpeellisuudesta vakuuttu- neita – on seitsemän kymmenestä (71 %) (**kuvio 42**).

Vertailu aiempaan kertoo ”totaaliyksityistämisen” kannatuksen vä- hentyneen jo vanhastaan vaatimattomalta tasoltaan. Valtaenemmistö jo- kaisessa väestöryhmässä vastustaisi valtionyhtiöiden yksityistämistä.

Kuvio 42. "KAIKKI MAAMME VALTIONYHTIÖT TULISI VÄHITEL- LEN MYYDÄ YKSITYISILLE" (%).

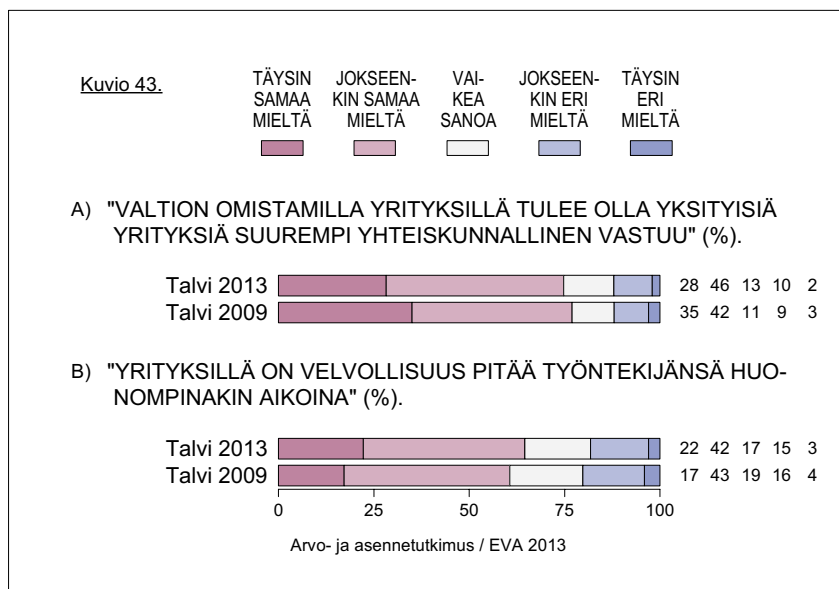
Mistä asiassa on kyse? Suomessa on hienoja esimerkkejä menestyneistä ja hyvin jopa globaaleiksi kehittyneistä valtionyhtiöistä. Parhaista yhtiöistä on voinut tulla valtion osakkuusyhtiöitä tai valtio on luopunut omistuksestaan hyväksi katsomallaan hetkellä. Lisäksi jotkut valtionyhtiöistä ovat osoittautuneet todellisiksi rikkauksia valtio-omistajalleen suoltaviksi sammoiksi.

Toisaalta Suomessakaan tuskin uskotaan aukottomasti siihen, että juuri liiketoiminta olisi se laji, jossa valtionhallinnon osaaminen on parhaimmillaan. Valtionyhtiöiden rikkaasta tarustosta löytyy myös muinaisen valtion kuvaputkiyhtiö Valcon kaltaisia esimerkkejä totaalisesta tunaroinnista yhteiseen piikkiin.

Näiden luulisi osoittaneen, että valtion pitäisi käyttää poikkeuksellisen paljon harkintaa, ennen kuin se lähtee veronmaksajien rahoilla mukaan liiketoimintaan kilpailluilla markkinoilla.

Valtio-omistajan kohdalla pätevät pääosin aivan samat talouden lainalaisuudet kuin muidenkin toimijoiden kohdalla. Lisäksi valtion liiketoiminnalle voidaan asettaa muutama lisäehto: Siinä missä yrittäjä saa ottaa riskiä omaan lukuunsa mielin määrin, pitäisi yhteisiä varoja käyttävien valtionyhtiöiden olla toiminnassaan huomattavasti varovaisempia. Ja vielä: valtion pitäisi ja sen kannattaa huolehtia myös siitä, että se ei itse harjoita sellaista toimintaa, joka saattaisi olla omiaan syrjäyttämään yksityistä aktiviteettia.

Kansa kuitenkin lataa valtio-omistukselle kovia toiveita: Kolme neljästä (74 %) ajattelee, että valtion omistamilla yrityksillä tulee olla yksityisiä yrityksiä suurempi yhteiskunnallinen vastuu (**kuvio 43A**). Teesin torjuu vain yksi kymmenestä (12 %). Jakauma on jokseenkin sama kuin neljä vuotta aiemmin.

Vaikka väittämä ei tarkemmin määrittelekään mainitun yhteiskunnallisen vastuun lajia, voidaan silti päätellä, että useimpien vastaajien mielessä on ennen muuta työllisyys ja työllistäminen sekä laajemmin henkilöstön kohtelu ja yhtiöiden toimipaikkojen sijaintipaikkakuntien hyvinvointi.

Sääntelyn lisäämisen sietämätön keveys

Toisaalta suhtautumiserossa valtio-omistajaan tai yksityiseen kyse voi olla vain aste-erosta. Kaksi kolmesta (64 %) kun on sitä mieltä, että kaikilla yrityksillä – omistajasta riippumatta – on velvollisuus pitää työntekijänsä huonompina aikoina (**kuvio 43B**). Viidennes (19 %) kiistää tällaisen velvollisuuden olemassaolon.

Ajatus herättää epäilyksiä lähinnä yrittäjien, johtavassa asemassa olevien sekä porvaripuolueita äänestävien ryhmissä. Näissäkin ryhmissä kuitenkin suurin vastaajaryhmä tukee käsitystä työnantajan moraalisesta velvollisuudesta työllistää huonompina aikoina (**kuvio 44**).

Kaksi kolmesta on sitä mieltä, että yrityksillä on velvollisuus pitää työntekijänsä huonompina aikoina

Kansalaisilla on siis koviakin toivomuksia yritysten toiminnalle. Otollisissa poliittisissa olosuhteissa kansan toivomukset saattavat muuttua nopeassakin tahdissa sääntelyksi.

Rahoitusmarkkinoita on pidetty koko maailmaa edelleen löysässä hirsessä roikuttavan talouskriisin alkulähteenä. Ylilyöntien torjumiseksi niitä haluttaisiin ympäri maailman suitsia, valvoa ja säännellä nykyistä enemmän. Suomen kohdalla kysymys on kuitenkin vaikea, sillä pankkimme ovat varsin hyvässä kunnossa. Niistä ei juuri ole löydetty samankaltaisia lieveilmiöitä kuin maailman finanssikeskusten rahoituslaitoksista.

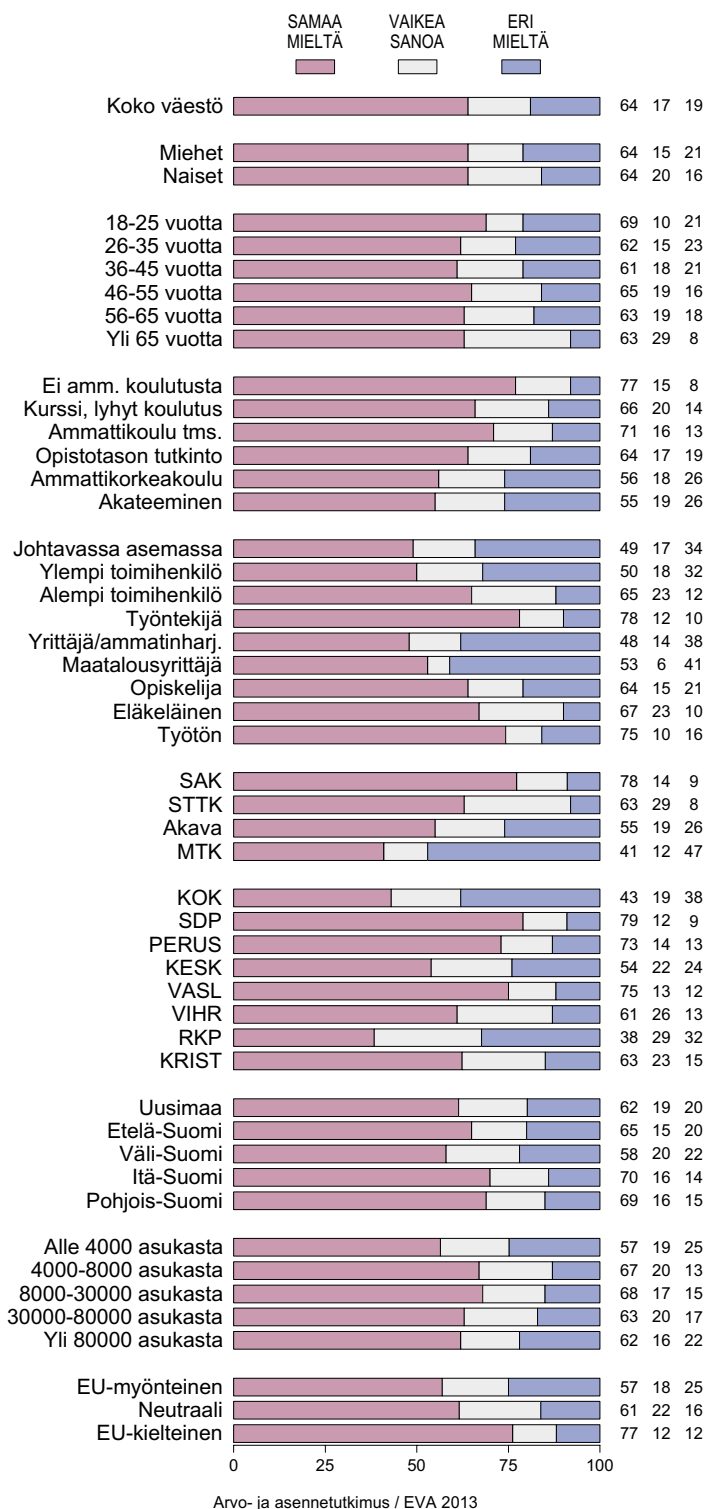
Kysymys siitä, kaipaavatko rahoitusmarkkinat lisää sääntelyä vai eivät, saa suomalaisilta hyväksynnän suuntaan painottuvan, mutta vahvasti epätietoisuuden sävyttämän vastauksen. Joka toinen (51 %) yhtyy asiaa koskevaan väittämään, mutta peräti neljä kymmenestä (39 %) ei halua tai osaa ottaa asiaan kantaa (**kuvio 45**). Vain harvat (10 %) kuitenkin torjuvat suoralta kädeltä sääntelyn tiukentamisen.

4.4 Yritykset ja julkiset palvelut

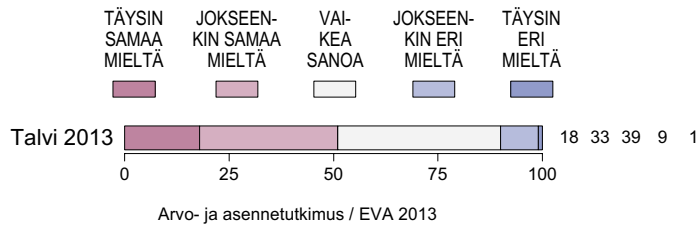
Maassamme on viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana käyty kolmet vaalit. Yleisen taloustilanteen ja euron kriisin ohella hyvinvointivaltion ja julkisten palveluiden tulevaisuus on ollut yksi vilkkaana käyneen poliittisen keskustelun tärkeimmistä teemoista.

Suomalaiset ovat yhtä mieltä siitä, että hyvinvointivaltio on mainio järjestely, josta kannattaa pitää kiinni. Kahdeksan kymmenestä on sitä mieltä, että vaikka hyvän sosiaaliturvan ja muiden julkisten palvelujen ylläpitäminen maksaa paljon, suomalainen hyvinvointivaltio on aina hintansa arvoinen (**kuvio 46**).

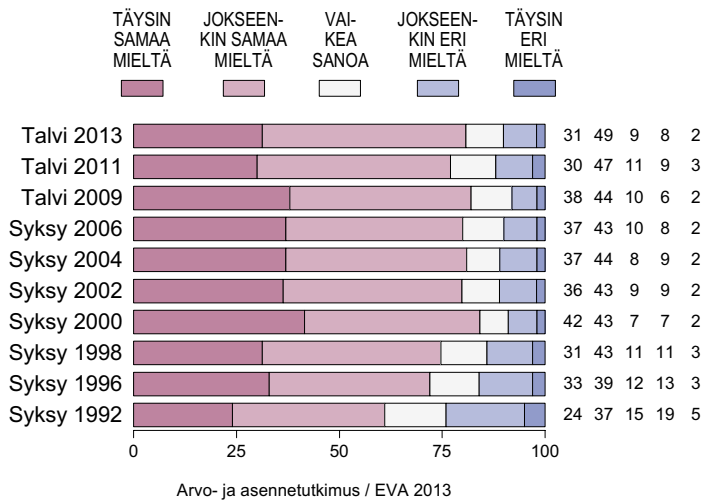
Kuvio 44. "YRITYKSILLÄ ON VELVOLLISUUS PITÄÄ TYÖNTEKIJÄNSÄ HUONOMPINAKIN AIKONA" (%).

Kuvio 45. "RAHOITUSMARKKINAT KAIPAAVAT LISÄÄ SÄÄNTELYÄ" (%).

Kuvio 46. "VAIKKA HYVÄN SOSIAALITURVAN JA MUIDEN JULKISTEN PALVELUJEN YLLÄPITÄMINEN MAKSAA PALJON, SUOMALAINEN HYVINVOINTIVALTIO ON AINA HINTANSA ARVOINEN" (%).

Vaikka hyvinvointivaltio onkin kallis ylläpitää, nauttii se siis huomattavan laajaa tukea. Vain harvat (10 %) epäilevät hyvinvointivaltion hinta-laatusuhdetta. Tuki on ollut viimeisten parinkymmenen vuoden ajan myös pysyvää. Hyvinvointivaltion kannatus ei tuona aikana ole horjunut juuri lainkaan.

Siinä missä hyvinvointivaltion perusteisiin sitoudutaan varsin laajalti, vallitsee sen käytännön toteuttamisesta kuitenkin erilaisia mielipiteitä.

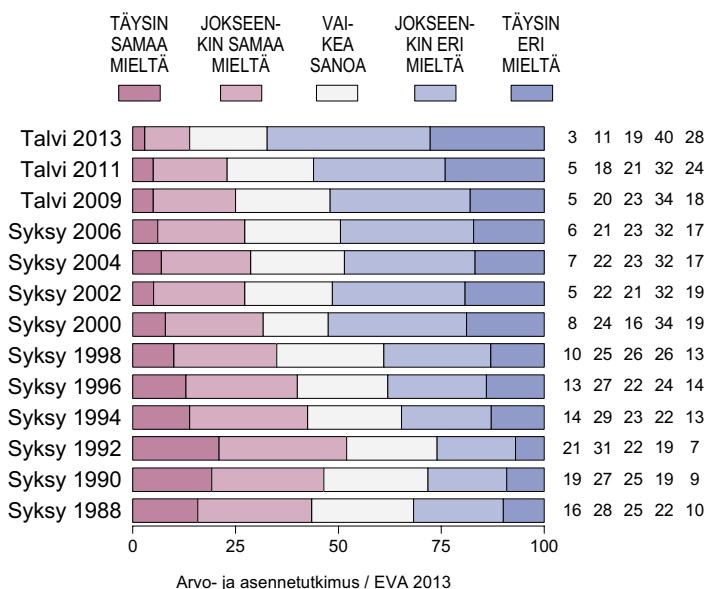
Ulkoistaminen on ruma sana, samoin voitto

Syksyn 2012 kuntavaalien yhteydessä käytiin railakasta ja aika ajoin repivääkin väittelyä hyvinvointivaltiosta, julkisista palveluista ja ennen muuta niiden tuotannosta.

Julkisten palveluiden ulkoistaminen yksityisille tahoille on huonommassa huudossa kuin koskaan ennen. Vain yksi seitsemästä (14 %) on sitä mieltä, että maamme julkisista palveluista suuri osa tulisi ulkoistaa yksityisten palveluntuottajien hoidettavaksi (**kuvio 47**). Reilut kaksi kolmasosaa (68 %) karttaisi suurimittaisia ulkoistamisia. Vuodesta 1992, jolloin ulkoistamisajatus sai enemmistön tuen, luvut ovat laskeneet lähes tasaisesti mittauksesta toiseen.

Yksi kuntavaaleissakin esillä olleista tekijöistä oli yritysten voitontavoittelu. Vaikka perusideana yritysten tulemisessa julkisten palveluiden tuotantoon on toiminnan tuottavuuden kohentaminen, vaalikeskusteluissa yritysten edellyttämän voiton arveltiin lähinnä olevan pois palveluihin käytettävissä olevista varoista. Myös joidenkin toimijoiden harjoittamaa verosuunnittelua ja voiton valuttamista palveluntuottajien ulkomaisille omistajille verokarhun ulottumattomiin moitittiin ankarasti.

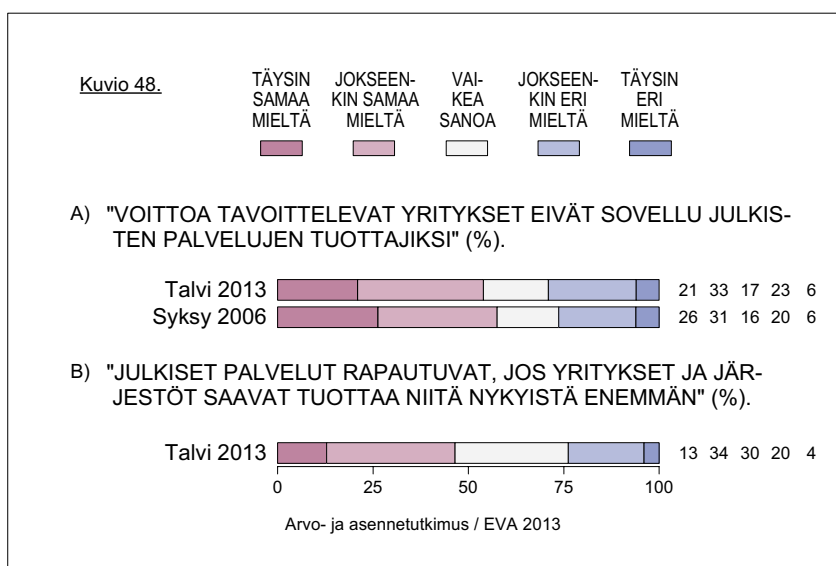
Kuvio 47. "MAAMME JULKISISTA PALVELUISTA SUURI OSA TULISI ULKOISTAA YKSITYISTEN PALVELUNTUOTTAJIEN HOIDETTAVAKSI" (%).**

**Kysymysmuoto muuttunut seurannan aikana. Vuosina 1988-2004 väittämä kuului: "Maassamme tulisi yksityistää suuri osa julkisista palveluista, jotta palveluitten tuotanto tehostuisi". Vuosina 2006-2011 muotona oli "Maamme julkisista palveluista suuri osa tulisi ulkoistaa yksityisten palveluntuottajien hoidettavaksi, jotta palveluitten tuotanto tehostuisi".

Enemmistön (54 %) mielestä voittoa tavoittelevat yritykset eivät sovellu julkisten palvelujen tuottajiksi (**kuvio 48A**). Toista mieltä asiasta on kolme kymmenestä (28 %). Kysymys kuitenkin jakaa väestöä paitsi poliittisen kannan mukaan myös siten, että käsitys voitontavoittelun ja julkisten palveluiden tuottamisen yhteensopimattomuudesta vahvistuu koulutustason laskiessa sekä siirryttäessä kohti sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevia ryhmiä.

Lähes joka toinen (47 %) arvelee, että julkiset palvelut rapautuvat, mikäli yritykset ja järjestöt saavat tuottaa niitä nykyistä enemmän (**kuvio 48B**). Käsityksen torjuu neljännes (23 %), minkä lisäksi varsin moni (30 %) ei osaa ottaa asiaan kantaa. Väestöryhmittäiset erot vastauksissa ovat jälleen varsin suuria.

Kansalaiset haluavat palveluihin valinnanvapautta

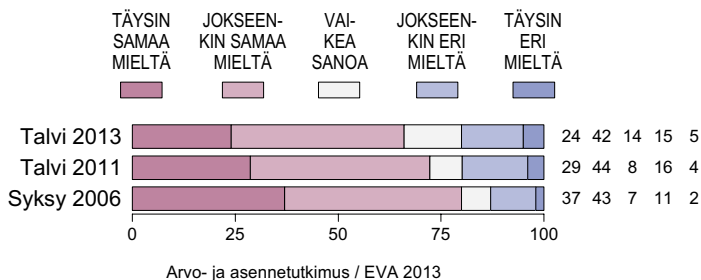
Tarina suomalaisten hyvinvointivaltiota, palvelutuotantoa ja yrityksiä koskevista käsityksistä ei kuitenkaan ole näin yksioikoinen.

Ensiksi, ei ole varmaa, että meillä puhutaan siitä asiasta, jolla on oikeasti väliä. Samaan aikaan kun taitamme peistä siitä, kenen pitäisi tuottaa julkiset palvelut ja missä rakenteessa, kaksi kolmesta (66 %) on sitä mieltä, että olennaista julkisissa palveluissa ei ole se, kuka ne tuottaa, vaan se, että ne ovat kaikkien saatavilla (**kuvio 49**).

Vaikka väittämään yhtyvien osuus onkin laskenut parissa vaalikaudessa miltei 15 prosenttiyksikköä, on argumentin hyväksyntä edelleen laajaa useimmissa väestöryhmissä. Eri mieltä asiasta on viidennes (20 %).

Toiseksi, enemmistö (54 %) on sitä mieltä, että kuntien palveluissa tulisi käyttää mahdollisimman laajalti palveluseleitä ja antaa kuntalaisten valita itse palveluntuottaja (**kuvio 50**).

Kuvio 49. "OLENNAISTA JULKISISSA PALVELUISSA EI OLE SE, KUKA NE TUOTTAÄ, VAAN SE ETTÄ NE OVAT KAIK- KIEN SAATAVILLA" (%).

Suomalaisten käsitykset yritysten roolista julkisten palveluiden tuotannossa jäävät ristiriitaisiksi

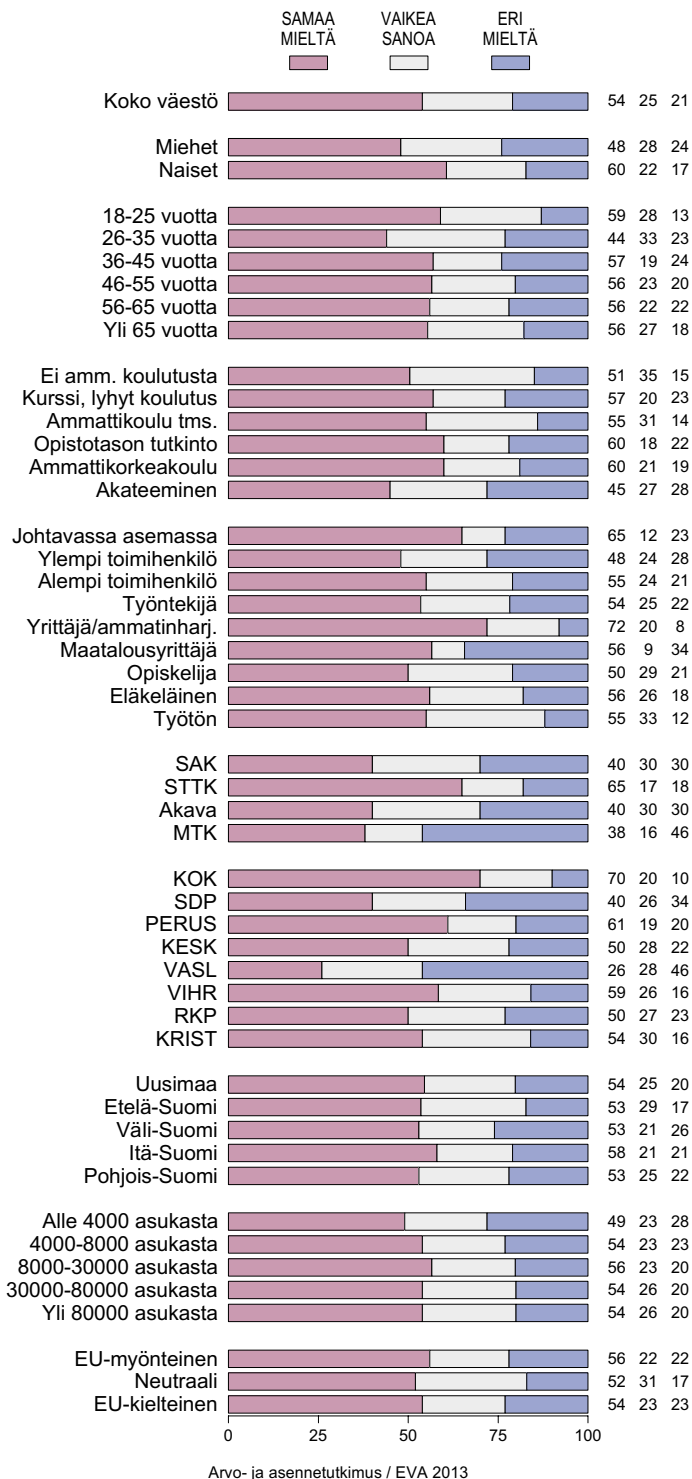
Vain viidennes (21 %) on valinnanvapauden ja palvelusetelien käytön lisäämistä vastaan, minkä lisäksi useimmissa väestöryhmissä noin joka neljäs ei osaa tai halua ottaa asiaan kantaa. Vasemmistopuolueita lukuun ottamatta jokaisessa puolueiden kannattajaryhmässä vähintään joka toinen on valinnanvapauden puolella.

Täten suomalaisten käsitykset yritysten roolista julkisten palveluiden tuotannossa jäävät ristiriitaisiksi. Suomalaisilta ei välity selkeää mielipidettä suunnasta, johon hyvinvointivaltion tulisi tulevaisuudessa kehittyä.

Valinnanvapaus on tätä päivää. Kansalaiset ovat tottuneet siihen arjessaan. Vapaa valinta ei kuitenkaan välttämättä käy yksiin perinteisen hyvinvointivaltion kanssa, jossa valinnanvapauden sijaan on pyritty niin hyviin palveluihin, että kenenkään ei tarvitsisi pohtia vaihtoehtoja.

Tällä hetkellä meillä ei kuitenkaan ole julkisissa palveluissa kumpakaan. Meillä ei ole valinnanvapautta, mutta ei liioin saumattomasti toimivia julkisia palveluita. Siksi keskustelu yritysten roolista julkisten palveluiden tuottamisessa jatkuu vastaisuudessakin.

Kuvio 50. "KUNTIEN PALVELUISSA TULISI KÄYTTÄÄ MAHDOLLISIMMAN LAAJALTI PALVELUSETELEITÄ JA ANTAA KUNTALAISTEN VALITA ITSE PALVELUNTUOTTAJA" (%).

5 Politiikan toimintakyky

5.1 Suomalaisten tulevaisuudenusko

Edellisissä luvuissa on todettu, että suomalaisilla on tarvittaessa ainakin jossain määrin valmiutta hyväksyä maamme talouden mahdollisesti tarvitsemia rakenneuudistuksia. Tämä ei kuitenkaan yksin riitä.

Uskommeko omiin mahdollisuuksiimme?

Mitkään rakenneuudistukset eivät auta, jos kansalaisissa ei ole yritteliäisyyttä, halua menestyä eikä uskoa omiin mahdollisuuksiinsa. Näiden varaan rakentaminen on ollut pitkään yksi suomalaisen yhteiskunnan menestyksen salaisuus. Pienessä kansakunnassa on esimerkiksi haluttu taata kaikille mahdollisuus kouluttautua ja parantaa tätä kautta omaa asemaansa.

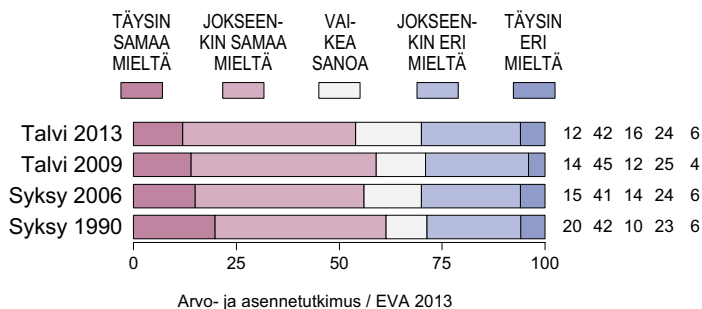
Mahdollisuuksien tasa-arvon edistäminen on ollut myös taloudellisesti järkevää. Pienen kansakunnan henkinen kapasiteetti on valjastettu tehokkaaseen käyttöön. Tulokset ovat olleet vaikuttavia.

Mutta uskovatko suomalaiset edelleen mahdollisuuksiinsa?

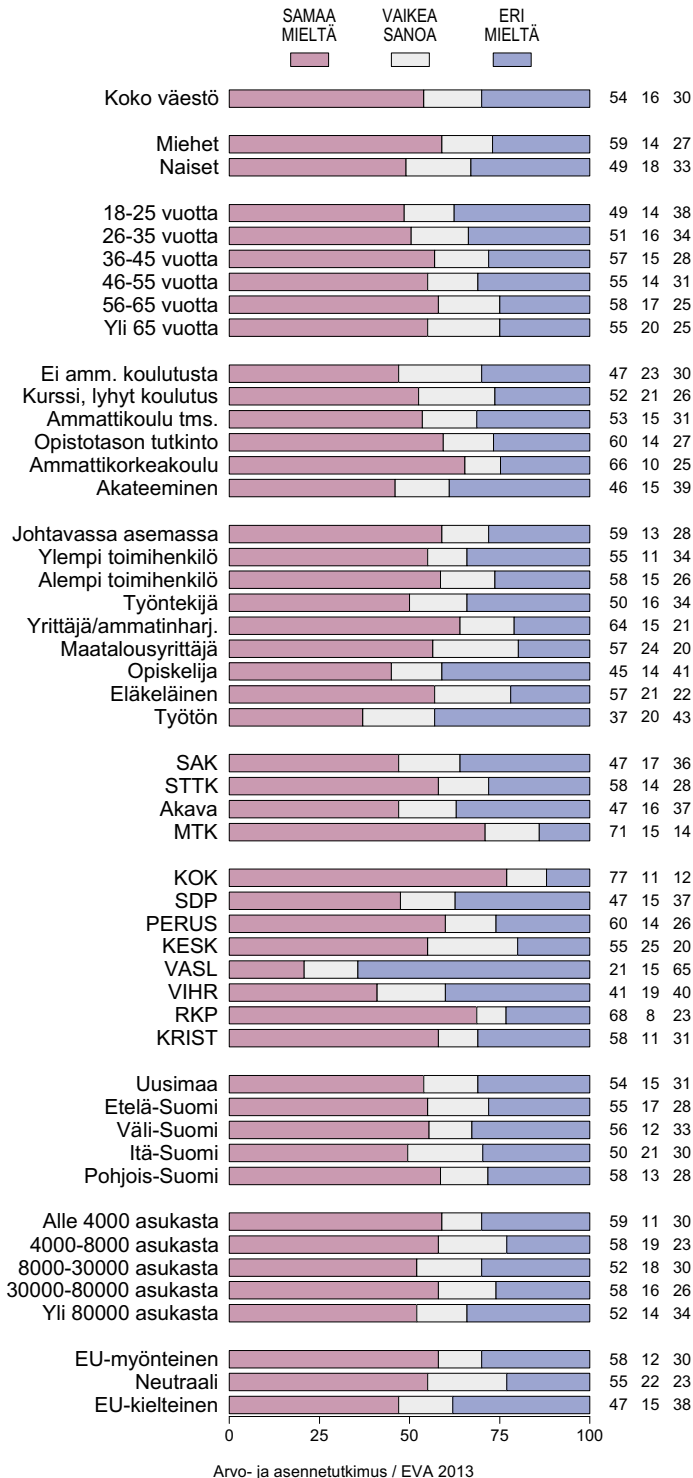
Tilanne näyttää kohtuulliselta, sillä yli puolet (54 %) uskoo, että yksilön menestyksen määrää ensisijaisesti hänen oma toimintansa ja tahtonsa, ei yhteiskunta eikä olosuhteet (**kuvio 51**). Kolme kymmenestä (30 %) kuitenkin torjuu teesin, ja kokonaisuutena usko yksilön mahdollisuuteen määrittää oma polkunsä on ohentunut aavistuksen aiemmista mittauskerroista.

Onko meillä syytä huoleen? Viimeaikaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa on väläytelty väitettä luokkayhteiskunnan paluusta. Tällaisen yhteiskunnan keskeinen tunnusmerkki on juuri mahdollisuuksien epätasa-arvo.

Kuvio 51. "YKSILÖN MENESTYKSEN MÄÄRÄÄ ENSISIJAISESTI HÄNEN OMA TOIMINTANSA JA TAHTONSA, EI YHTEISKUNTA EIKÄ OLOSUHTEET" (%)

Kuvio 52. "YKSILÖN MENESTYKSEN MÄÄRÄÄ ENSISIJAISESTI HÄNEN OMA TOIMINTANSA JA TAHTONSA, EI YH-TEISKUNTA EIKÄ OLOSUHTEET" (%).

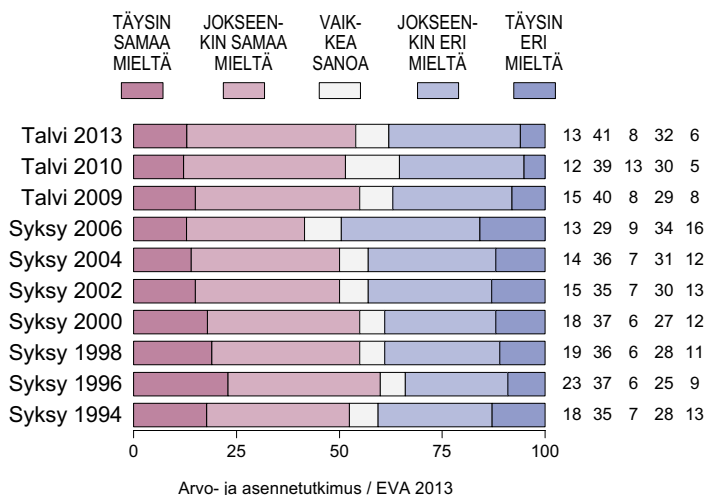

Tulosten tarkastelu väestöryhmittäin ei kuitenkaan anna lisätukea tällaiselle väitteelle. Molemmat mielipidesuunnat ovat jakautuneet eri väestöryhmiin varsin tasaisesti, eikä kysymys mahdollisuuksien tasa-arvon olemassaolosta näin ollen ole väestönosia voimakkaasti polarisoiva asia. Vain yksi väestöryhmä – vasemmistoliiton kannattajat – soutaa näkyvämmiin vastavirtaan (**kuvio 52**).

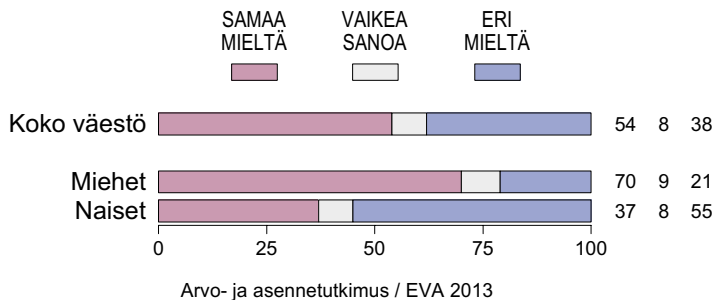
Samankaltainen, mutta voimakkaan polarisaation paljastava tulos saadaan toisesta tärkeästä mahdollisuuksien tasa-arvon mittarista.

Useampi kuin joka toinen (54 %) katsoo, että naiset ja miehet ovat Suomessa nykyisin riittävän tasa-arvoisia (**kuvio 53a**). Toista mieltä asi-

Kuvio 53a. "NAISET JA MIEHET OVAT SUOMESSA NYKYISIN RIITTÄVÄN TASA-ARVOISIA" (%).

Kuvio 53b. "NAISET JA MIEHET OVAT SUOMESSA NYKYISIN RIITTÄVÄN TASA-ARVOISIA" (%).

asta on neljä kymmenestä (38 %). Lukemat ovat lähellä pidemmän aikavälin keskiarvoja eivätkä ne ole juurikaan muuttuneet viime mittausten lukemista.

Vilkaisu väestöryhmien vastauksiin (**kuvio 53b**) kuitenkin paljastaa, että miehet ja naiset ovat asiasta vahvasti eri mieltä. Väestön enemmistön käsitys sukupuolten tasa-arvon riittävytydestä perustuu miesten ääniin.

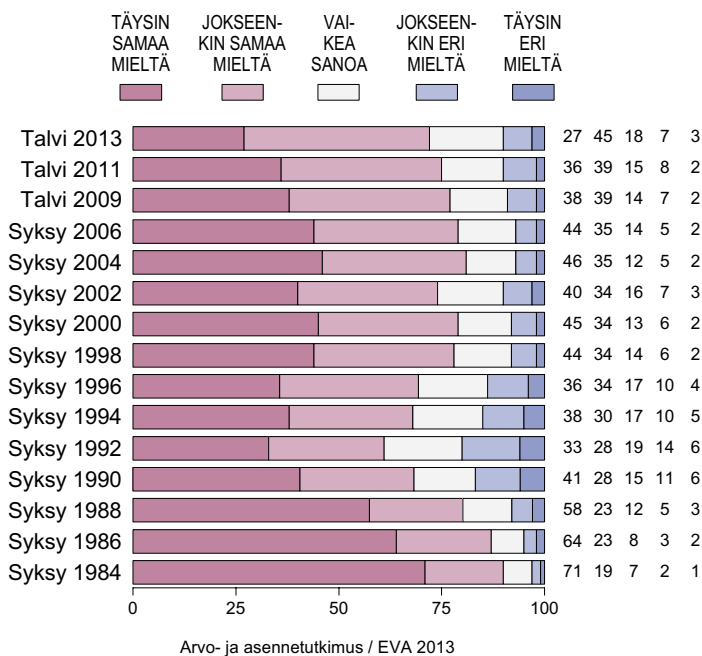
Suomi on hyvä maa

Viime kädessä Suomen tuleva menestys riippuu myös siitä, uskovatko suomalaiset omaan maahansa ja tulevaisuuteensa siinä. Jos näin ei ole, ei Suomen eteen kannata tehdä töitä. Tällöin Suomeen ei kannata liioin investoida, eikä täällä kannata yrittää.

Kaikeksi onneksi tällainen dystopia on vielä kaukana. Suomi on suomalaisten mielestä hieno maa. Seitsemän kymmenestä (72 %) katsoo, että on onni ja etuoikeus saada olla suomalainen (**kuvio 54**). Vain harva (10 %) tohtii kiistää teesin.

Suomalaisten usko omaan maahansa ja ”maabrändiinsä” on siis edelleen kovaa luokkaa. Pientä epäilyksen yläpilveä on kuitenkin alkanut kertyä lintukodon ylle.

Kuvio 54. "ON ONNI JA ETUOIKEUS SAADA OLLA SUOMALAINEN" (%).

Luvut ovat olleet jatkuvasti hiljakseen laskevalla trendillä jo pitkään. Nyt ne alkavat lähestyä jo 1990-luvun alun suuren laman vuosien mittauksen tasoa. Samalla suomalaisuutta varauksetta onnena pitävien osuus on jo pienempi kuin koskaan, ja näyttää selvältä, ettei 1980-luvun lukemien

Näyttää selvältä, ettei 1980-luvun lukemien kaltaista kansalaisylpeyttä saavuteta enää koskaan

kaltaista itseriittoisuutta hipovaa kansalaisylpeyttä saavuteta enää koskaan.

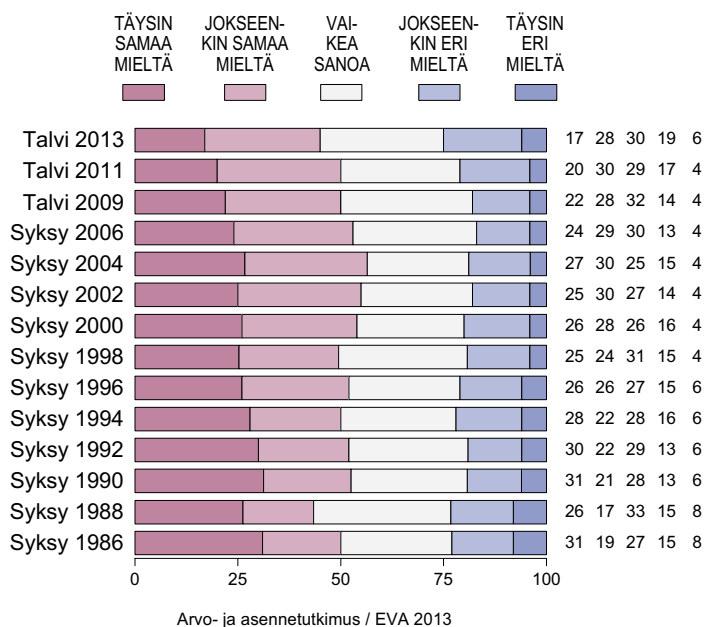
Osa suomalaisuuden vetovoiman hiipumisesta on varmasti peräisin maamme voimakkaasta kansainvälistymisestä viime vuosikymmeninä. Matkailu – ja internet – ovat avartaneet härmäläistä maailmankuvaa. Tiedämme, että muillakin mailla ja paikoilla on puolensa. Mittatikki, jolla Suomea verrataan muihin, on tänään toinen kuin ennen.

Mutta onko Suomesta itsessään tullut vuosien saatossa aiempaa huonompi paikka elää ja asua?

Kysyttäessä, olivatko ihmiset ennen onnellisempia kuin nykyään, hie-man alle joka toinen (45 %) vastaa myöntävästi (**kuvio 55**). Väittämän kiistää neljännes (25 %). Onko siis niin, että Suomi ja suomalaiset ovat viimeisen neljännesvuosisadan aikana hukanneet jotain korvaamatonta? Olivatko asiat ennen paremmin?

Katsaus menneiden vuosikymmenten vastauksiin ei tue tätä ajatusta, sillä tuolloin käsitykset menneiden aikojen auvoisuudesta olivat itse

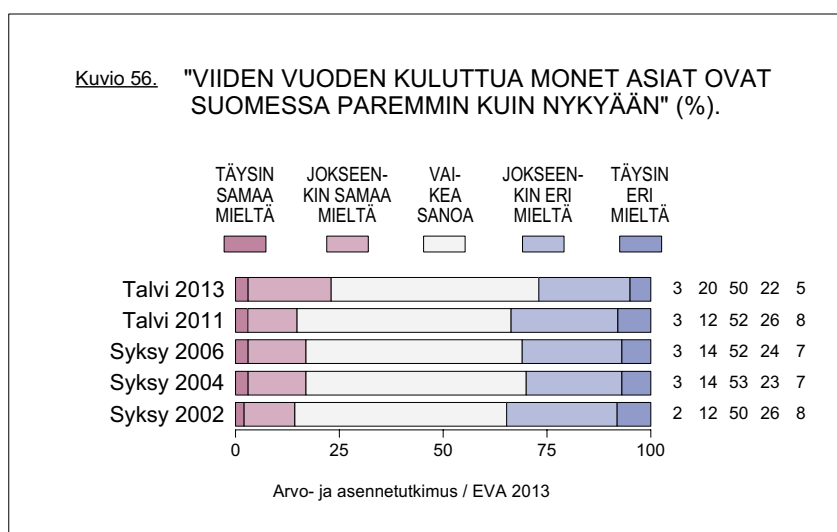
Kuvio 55. "ENNEN IHMISET OLIVAT ONNELLISEMPIA KUIN NYKYÄÄN" (%).

asiassa nykyisiäkin vahvempia. Vertailukohta karkaa horisontin tavoin kauemmas kun sitä yrittää lähestyä. Niinpä väittämä ei ehkä kerrokaan meille asioiden tilasta joskus ennen. Se kertoo meille muutoksiin liittyvistä huolista ja epävarmuudesta tässä ja nyt.

Tulevaisuus puolestaan on aina epävarma. Neljännes (23 %) uskoo, että viiden vuoden kuluttua monet asiat ovat Suomessa paremmin kuin nykyään (**kuvio 56**). Hieman useampi (27 %) torjuu teesin, mutta suurin vastaajaryhmä, joka toinen, ei osaa ottaa asiaan kantaa.

Huolimatta siitä, että epätietoisuus hallitsee jakaumaa, on se kuitenkin näkyvästi toiveikkaampi kuin vain kaksi vuotta sitten. Ehkä laihat vuodet eivät pessimistisimpienkään suomalaisten mielestä voi jatkua enää seitsemää vuotta pidempään.

5.2 Puoluepolitiikka edelleen käymistilassa

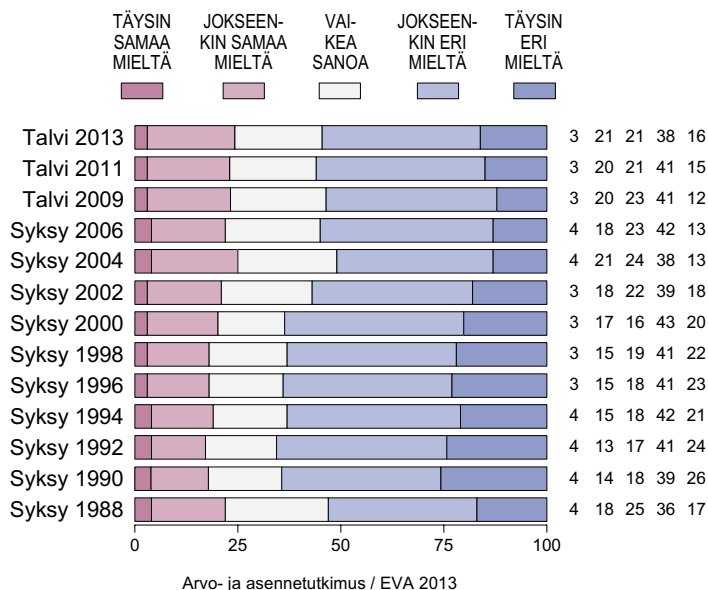
Talousasiantuntijat ovat varsin yksimielisiä siitä, että maamme taloudellisen ahdingon päättymisen ei tapahdu itsestään. Se edellyttää toimenpiteitä. Toimenpiteet edellyttävät puolestaan päätöksiä.

Poliittisen järjestelmämme päätöksentekokykyä on yleensä pidetty varsin hyvänä. EVAn tutkimuksista on välittynyt toisenlainen todellisuus. Suomalaisten käsitys kansanvallan toteutumisesta on ollut varsin synkkä. Demokratian toimivuus on koettu huonoksi ja puolueet itselle varsin vieraiksi.

Viime aikoina politiikassa on kuitenkin tapahtunut paljon. Poliitiikan käymistila on näkynyt osin myös tutkimuksen tuloksissa.

Nyt neljännes (24 %) katsoo, että demokratia toimii Suomessa niin hyvin, että puheet kansalaisten huonoista vaikutusmahdollisuuksista ovat vailla pohjaa (**kuvio 57**). Vaikka enemmistö (54 %) torjuu teesin, vastausjakauma on yksi koko seuranta-ajan myönteisimmistä.

Kuvio 57. "DEMOKRATIA TOIMII SUOMESSA NIIN HYVIN, ETTÄ PUHEET KANSALAISTEN HUONOISTA VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSISTA OVAT VAILLA POHJAA" (%).

Päähallituspuolue kokoomusta äänestävien kuva demokratian toimivuudesta on lähes auvoinen. Tylyimmin asiaa arvioivat perussuomalaisten kannattajat. Muita puolueita äänestävien parissa kannat ovat verraten lähellä väestön keskiarvoa.

Puoluekentällä tapahtuu

Yksi selvä merkki politiikassa viime vuosina tapahtuneista muutoksista on se, että suomalaiset löytävät paljon aiempaa paremmin itselleen sopivan puolueen. Vajaat kolme kymmenestä (28 %) katsoo, ettei mikään

puolue aja juuri heille tärkeitä asioita, mutta lähes joka toinen (47 %) löytää asioilleen ajajan (**kuvio 58**).

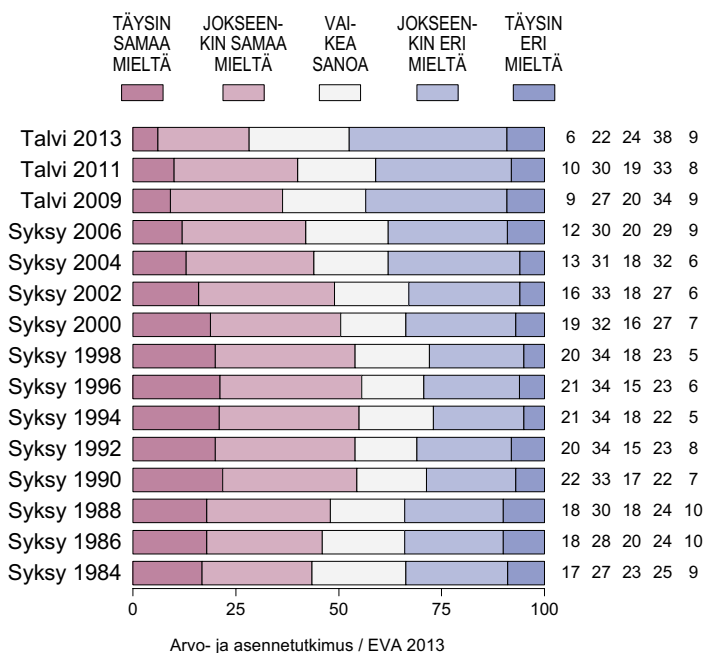
Luvut ovat kääntyneet pääläelleen parinkymmenen vuoden takaisista

ajoina, jolloin suomalaisten vieraantuminen puolueista oli saavuttanut varsin laajat mittasuhteet. Hyvin koulutetut ja hyvässä sosioekonomisessa asemassa olevat ovat aina löytäneet suhteellisen helposti itselleen sopivan puolueen, mutta perussuomalaisten tulo kentille näyttäisi tuoneen uusia vaihtoehtoja myös muille (**kuvio 59**).

Demokratiatutkijoita ilahduttanee se, että nuorilla näyttäisi olevan vanhempia vastaajaryhmiä vahvempi usko juuri heille sopivan puolueen olemassaoloon.

Nuorilla näyttäisi olevan vanhempia vastaajaryhmiä vahvempi usko juuri heille sopivan puolueen olemassaoloon

Kuvio 58. "MIKÄÄN PUOLUE EI AJA JUURI MINULLE TÄRKEITÄ ASIOITA" (%).

Oman edunvalvojan löytymisen helpottuminen ei kuitenkaan tarkoita, että puoluelaitos kokonaisuutena olisi saanut suomalaisilta synninpäästön. Kriittisyys sitä kohtaan on päinvastoin kirpeää. Useampi kuin kolme neljästä (76 %) arvelee, että puolueet ovat ajautuneet yhä kauemmas tavallisen ihmisen ongelmista (**kuvio 60**).

Vaikka käsitys on hieman heikentynyt viime mittauskerrasta, on yksituumaisuus edelleen mittavaa. Vain harvat (13 %) ovat toista mieltä. Käytännössä kaikkien väestöryhmien enemmistö allekirjoittaa syytöksen.

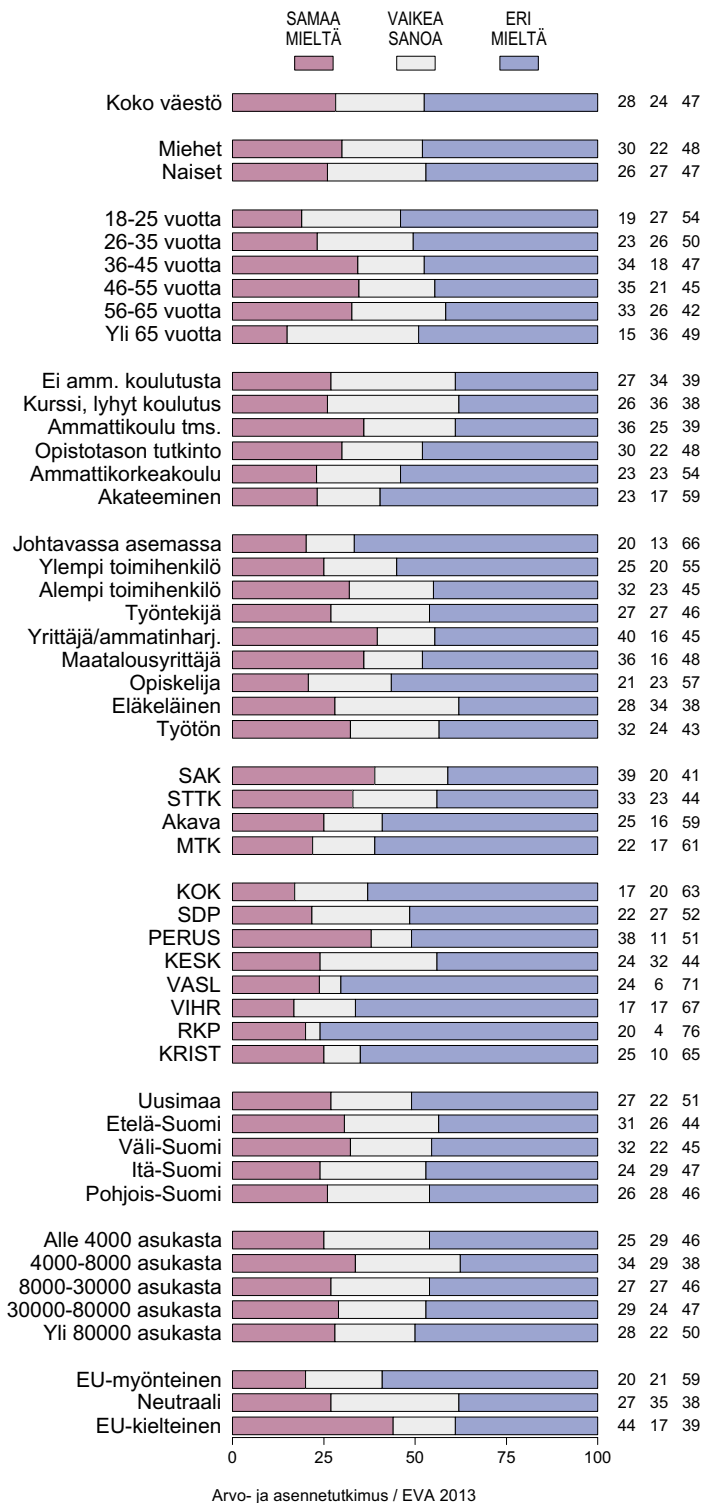
Mistä suomalaisten täyslaidallinen puoluelaitosta kohtaan johtuu?

Yksi syy voi olla siinä, että Suomessa äänestäjät eivät voi ottaa kantaa hallitusohjelmiin eli siihen, mitä poliitikot todella aikovat tehdä, jos heidät valitaan. Meillä hallitusohjelmat tehdään vasta vaalien jälkeen, kun on selvinnyt, miltä poliittiselta pohjalta hallitus voidaan muodostaa.

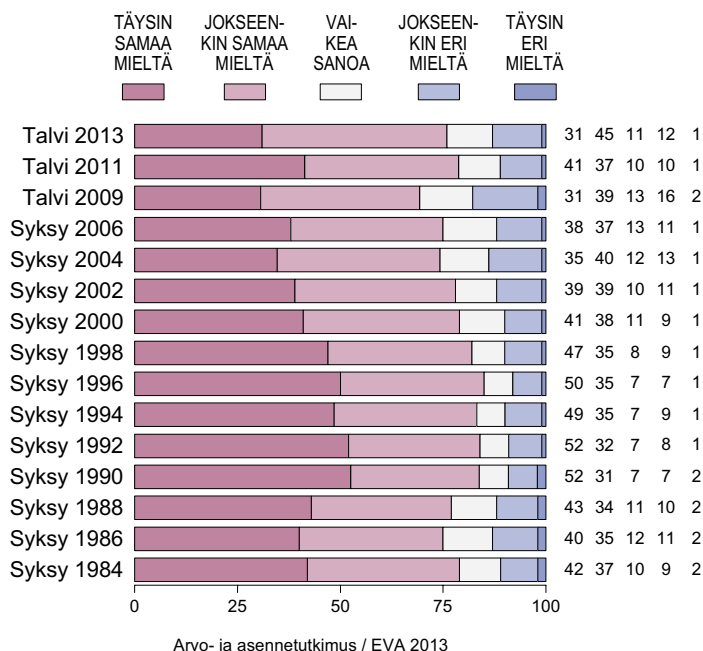
Yksi ratkaisu tähän olisi se, että järjestelmämme kehittyisi kohti Ruotsin mallia, jossa äänestäjät valitsevat käytännössä kahden blokin ja kahden ohjelman välillä.

Suomalaisille tämä ei kuitenkaan sovi. Vain noin joka kuudes (15 %) pitäisi hyvänä, jos Suomen puoluekenttä kehittyisi kohti kaksipuoluejärjestelmää (**kuvio 61A**). Toista mieltä on kuusi kymmenestä (60 %) ja ajatuksen osakseen saama torjunta on vain voimistunut vuosi vuodelta.

Kuvio 59. "MIKÄÄN PUOLUE EI AJA JUURI MINULLE TÄRKEITÄ ASIOITA" (%).

Kuvio 60. "PUOLUEET OVAT AJAUTUNEET YHÄ KAUEMMAS TAVALLISEN IHMISEN ONGELMISTA" (%).

Suomi kävi hiljattain läpi puolitoista vuotta kestäneen politiikan ”superjakson”. Yhdeksätoista kuukauden sisällä ehdittiin käydä niin eduskunta-, presidentin- kuin kunnallisvaalitkin. Tätä taustaa vasten ei välttämättä ollut ihme, että viimeisinä pidetyissä kunnallisvaaleissa äänestysinto jäi huomattavan heikoksi.

Neljä kymmenestä (42 %) on sitä mieltä, että juuri pidettyjen kunnallisvaalien alhainen äänestysprosentti ei ollut välinpitämättömyyttä, vaan

Siinä missä aiemmin asioiden hoitoon tyytymättömät saattoivat jättää äänestämättä, näyttäisi protesti entistä useammin löytävän nyt poliittisen purkautumisreitin

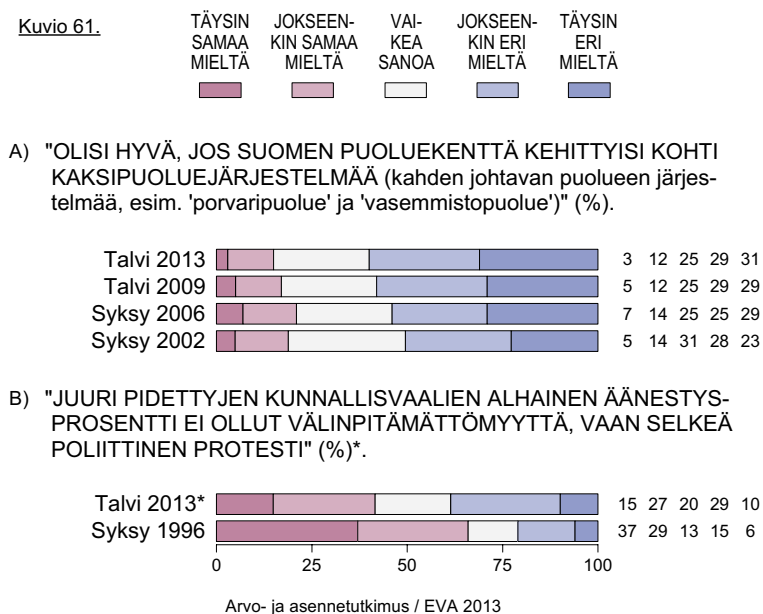
selkeä poliittinen protesti (kuvio 61B). Kannat kuitenkin jakautuvat siten, että osapuilleen yhtä moni (39 %) on asiasta toista mieltä.

Kuvaavaa Suomen poliittisen ilmapiiirin muutokselle on kuitenkin se, että siinä missä aiemmin asioiden hoitoon tyytymättömät saattoivat jättää äänestämättä, näyttäisi protesti entistä useammin löytävän nyt poliittisen purkautumisreitin.

5.3 EU:n nauttima luottamus yhä vahvaa

Vuosi sitten EVAn arvo- ja asennetutkimus raportoi suomalaisten EU-asenteiden voimakkaasta hypähdyksestä myönteiseen suuntaan. Vuoden 2011 eduskuntavaaleista sähköistynyt ja presidentinvaaleihin tauotta jat-

Kuvio 61.

*Vuonna 1996: "Juuri pidettyjen kunnallis- ja eurovaalien....".

kunut keskustelu EU:sta oli laittanut kannat liikkeelle ja ajanut suomalaisia valitsemaan leirinsä asian suhteen.

Jäsenyyskannat normalisoituvat

Tämänkertaisessa mittauksessa suhtautuminen EU-jäsenyyteen normalisoituu lähemmäs pitkän aikavälin lukemia. Nyt hieman alle joka toinen (46 %) ilmoittaa suhtautuvansa myönteisesti maamme EU-jäsenyyteen (kuvio 62). Kielteisesti suhtautuvia on neljännes (25 %) ja toinen neljän-

nes (27 %) ottaa jäsenyyteen neutraalin, "ei puolesta eikä vastaan" -kannan.

Luvut ovat koko jäsenyysajan toiseksi EU-myönteisimmät, heti viimevuotisen mittauksen jälkeen. Näin on huolimatta siitä,

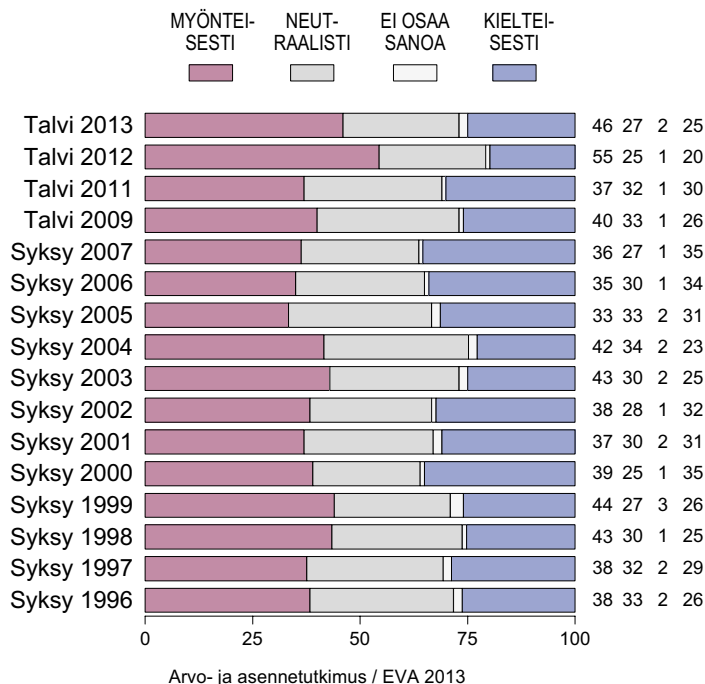
että pudotusta myönteisessä suhtautumisessa kertyy edellisestä vuodesta liki kymmenen prosenttiyksikköä.

Tulos näyttäisi asettuvan luontevasti 2005–2009 välillä vallinneen asennetrendin jatkoksi, mutta jää nähtäväksi, kuinka asennoituminen jatkossa kehittyy. Katsaus aikasarjan historiaan vihjaa, että heilahduksia EU-myönteisyydessä ja -kielteisyydessä on odotettavissa vastakin.

Kantojen väestöryhmittäinen vaihtelu noudattaa pitkälti jo aiemmista mittauksista tutuksi tullutta kaavaa. Puolueiden kannattajaryhmistä myönteisimmin EU:hun suhtaudutaan kokoomuksen äänestäjien parissa.

Hieman alle joka toinen (46 %) ilmoittaa suhtautuvansa myönteisesti maamme EU-jäsenyyteen

Kuvio 62. MITEN SUHTAUTUU NYKYISIN MAAMME EU-JÄSENYYTEEN (%).*

* Vuosien 1996-1999, 2001, 2003, 2005, 2007 ja 2012 tulokset perustuvat EVAn EU-asennetutkimukseen.

Kielteinen suhtautuminen puolestaan kiteytyy perussuomalaisten kohdalla (**kuvio 63**). SDP:n kannattajien jäsenyyshyönteisyys on vahvaa, samaten vihreitä ja RKP:tä äänestävien. Keskustan ja vasemmistoliiton piirissä EU-innostus onkin sitten jo huomattavasti laimeampaa.

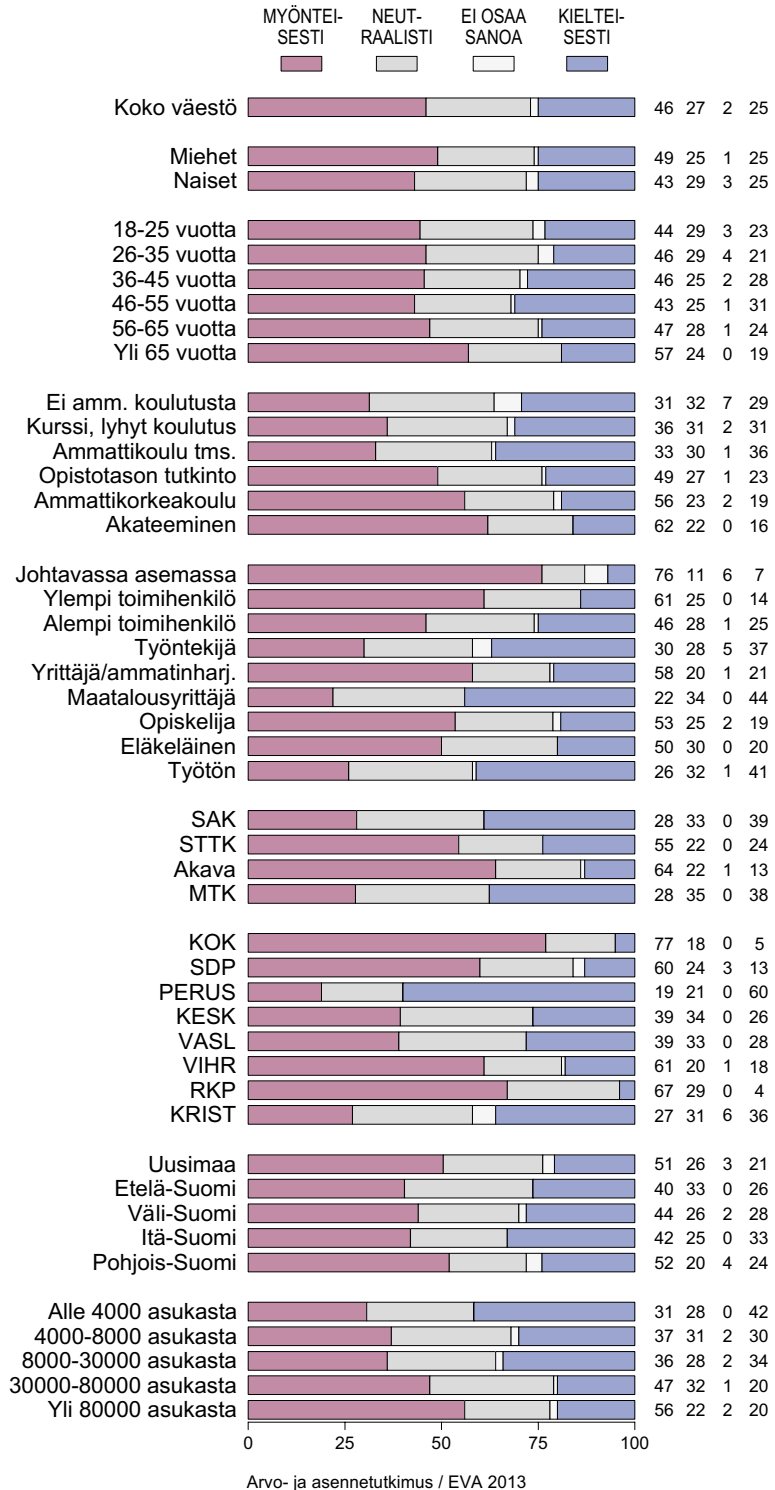
Myös euro on edelleen kovaa valuuttaa

Jäsenyyshankojen tavoin suomalaisten suhtautumisessa yhteisvaluutta euroon rekisteröidään tulos, joka notkahtaa edellisestä kerrasta, mutta on silti euroajan toiseksi euro- ja EMU-hyönteisin.

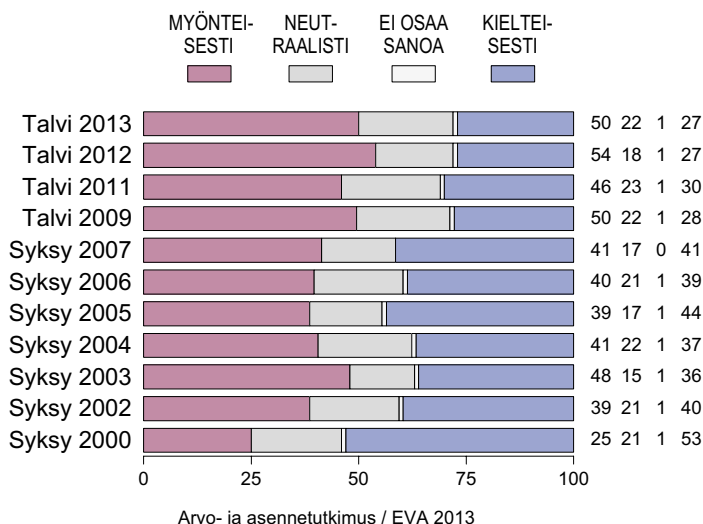
Joka toinen (50 %) ilmoittaa suhtautuvansa hyönteisesti siihen, että rahayksikkömmme vaihdettiin markasta euroksi. Reilu neljännes (27 %) suhtautuu euroon kielteisesti ja viidennes (22 %) neutraalisti – ei hyönteisesti eikä kielteisesti (**kuvio 64**).

Vastausten jakauma on miltei identtinen vuonna 2009 saadun kanssa. Suomalaisia voidaankin pitää varsin sitoutuneina euroon, sillä vuonna 2009 ei sittemmin silmille räjähtäneestä euron kriisistä tiedetty vielä mi-

**Kuvio 63. MITEN SUHTAUTUU NYKYISIN MAAMME EU-JÄSE-
NYYTEEN (%).**

Kuvio 64. MITEN SUHTAUTUU SIIHEN, ETTÄ RAHAYKSIKÖMME VAIHDETTIIN MARKASTA EUROKSI* (%).

*Kysymysmuoto muuttunut seurannan aikana. Ennen vuotta 2011 kysymys kuului: '... siihen, että markka korvattiin [korvataan] eurolla vuoden 2002 alussa'. Vuosien 2003, 2005, 2007 ja 2012 tulokset perustuvat EVAn EU-asennetutkimukseen.

tään. Tämän jälkeen paljon vettä on virrannut Main-jokea pitkin Euroopan keskuspankin pääkonttorin ohi.

Nyt tilanteesta tiedetään paljon enemmän. Sekin tiedetään, että euron kriisi tulee parhaimmillaankin olemaan varsin pitkäkestoinen. Edes sitä vaihtoehtoa, että euroalue hajoaisi, ei voida sulkea pois.

Kaikesta huolimatta neljä kymmenestä (41 %) katsoo, että eurosta ja EMU-jäsenyydestä on Suomelle hyötyä nykyisessä taloustilanteessa (**kuvio 65a**). Vain hieman pienempi joukko (36 %) on asiasta toista mieltä ja yksi kymmenestä arvelee, että eurosta ja EMUsta ei ole sen paremmin hyötyä kuin haittaakaan.

Käsitykset euron ja EMU-jäsenyyden hyödyistä ja haitoista ovat muuttuneet viimevuotisia kriittisemmiksi, ja luvut ovat käytännössä samalla tasolla kuin vuonna 2011, jolloin euron kriisin hankaluus alkoi pikku hiljaa valjeta koko kansalle.

Edessä on suuri tuntematon

Euron kriisistä ulospääsy vie aikaa. Suojautuakseen tulevilta ongelmilta EU on suunnitellut talousliiton tiivistämistä. Ensimmäinen askel tähän suuntaan on pankkiunioni, jossa pankkitoiminnan valvonta, pankkien

Neljä kymmenestä (41 %) katsoo, että eurosta on Suomelle hyötyä nykyisessä taloustilanteessa

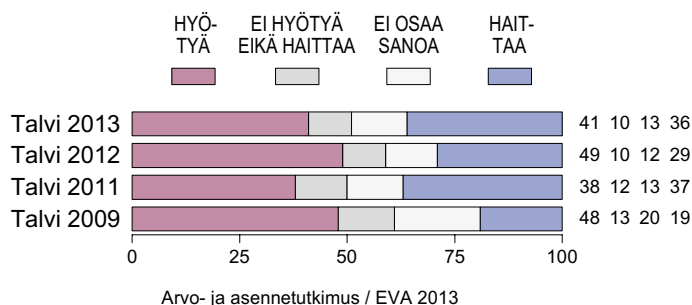
pääomittaminen kriisitilanteissa sekä talletussuoja tuotaisiin yhteisiin käsiin.

Toinen askel olisi niin sanottu fiskaaliunioni. Minimissään fiskaaliunioni tarkoittaisi sitä, että yksittäisten EU-maiden valtaa päättää omasta talouspolitiikastaan voitaisiin rajoittaa euroalueen toiminnan parantamiseksi. Tämä koskisi luonnollisesti myös Suomea, mikäli maamme hoitaisi talouttaan huonosti.

Suomalaiset eivät kuitenkaan innostu ajatuksesta, sillä vain viidesosa (19 %) yhtyy asiaa koskevaan ehdotukseen. Enemmistö (55 %) torjuu ajatuksen ja neljännes (26 %) ei osaa tai halua ottaa kantaa (**kuvio 65b**).

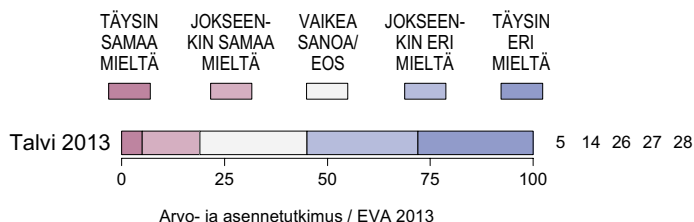
Epätietoisuus on laajaa niissäkin väestöryhmissä, joissa ajatusta ei suoralta kädeltä torjuta. Tämä todistaa yhtäältä asian vaikeudesta ja toisaalta ehkä myös siitä, että varsin moni suomalainen odottaa, että käsillä oleva

Kuvio 65a. ONKO EUROSTA JA EMU-JÄSENYYDESTÄ HYÖTYÄ VAI HAITTAA SUOMELLE NYKYISESSÄ TALOUSTILANTEESSA* (%).

*Kysymysmuoto osittain muuttunut. Vuonna 2009 muotona oli 'nykyisen talouskriisin oloissa'. Vuoden 2012 tulos perustuu EVAn EU-asennetutkimukseen.

Kuvio 65b. "YKSITTÄISTEN EU-MAIDEN (ML. SUOMEN) VALTAA PÄÄTTÄÄ OMASTA TALOUSPOLITIIKASTAAN PITÄISI RAJOITTAA EUROALUEEN TOIMINNAN PARANTAMISEKSI" (%).

euron kriisi lopulta vain menisi ohitse ilman, että Suomen tarvitsisi tehdä enää lisää vaikeita valintoja.

Toive lienee turha. Suomen pitää hyvin suurella todennäköisyydellä valita, onko se jatkossa mukana tiivistyvän integraation ytimessä vai jääkö se siitä hieman etäämmälle.

Uusi kansanäänestys toisi vanhan tuloksen

Suomessa on myös aivan viime aikoina väläytetty ajatusta siitä, että EU-jäsenyydestä pitäisi järjestää maassamme uusi kansanäänestys. Idea ei ole uusi, mutta aiemmin se on helposti sivuutettu keskustelussa hahmotteluna. Aivan uudella tavalla ajankohtaiseksi sen teki Ison-Britannian pääminis-

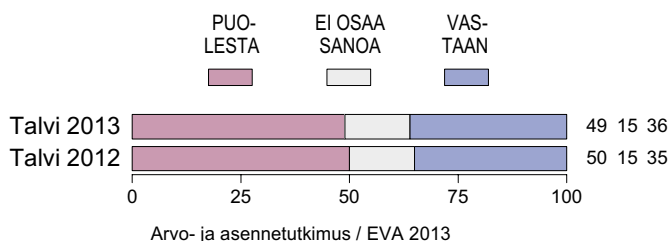
terin David Cameronin lupaus järjestää tällainen kansanäänestys omassa maassaan – mikäli hänen puolueensa voittaisi seuraavat parlamenttivaalit.

Näyttää kuitenkin siltä, että meillä tällainen äänestys ei toisi kuvioon mi-

tään uutta. Mikäli uusi kansanäänestys järjestettäisiin nyt, joka toinen (49 %) ilmoittaa äänestävänsä puolesta ja reilu kolmannes (36 %) vastaan

Mikäli uusi kansanäänestys järjestettäisiin nyt, joka toinen (49 %) ilmoittaa äänestävänsä puolesta ja reilu kolmannes (36 %) vastaan

Kuvio 66. JOS KANSANÄÄNESTYS SUOMEN EU-JÄSENYYYDESTÄ JÄRJESTETTÄISIIN NYT, ÄÄNESTÄISIKÖ JÄSENYYPDEN PUOLESTA VAI SITÄ VASTAAN* (%).

*Vuoden 2012 tulos perustuu EVAn EU-asennetutkimukseen.

Jos oletetaan, että vailla kantaa olevat (15 %) jättäisivät äänestämättä (tai ryhmä jakautuisi tasan molempiin leiriin), olisi lopputulos hyvin lähellä vuonna 1994 järjestetyssä neuvoa-antavassa kansanäänestyksessä saatua tulosta 57–43.

NATO-jäsenyyden kannatus pitkän aikavälin keskiarvoissa

EVAn tutkimuksessa on seurattu EU-asenteiden ohella jo pitkään myös suomalaisten suhtautumista maamme mahdolliseen NATO-jäsenyyteen.

Viimevuotisessa mittauksessa rekisteröitiin uudet huippulukemat paitsi suomalaisten EU-myönteisyydelle, myös NATO-vastaisuudelle. Nyt nämäkin lukemat palautuvat hieman lähemmäs pidemmän aikavälin keskiarvoaan.

Hieman alle viidennes (18 %) katsoo, että Suomen tulisi liittyä NATOon, mutta enemmistö (55 %) torjuu ehdotelman (**kuvio 67**). Vailla kantaa asiaan on joka neljäs (27 %).

Mahdollista NATO-jäsenyyttä tukevaa enemmistöä ei löydy yhdestäkään väestöryhmästä. Kaikkein lähimmäksi päästään kokoomusta tai RKP:tä äänestävien parissa, joista neljä kymmenestä kannattaa jäsenyyttä. Kaikissa muissa väestöryhmissä NATO-jäsenyydelle sykkivä sydänkärä on tasaisen lattea (**kuvio 68**).

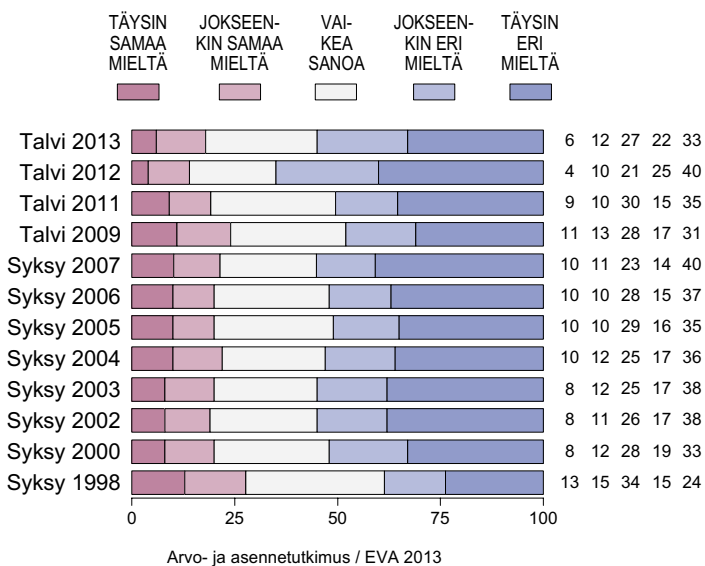
Keskustelu NATOsta odottaa maassamme uusia sytykkeitä

Keskustelu NATOsta odottaakin maassamme uusia sytykkeitä. Suomalaiset eivät ainakaan tunnu näkevän millään suunnalla sel-

laista uhkaa, joka perustelisi sotilaallista liittoutumista.

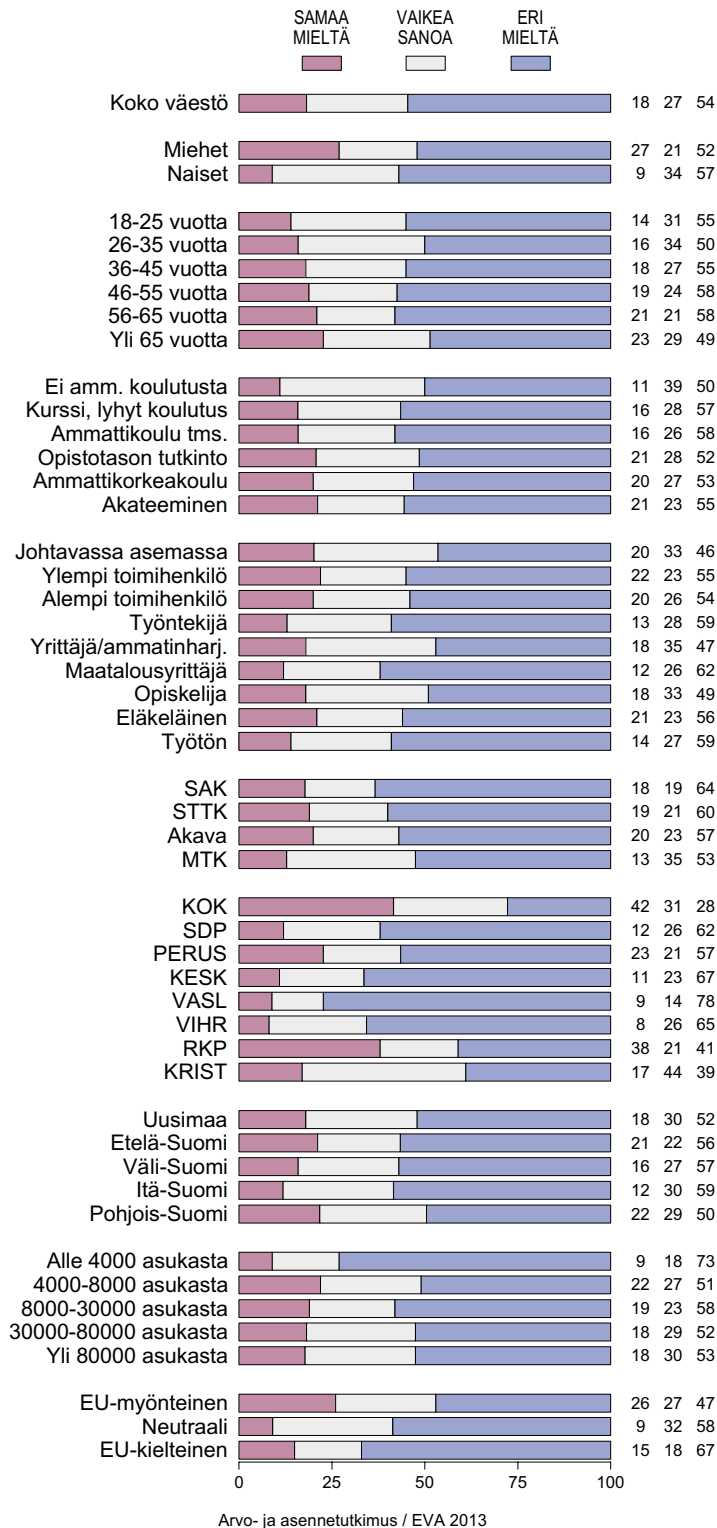
Perinteisesti tällainen ilmansuunta on ollut itä, mutta suomalaiset ovat jo pitkään suhtautuneet Venäjään varsin myönteisesti. Tällä kertaa lähes kuusi kymmenestä (57 %) katsoo, että vaikka Venäjällä on omat ongelmansa, suomalaisilla ei ole nykyisin mitään syytä suhtautua suureen naapuriiinsa kielteisesti (**kuvio 69**). Neljännes (27 %) on asiasta toista mieltä.

Kuvio 67. "SUOMEN TULISI LIITTYÄ NATOon" (%)*.

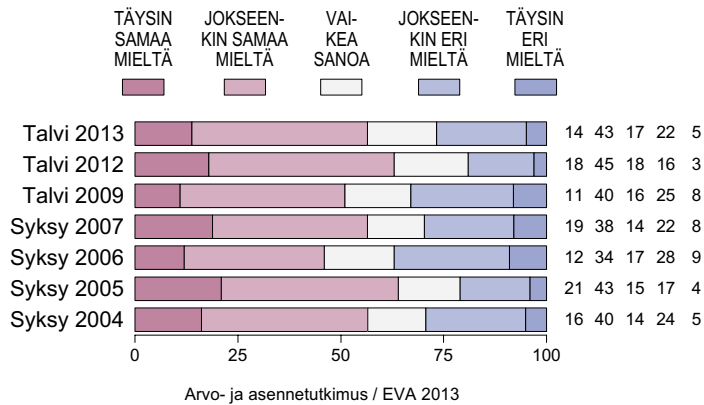

* Vuosien 2003, 2005, 2007 ja 2012 tulokset perustuvat EVAn EU-asennetutkimukseen.

Kuvio 68. "SUOMEN TULISI LIITTYÄ NATOon" (%).

**Kuvio 69. "VAIKKA VENÄJÄLLÄ ON OMAT ONGELMANSÄ, SUOMALAISILLA EI OLE NYKYISIN MITÄÄN SYYTÄ SUH-
TAUTUA SUUREEN NAAPURIINSA KIELTEISESTI" (%)*.**

* Vuosien 2005, 2007 ja 2012 tulokset perustuvat EVAn EU-asennetutkimukseen.

Suomalaisten suhtautumistapa Venäjään on muuttunut edellisestä mittauksesta hieman varauksellisemmaksi, mitä saattaa selittää osaltaan vaikkapa viimeaikainen, suomalaisia kummastuttanut venäläinen keskustelu lastensuojelusta Suomessa.

Toisaalta samansuuruinen asennemuutos suhtautumisessa Venäjään näyttää tapahtuvan lähes jokaisella mittaukerralla. Niinpä tämänkertainenkin muutos mahtuu väittämän aikasarjan poikkeuksellisen voimakkaan sahaavan liikkeen puitteisiin.

Taustatietoja tutkimuksesta

Raportin tulokset perustuvat 2 023 henkilön antamiin vastauksiin. Tiedot on kerätty 18.–30.1.2013 välisenä aikana. Vastaajat edustavat koko maan (pl. Ahvenanmaa) 18–70 -vuotiasta väestöä.

Aineisto on kerätty Taloustutkimus Oy:n internet-paneelilla. Tutkimuksen kohderyhmä muodostettiin Taloustutkimuksen Internet-paneelista satunnaisotannalla 18–70 -vuotiasta Suomessa (pl. Ahvenanmaa) asuvaa väestöä edustavaksi vastaajien iän, sukupuolen, asuinläänin, koulutuksen ja ammatin/aseman mukaan.

Tutkimuskutsut lähetettiin valitulle kohderyhmälle sähköpostitse ja vastaaminen tapahtui Taloustutkimuksen suojatussa tutkimusympäristössä. Tiedonkeruun aikana lähetettiin kolme muistutuspostia siihen mennessä vastaamatta tai vastaamisen kesken jättäneille. Lisäksi alkuperäisestä kohderyhmästä saatua vastaajajoukkoa täydennettiin ja sen rakennetta oikaistiin lähettämällä 28.1. kutsu tätä tarkoitusta varten paneelista poimitulle lisäkohderyhmälle.

Tutkimusaineisto painotettiin Taloustutkimuksen toimesta edustamaan 18–70 -vuotiasta väestöä vastaajan iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin/aseman, toimialan sekä puoluekannatuksen (miten äänestäisi eduskuntavaaleissa) mukaan. Aineiston tilastollisen jatkoanalyysin on suorittanut EVAn aiempien tutkimusten tapaan Yhdyskuntatutkimus Oy.

Tulosten luottamusväli eli ns. virhemarginaali on koko aineiston tasolla jakauman muodosta (saadun prosenttiluvun suuruudesta) riippuen 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Osaryhmittäisissä tuloksissa marginaali on suurempi, ryhmäkoosta riippuen (esimerkiksi noin sadan hengen ryhmässä luottamusväli on 3–10 %-yksikköä; sääntö pätee luonnollisesti kaikkiin kyselyaineistoihin). Tutkimuksen kysymykset suorine vastausjakaumineen esitetään raportin liitteinä.

EVAn tutkimussarjojen tiedonkeruussa on vuonna 2012 siirrytty internet-paneelin hyödyntämiseen aiemman postitse tehdyn kirjallisen kyselyn sijaan. Tutkimuksen teknisen toteutustavan muutos on paikallaan ottaa huomioon raportissa kuvattujen suhtautumismuutosten arvioinnissa. Tiedonkeruumenetelmän vaihdoksen mahdollisista vaikutuksista tutkimussarjassa kerättyjen aineistojen vertailukelpoisuuteen ei ole saatu olennaisia indikaatioita, mutta niiden mahdollisuutta ei voida sulkea kattavasti pois. Internetpaneeliaineiston ja postikyselyaineiston vertailukelpoisuutta EVAn tutkimusten yhteydessä on selvitetty erikseen EVAn vuoden 2010 arvo- ja asennetutkimuksessa. Tuolloin aineiston keräämisessä käytettiin molempia menetelmiä ja niiden tuottamien tulosten kuten väestörakennetietojenkin vertailu kertoi pitkälle menevästä yhdenmukaisuudesta. Tiedonkeruumenetelmän lisäksi erona postikyse-

lynä tehtyihin tutkimuksiin oli tutkimuksen yksikielisyys, so. keruussa käytettiin ainoastaan suomenkielistä kyselylomaketta.

Aiempien EVA-aineistojen tapaan nyt kerätty aineisto luovutetaan Yhteiskuntatieteelliseen tietöarkistoon (FSD, Tampereen yliopisto). Tietöarkisto luovuttaa aineistoja edelleen tieteelliseen tutkimus- ja opetuskäyttöön. FSD:n käyttötilastojen perusteella EVAn aineistot ovat kuuluneet jo pitkään arkiston kysytyimpiin aineistoihin. Niitä on hyödynnetty ja hyödynnetään parhaillaan lukuisissa akateemisissa tutkimushankkeissa eri korkeakouluissa Suomessa ja ulkomailla.

Liite: kysymyslomake vastausjakaumineen

Kysymykset ja vastausten suorat jakaumat

Arvo- ja asennetutkimus 2013 / EVA

Kysymystekstit on purettu tiedonkeruussa käytetystä sähköisestä lomakesivustosta (Ohjelmoitu lomake T10489, Taloustutkimus Oy). Sisältö on taitettu graafisesti sen saattamiseksi tiiviimpään, kirjallisen kyselylomakkeen kaltaiseen muotoon. Vastausvaihtoehtojen numeeristen koodien tilalle on merkitty niiden saamat prosenttiosuudet.

1. Mitä mieltä olette seuraavista väittämistä?	Täysin samaa mieltä	Jokseen-kin samaa mieltä	Vai-kea sanaa	Jokseen-kin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Mikään puolue ei aja juuri minulle tärkeitä asioita	06	22	24	38	09
Naiset ja miehet ovat Suomessa nykyisin riittävän tasa-arvoisia	13	41	08	32	06
Vapaa kilpailu markkinoilla on kansalaisen ja kuluttajan etu, sillä se tehostaa toimintaa ja laskee hintoja	15	45	18	18	04
Vaikka hyvän sosiaaliturvan ja muiden julkisten palvelujen ylläpitäminen maksaa paljon, suomalainen hyvinvointivaltio on aina hintansa arvoisen	31	49	09	08	02
Yksilön menestyksen määrää ensisijaisesti hänen oma toimintansa ja tahtonsa, ei yhteiskunta eikä olosuhteet	12	42	16	24	06
Rahoitusmarkkinat kaipaavat lisää sääntelyä	18	33	39	09	01
Pärjätäkseen tulevaisuudessa Suomi tarvitsee selkeän pitkän tähtäyksen ohjelman, jonka toteuttamisella on eri yhteiskuntaryhmien laaja tuki	23	55	18	03	01
Mikäli maassamme suhtauduttaisiin myönteisemmin yrittämiseen, siitä hyötyisi koko yhteiskunta	31	44	19	05	00
Maamme julkisista palveluista suuri osa tulisi ulkoistaa yksityisten palvelun-tuottajien hoidettavaksi	03	11	19	40	28
Työllisyys ja sitä kautta muukin hyvinvointi maassamme riippuu ratkaisevasti vientiteollisuutemme kilpailukyvyistä	20	51	21	07	01
Olen tyytyväinen työhöni nykyisen työnantajani palveluksessa	25	37	25	10	04
Julkiset palvelut rapautuvat, jos yritykset ja järjestöt saavat tuottaa niitä nykyistä enemmän	13	34	30	20	04
Olisin valmis tinkimään palkastani, mikäli työaika lyhennettäisiin ja saisin enemmän vapaa-aikaa	09	27	22	27	16
Maamme väestön ikääntyminen ja uhkaava vähentyminen edellyttävät ulkomaalaisten Suomeen muuton helpottamista	06	26	23	29	16
Kansainvälisen talouden ns. globalisaatiokehitys johtaa hyvinvoinnin maailmanlaajuisen lisääntymiseen	03	21	40	27	09
Suomen tulisi liittyä NATOon	06	12	27	22	33
Markkinavoimat ohjaavat liikaa suomalaisen yhteiskunnan toimintaa	22	42	21	13	02
Ulkomaalaisten lisääntyvä muutto Suomeen tuo maahamme hyödyllisiä kansainvälisiä vaikutteita	08	38	18	26	09
Yrittäjämaailmassa on enemmän ahneutta ja häikäilemätöntä oman edun tavoittelua kuin muualla yhteiskunnassa	29	39	14	14	04
Yrityksillä on velvollisuus pitää työntekijänsä huonompina aikoina	22	42	17	15	03
Maamme nopeasti kasvanut valtionvelka on pakko saada pikaisesti kuriin riippumatta siitä millaisia etujen ja hyvinvoinnin leikkauksia siitä kansalaisille seuraa	07	29	22	33	09
Puolueet ovat ajautuneet yhä kauemmas tavallisen ihmisen ongelmista	31	45	11	12	01
Koska suomalaiset elävät aiempaa pidempään, on vain luonnollista, että eläkeiän alarajaa nostettaisiin vastaavasti	09	28	17	29	16
Ihmisten hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain taloudelliseen kasvuun	07	26	24	31	12
Ns. harmaa talous ja veronkierto ovat saaneet maassamme hälyttävät, koko yhteiskuntaa vahingoittavat mittasuhteet	25	37	22	13	03

(jatkuu...)	Täysin samaa mieltä	Jokseen- kin samaa mieltä	Vai- kea sanoa	Jokseen- kin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Meidän kaikkien pitäisi tinkiä omista eduistamme maamme kansainvälisen kilpailukyyn turvaamiseksi	03	28	27	34	08
Tehokkain tapa ehkäistä veronkiertoa on pitää veroprosentit alhaisina ja verotus yksinkertaisena	16	39	22	17	06
Mikäli Suomi ei kykene uudistumaan nykyistä nopeammin, muutaman vuoden kuluttua edessämme on taloudellis-yhteiskunnallinen kriisi	10	36	36	15	02
Työntekijöiden ja työnantajien edut ovat Suomessa nykyään pitkälti yhteneväiset	03	24	24	34	15
Juuri pidettyjen kunnallisvaalien alhainen äänestysprosentti ei ollut välinpitämättömyyttä, vaan selkeä poliittinen protesti	15	27	20	29	10
Suomalaisilla työpaikoilla työskennellään nykyisin ylikierroksilla ja niin kovan paineen alla, että monet ihmiset palavat ennenaikaisesti loppuun	33	43	13	10	02
Kuntien palveluissa tulisi käyttää mahdollisimman laajalti palveluseteleitä ja antaa kuntalaisten valita itse palveluntuottaja	11	43	25	17	04
Suomen pitäisi osallistua nykyistä voimakkaammin kansainväliseen verokilpailuun ja alentaa niin palkka-, yrittäjä- kuin pääomaverotustaankin tuntuvasti	09	23	32	25	11
Gloabalistuminen merkitsee sitä, että ns. halpatyövoiman maat vievät Suomesta enenevästi työpaikkoja	21	46	17	14	02
Suomalaisten yritysten menestys ja voitot hyödyttävät laajasti koko yhteiskuntaa	16	40	17	20	06
Valtion omistamilla yrityksillä tulee olla yksityisiä yrityksiä suurempi yhteiskunnallinen vastuu	28	46	13	10	02
Yrittäjänä toimimiseen liittyy Suomessa niin suuria maksuja ja riskejä, että 'vain hullu' ryhtyy turvallisen palkkatyön sijasta yrittäjäksi	14	34	23	24	05
Demokratia toimii Suomessa niin hyvin, että puheet kansalaisten huonoista vaikutusmahdollisuuksista ovat vailla pohjaa	03	21	21	38	16
Tulevaisuudessa maamme eläkejärjestelmät romahtavat eikä edes 'jo ansaittuja' eläkkeitä kyetä maksamaan	08	26	33	24	08
Korkea tulovero vähentää työhalujani	09	26	17	31	17
Ennen ihmiset olivat onnellisempia kuin nykyään	17	28	30	19	06
Suomalaisten varauksellinen suhtautuminen ulkomaalaisia kohtaan on viisasta varovaisuutta, ei tietämättömyyttä tai rasismia	15	29	16	28	12
Viiden vuoden kuluttua monet asiat ovat Suomessa paremmin kuin nykyään	03	20	50	22	05
Markkinatalous toimii Suomessa nykyisin hyvin kaikkien kansalaisten parhaaksi	01	16	30	38	14
On onni ja etuoikeus saada olla suomalainen	27	45	18	07	03
Olisi hyvä, jos Suomen puoluekenttä kehittyisi kohti kaksipuoluejärjestelmää (kahden johtavan puolueen järjestelmää, esim. 'porvaripuolue' ja 'vasemmistopuolue')	03	12	25	29	31
Voittoa tavoittelevat yritykset eivät sovellu julkisten palvelujen tuottajiksi	21	33	17	23	06
Vaikka Venäjällä on omat ongelmansa, suomalaisilla ei ole nykyisin mitään syytä suhtautua suureen naapuriinsa kielteisesti	14	43	17	22	05
Suomalaisten on nykyistä voimakkaammin ajettava etujaan kansainvälisessä kaupassa ja taloudessa	29	52	15	03	00
Kaikki maamme valtionyhtiöt tulisi vähitellen myydä yksityisille	02	05	22	37	34
Olennoista julkisissa palveluissa ei ole se, kuka ne tuottaa, vaan se että ne ovat kaikkien saatavilla	24	42	14	15	05
Suomi elää nykyisin yhtä historiansa suurinta murroskautta	10	31	39	17	04

2. Suomalaisen yritysten kilpailukyvyyn sanotaan heikentyneen viime vuosina. Missä määrin tämä johtuu mielestänne seuraavista tekijöistä?

	Erittäin tärkeä syy	Melko tärkeä syy	Ei kovin tärkeä syy	Ei lainkaan tärkeä syy	En osaa sanoa
Innovatiivisuuden puute yrityksissä	13	48	22	08	09
Henkilöstön liian korkeat palkankorotukset	08	28	39	19	06
Liian korkeat työvoiman sivukulut (mm. eläke- ja muut sosiaaliturvamaksut)	14	36	32	12	06
Suomalaisen sisun, 'tekemisen meiningin' puute	12	38	28	17	05
Kilpailijamaiden yritysten kehittyminen suomalaisia yrityksiä nopeammin	22	51	15	05	07
Valtion tukitoimien vähäisyys	06	24	38	20	12
Suomen EMU-jäsenyys ja euro	09	16	28	31	16
Yritysten johdon ylisuuret palkat ja korvaukset	41	29	19	07	05
Huono työilmapiiri yrityksissä	23	48	17	05	08
Liian kireä verotus	16	34	31	11	07
Riskejä välttelevä ilmapiiri yhteiskunnassa	13	43	27	07	10
Liian tiukat ympäristömääräykset	06	15	40	30	09
Yritysten johdon tekemät strategiset virheet	30	48	10	02	10

3. Suomen paluu taloudellisen kasvun uralle saattaa edellyttää tulevana vuosina syvälle käyviä yhteiskunnallisia uudistuksia ja rakennemuutoksia. Missä määrin voisitte hyväksyä seuraavien toimenpiteiden toteuttamisen?

	Hyväksyisin ehdottomasti	Hyväksyisin melko varmasti	Vastustaisin melko varmasti	Vastustaisin ehdottomasti	En osaa sanoa
Eläkeiän alarajan nostaminen vähintään kahdella vuodella	16	34	26	19	05
Yleisestä asevelvollisuudesta luopuminen	14	21	27	32	05
Yritysten tuloveron (yhteisövero) reipas keventäminen	08	37	29	12	14
Työmarkkinajärjestöjen vallan rajaaminen uudistusten läpiviennin nopeuttamiseksi	09	26	26	21	18
Tutkimuksen rahoituksen huomattava kasvattaminen	16	52	13	02	17
Kuntapalveluiden tuotannon avaaminen kilpailulle	08	38	28	13	12
Työttömyysturvan ehtojen tiukentaminen	10	30	29	22	08
Palkkojen jäädyttäminen nykytasolle	05	34	29	23	09
Tuntuvat leikkaukset julkisissa palvelumenoissa	06	20	39	26	09
Ansiotuloveron reipas keventäminen	16	37	26	11	10
Vuosittaisen työajan pidentäminen	04	23	38	27	07
Opiskeluaikojen lyhentäminen rajaamalla ilmaista opinto-oikeutta	15	42	21	16	07
Uusien valtionyhtiöiden perustaminen valituille aloille	14	46	12	04	23
Maahanmuuton huomattava lisääminen	06	28	27	25	14

4a. Miten Te suhtaudutte nykyisiin maamme EU-jäsenyyteen?

- 16 Erittäin myönteisesti
30 Melko myönteisesti
27 Neutraalisti
18 Melko kielteisesti
07 Erittäin kielteisesti
02 En osaa sanoa

4b. Entä siihen, että rahayksikömme vaihdettiin markasta euroksi?

- 23 Erittäin myönteisesti
27 Melko myönteisesti
22 Neutraalisti
15 Melko kielteisesti
12 Erittäin kielteisesti
01 En osaa sanoa

4c. Onko eurosta ja EMU-jäsenyydestä hyötyä vai haittaa Suomelle nykyisessä taloustilanteessa?

- 13 Paljon hyötyä
28 Jonkin verran hyötyä
10 Ei hyötyä eikä haittaa
22 Jonkin verran haittaa
14 Paljon haittaa
13 En osaa sanoa

4d. Yksittäisten EU-maiden (ml. Suomen) valtaa päättää omasta talouspolitiikastaan pitäisi rajoittaa euroalueen toiminnan parantamiseksi. *(suhtautuminen väittämään)*

- 05 Täysin samaa mieltä
- 14 Jokseenkin samaa mieltä
- 26 Vaikea sanoa/EOS
- 27 Jokseenkin eri mieltä
- 28 Täysin eri mieltä

4e. Jos kansanäänestys Suomen EU-jäsenyydestä järjestettäisiin nyt, äänestäisittekö jäsenyyden puolesta vai sitä vastaan?

- 49 Puolesta
- 36 Vastaan
- 15 En osaa sanoa

TAUSTATIEDOT AINEISTON TILASTOLLISTA RYHMITTELYÄ VARTEN

Sukupuoli

- 1 Mies
- 2 Nainen

Ikäryhmä

- 1 18 - 25 vuotta
- 2 26 - 35 vuotta
- 3 36 - 45 vuotta
- 4 46 - 55 vuotta
- 5 56 - 65 vuotta
- 6 Yli 65 vuotta

Asuinkunnan koko

- 1 Alle 4 000 asukasta
- 2 4 000 - 8 000 asukasta
- 3 8 000 - 30 000 asukasta
- 4 30 000 - 80 000 asukasta
- 5 Yli 80 000 asukasta

Millainen peruskoulutus Teillä on?

- 1 Kansakoulu
- 2 Keski- tai peruskoulu
- 3 Ylioppilastutkinto

Millainen ammatillinen koulutus Teillä on?

- 1 Ei ammatillista koulutusta
- 2 Ammattikurssi, muu lyhyt ammattikoulutus
- 3 Ammattikoulu, ammatillinen perustutkinto
- 4 Opistotasoinen ammattikoulutus
- 5 Ammattikorkeakoulututkinto
- 6 Yliopisto- tai korkeakoulututkinto

Jos eduskuntavaalit pidettäisiin nyt, minkä puolueen ehdokasta äänestäisitte?

- 1 KOK
- 2 SDP
- 3 Perussuomalaiset
- 4 KESK
- 5 Vasemmistoliitto
- 6 Vihreät
- 7 RKP
- 8 KD
- 9 Jokin muu puolue tai ryhmittymä
- 10 En äänestäisi lainkaan
- 11 En osaa sanoa
- 12 En halua sanoa

Maakunta, jonka alueella asutte

- 1 Uusimaa
- 2 Itä-Uusimaa
- 3 Varsinais-Suomi
- 4 Satakunta
- 5 Häme
- 6 Pirkanmaa
- 7 Päijät-Häme
- 8 Kymenlaakso
- 9 Etelä-Karjala
- 10 Etelä-Savo
- 11 Pohjois-Savo
- 12 Pohjois-Karjala
- 13 Keski-Suomi
- 14 Etelä-Pohjanmaa
- 15 Pohjanmaa (Vaasan r.)
- 16 Keski-Pohjanmaa
- 17 Pohjois-Pohjanmaa
- 18 Kainuu
- 19 Lappi

Ammattiryhmä, johon katsotte lähinnä kuuluvanne

- 1 Johtavassa asemassa toisen palv.
- 2 Ylempi toimihenkilö
- 3 Alempi toimihenkilö
- 4 Työntekijä
- 5 Yrittäjä tai yksityinen ammatinharj.
- 6 Maatalousyrittäjä
- 7 Opiskelija
- 8 Eläkeläinen
- 9 Kotiäiti/koti-isä
- 10 Työtön
- 11 Muu

Toimiala, jolla työskentelette tai viimeksi työskenteilitte?

- 1 Maa- ja metsätalous
- 2 Teollisuus ja rakennustoiminta
- 3 Yksityiset palvelut
- 4 Julkiset palvelut
- 5 En ole mukana työelämässä

Kuulutteko johonkin ammatilliseen keskusjärjestöön?

- 1 En kuulu
- 2 Kyllä kuulun

Mihin ammatilliseen keskusjärjestöön kuulutte? (voi jättää tyhjäksi)

- 1 SAK
- 2 STTK
- 3 Akava
- 4 MTK

Mihin yhteiskuntaluokkaan katsotte lähinnä kuuluvanne?

- 1 Työväenluokkaan
- 2 Alempaan keskiluokkaan
- 3 Keskiluokkaan
- 4 Ylempään keskiluokkaan
- 5 Yläluokkaan
- 6 En katso kuuluvani mihinkään luokkaan

Arvopankki

EVAn aiemmat Arvo- ja asennetutkimukset on taltioitu Arvopankkiin, joka löytyy EVAn verkkopalvelun etusivulta (eva.fi), painikkeen ”Arvopankki” takaa.

EVA on kartoittanut suomalaisten asenteita säännöllisesti vuodesta 1984. Kyselytutkimuksista on kertynyt ainutlaatuisen laaja ja vertailukelpoinen aineisto yhteiskunnallisesta arvo- ja asenneilmastosta ja sen muutoksista. Nämä tutkimukset ovat vakiinnuttaneet asemansa suomalaisten mielipiteiden peilinä.

Tutkimuksissa on selvitetty suomalaisten suhtautumista muun muassa politiikkaan ja demokratiaan, hyvinvointiin, markkinatalouteen, yrittäjyyteen, ympäristönsuojeluun ja työelämän kysymyksiin. Kansallisten teemojen ohella tutkimukset ulottuvat myös lukuisiin kansanvälisiin aiheisiin Euroopan unionista globalisaatioon sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan.

Kaikki tutkimustulokset ovat julkisia ja maksutta hyödynnettävissä.

Graafisessa muodossa esitetyt tulokset on helppo hahmottaa. Hakuja voi rajata ja kohdentaa mm. vastaajien iän, sukupuolen, asuinpaikan ja poliittisen taustan mukaan.

www.eva.fi/arvopankki

ARVOPANKIN ETUSIVU HAKUSIVU RAPORTIT TAUSTATietoja tutkimuksista OHJEET

EVAn Arvopankki

EVAn Arvo- ja asennetutkimusten tietokanta

EVA on kartoittanut suomalaisten arvoja ja asenteita säännöllisesti vuodesta 1984. Kyselytutkimuksista on yli neljännesvuosisadan aikana kertynyt laaja ja vertailukelpoinen aineisto yhteiskunnallisesta arvo- ja asenneilmastostamme ja sen muutoksista.

Tutkimuksissa on selvitetty suomalaisten suhtautumista muun muassa politiikkaan ja demokratiaan, hyvinvointiin, markkinatalouteen, yrittäjyyteen, ympäristönsuojeluun ja työelämän kysymyksiin. Kansallisten teemojen ohella tutkimukset ulottuvat myös lukuisiin kansanvälisiin aiheisiin Euroopan unionista globalisaatioon sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan.

Arvo- ja asennetutkimukset ovat vakiinnuttaneet asemansa suomalaisten mielipiteiden peilinä. Kaikki tutkimustulokset ovat julkisia ja kaikkien hyödynnettävissä. Tällä sivustolla pääset tutustumaan tutkimusten tuloksiin, hakemaan tietoja sekä lataamaan EVAn tutkimusraportteja.

Työelämä

Politiikka